METHODVS

DE CONSCRIBENDIS EPISTOLIS, A GEORGIO MACROPEDIO secundùm veram artis rationem tradita.

EIVSDEM

Epitome præceptionum de paranda copia verborum & rerum, per quæstiones: item de nouem speciebus argumentationum Rhetoricarum, rem omnem breuiter explicans.

Accessit Christophori Hegendorphini Epistolas conscribendi Methodus.

Hæc editione longè quàm antè emendatior.

LONDINI,
Ex officina typographica *Richardi Field.* 1609.

195

AD SCHOLÆ TRAIECTINÆ studiosam iuuentutem.

QVAS ante annos (ni fallor) decem de scribendis Epistolis præceptiones rudibus id temporis meis auditoribus crassa (quod aiunt) Minerua dictaui, denuò vobis auctiores, studiosi adolescentes, prelo mandatas offerimus: vt ad rem non modò vtilem, verumetiam maximè necessariam, nouis his (quanquam triuialiter scriptis) lucubratiunculis, post prima Grammatices præcepta excitemini. Inter varia siquidem scholæ nostræ exercitia, nullum est, meo iudicio, ad quod magis non tam excitandi, quàm etiam in rem vestrã vrgendi estis, quàm ad Epistolas sedulò scribendas, iusto artificio componendas. Laudantur (& quidem non immeritò) qui ad vnguem Grammatices præcepta callere, qui multas Ciceronis & aliorum paginas memoriter recitare, qui carminum diuersa genera non solùm recitare, sed etiam componere nituntur; quibus tamen omnibus quantumuis studiosis longè eos præfero, qui totis ingenij sui neruis Epistolæ studeant citra barbariem doctè & eleganter componendæ. Hoc enim exercitio re-

ctiùs peruenitur ad ſtudij bonarum literarum ſcopum, hoc eſt, ad rectam dicendi & ſcribendi rationem, ſine qua neminem (quantumlibet de cæteris glorietur) eruditum iudicare ſolemus. Hoc quoque exercitio non modò tuas, quiſquis es, aptè & expeditè ſcribes literas, verumetiam aliorum doctorum pariter & indoctorum, qui ad te ſcripturi ſunt, Epiſtolas facilè iudicabis. Vide præterea, quàm hoc cæteris ſcholaribus exercitijs præſtet, quòd omnium fermè reliquorum vſus poſt ſcholaſticam palæſtram ceſſet, huius autem perſeueret. Quis eſt enim, qui non crebrò aut ſcripturus, aut ſcriptas accepturus eſt literas? Et quis eſt, qui carmine poſt ſcholas non ſubinde animi gratia vti conſueuit? Quemadmodum igitur hactenus bonarum literarum candidati, proſodia noſtra adiuti ſtuduiſtis alacriter verſibus ſcribendis: ita non minori ſolicitudine & alacritate harum præceptionem noſtrarum adminiculo ſtudete Epiſtolis doctè ſcribendis, & tandem experiemini, quòd nihil vnquam in ludo literario vtilius & magis neceſſarium tractaueritis. Valete: & veſtris vtrò commodis & vtilitatibus conſulenti Macropedio auſcultate. Et vt hoc quoque adiiciam, vobis dicatus hic liber, habebit duas partes: prior inuentionem Rhetoricam, adeóque Epiſtolicam: poſterior Diſpoſitionem & Elocutionem tractabit.

Rurſus valete.

PRIOR

PRIOR PARS DE INVENTIONE RHETORICA.

Quid Epistola, & qualem esse oporteat.

CVm sit Epistola præcipuè familiaris, absentium amicorum quasi mutuus sermo, ἀπὸ τῦ ἐπιστέλλω, quod est mitto, aut per literas absenti aliquid significo, talem eam esse oportet, quales sunt amicorum mutuæ confabulationes. Amat igitur characterem humilem, proximéque ad comicam phrasin accedentem, & (vt planiùs dicam,) simplicem, festiuam, dilucidam, miniméque fucatam scribendi rationem, quæ suam tamen elegantiam non negligat. Quæ res doctissimorum magis obseruatione, quàm scholaribus præceptis acquiritur. Cùm sint enim tria tùm dicendi, tùm scribendi genera: Sublime videlicet, quod crebris figuris ornatum, rebus heroicis conuenit, vt in Tragœdijs: Humile, quod citra fucum & magnificū cultum humi serpere videtur, vt in Comœdijs: Mediocre, quod medio modo se vtriq; attēperat, vt in Historijs: nemo hæc meliùs dignoscere valet, quàm qui doctissimorum scriptorum diligens obseruator est. Quod autem ad rectam Epistolarum

compoſitionem attinet, ſecundùm Rhetoricum artificium, Inuentionem, Diſpoſitionem & Elocutionem, paucis præceptis explicare ſtudebimus. Non ſecùs enim in Epiſtola, quàm in oratione Rhetorica, primùm per Inuentionem excogitandum eſt, quid ſit ſcribendum: deinde curandum, quomodo inuenta ſint diſponenda: tertiò quomodo diſpoſita ſint aptis verbis & ſententijs eloquenda, ſatagendum eſt.

Partes Epiſtolæ duplices.

PArtes Epiſtolæ eaſdem ferè tradunt nonnulli, quas rhetores orationi rhetoricæ præſcribunt, quæ ſunt Exordium, Narratio, Propoſitio, Confirmatio, Confutatio & Peroratio. Verùm cùm epiſtolaris compoſitio oratione rhetorica ſit multò liberior, nec eiſdem legibus perpetuò aſtringatur, nos illis ſubinde diſſimulatis, alias pro diuerſis Epiſtolarum generibus præſcribemus, congruiſque tum præceptis, tum exemplis illuſtrabimus: nihilominùs tamen paulò etiam prænominatas rhetoricæ orationis partes expoſituri. In primis igitur hoc aduertendum, quòd quædam ſunt Epiſtolarum partes generales, omnibus ex æquo Epiſtolis conuenientes, vt Salutatio, Valedictio & Superſcriptio, de quibus primùm paucula præcipienda ſunt. Nam ſpeciales, non niſi ſpecialibus, ſeu ſingulis Epiſtolarum generibus propoſitis, tractari poſſunt.

De

De Salutatione.

IN ſalutatione hoc obſeruandum eſt, vt à tertia ſcribentis perſona incepta, ad tertiam, eius videlicet ad quem ſcribitur, quaſi à tabellario pronuncietur, procedat hoc modo: Tullius Curioni ſalutem dicit. Item adiunctis prænomine & cognomine ſic: Mar. Tul. Lentulo proconſuli ſalut. d. Aut Pliniano more pronomine addito: Cic. Lentulo ſuo ſalut. d. In his ſalutandi formulis (vt vides) perſona ſcribentis nominandi, & alterius ad quem ſcribit, dandi caſu exprimitur. Cauendum autem, ne aut noſtro nomini, aut eius ad quē ſcribimus titulorum ſyluam adjiciamus: niſi velimus vel arrogantię, vel adulationis argui: Sufficit enim quantumuis illuſtribus ſic ſcribere: Franciſcus Gallorum rex Car. V. Imperatori ſemper Auguſto ſalutem dicit. Item dicimus nouè: Salue mi Petre: Salue multùm, aut, ſalue plurimùm patrue obſeruande, & alijs modis ferè totidem quibus vti ſolemus in congreſſu. Verùm illa veterum ſimplicitas, noſtra nouitate corrigi non poteſt.

De Valedictione.

QVemadmodum in principio ſalutamus, ita in fine valedicimus ei ſimpliciter ad quē ſcripſimus, in ſecunda dumtaxat perſona eū appellātes, hoc pacto: Vale, benè vale. Cura vt valeas. Vale longùm iucundiſſime ſodalis. Valetudinem tuam cura diligentiſſimè: Da operam, vt rectè valeas.

Incolumem te ſeruet Deus optimus maximus, pater optime. Vale mi Petre. Poſt Vale, locum adnotamus & tempus, vbi & quando ſcripſimus. Locum exprimimus hoc modo, Datum Romæ, Scriptum Traiecti, vel ex Traiecto: & omiſſo verbo vel participio, Traiecti, vel ex Traiecto. Item, Ex ludo noſtro literario. Ex meo muſæo. Ex naui, &c. Tempus ſubjicimus hoc pacto, Kalendis, Nonis, Idibus Ianuarijs, Pridie Nonas, tertio Nonas, vel Idus Ianuarias, Februarias vel Februarij. Item Octaua Ianuarij, Prima Iunij. Et, Poſtridie Epiphaniæ, Primo Pentecoſtes. Poſſunt & his menſium diebus anni præmitti hoc modo, Anno à Chriſto nato vel paſſo, milleſimo quingenteſimo triceſimo quinto, quarto nonas Martii, nocte intempeſta. Quemadmodum autem nominibus dierum menſiúmue rectè ad deſignandum tempus vtendum ſit, in Kalendario noſtro nuper edito abundè ſatis diximus. Caue in fine nomen tuum ſubſcribas, niſi fortè ob nouè aſſumptam ſalutandi formulam omiſeris.

De Superſcriptione.

SVperſcriptio eſt, quam in dorſo epiſtolæ iam clauſę & ſignatę ponimus. Eam hoc pacto fermè ſcribimus, vt vocabulum eius cui ſcripſimus, cum debita veneratione in tertia perſona ponamus, nulla noſtri nominis facta mentione, hac vel ſimili forma: Doctiſſimo apud Louanienſes Grę-

carum

carum literarum professori, Magistro Rutgero Rescheo, amico singulari. Magnæ eruditionis & probitatis adolescenti Petro Delfio, apud Traiectinos, amico & fratri. Probo & industrio ciui Michaeli Hillenio, Antuerpiano chalcographo, amico non vulgari. Optimo & integerrimo ciui Delfensi Paulo Montano, parenti suo pientissimo & plurimùm venerando. Itē, Petro Mōtano in Traiecto. Hieronymianæ domus alumno, filio charissimo suauissimoq́;. Danda est opera, vt quouis modo loci vocabulum, quem habitat is cui scripsimus, in Superscriptione annotetur. Studendum præterea, vt aptis epithetis præsertim in hac parte vtamur, licet in alijs etiam partibus & in corpore epistolæ nonnunquam adhibenda sint.

Pro diuersis hominum statibus aliquot epitheta.

CÆsarem appellabimus Augustum, Regem inuictissimum, Ducem illustrissimum, Impetatorem militarem fortissimum, Principem clementissimum, generosissimum, clarissimum, splendidissimum, præpotentem.

Papam appellabimus beatissimum, pontificem maximum, summum. Reliquos episcopos amplissimos, sanctissimos, vigilantissimos. Abbates religiosos, venerādos, suspiciendos. Decanos & præpositos, venerandos, aut venerabiles. In magistratu sæculari Consulem appellabimus vigilantissimum: Senatorem splendidissimnm, ornatissimum.

Ædilem magnificentiſſimum: Iudicem incorruptiſſimum: Prætorem integerrimum.

Inter literarum profeſſores, Theologum appellabimus grauem, abſolutum, ſyncerum, ſacrum, diuinum: Iuriſperitos, iuris conſultiſſimos, prudentiſſimos legum, iuris vtriuſque iuxtà doctos: Rhetorem diſertiſſimum, facundiſſimum, ſuauiloquentiſſimum: Poetam, ſacrum, diuinum, clarum, inclytum: Dialecticum, acutum, argutum: Medicum peritiſſimum, fidum, eximium: Mixtè doctos vndequaque, vel vndecunque doctiſſimos: Scholaſticum eruditum, bonarum literarum ſtudioſum, doctum, literarum haud expertem.

Inter cognatos & affines, Patrem dicemus optimum, honorandum, venerandum, obſeruandum: Matrem indulgentiſſimam: Fratrem chariſſimum: Patruum obſeruandum; Vxorem ſuauiſſimam: Filium dulciſſimum, dilectiſſimum, ſuauiſſimum. Cæterùm Nepotes, Generos, Affines, Sodales, Commilitones iuxtà appellabimus mellitiſſimos aut iucundiſſimos.

Ex illis qui nulla officij dignitate inſignes ſunt, diuites & authoritate præſtantes dicemus viros optimates, ſummates, primarios, nobiles, graues, ornatos virtute, aut moribus ornatiſſimos, eruditione præcellentes, obſeruandos, honorandos, colendos, eximios, egregios, prudentes, ſpectatos perſpicaces, ſuſpiciendos, circũſpectos, non indiſcretos: Matronas primarias, integerrimas, probas pudi-

pudicas:Puellas lepidas,amabiles,bellas,pudicas, iucundas,optimè moratas:Adoleſcentes ingenioſos,literarum ſtudioſos,probos,modeſtos,optimę ſpei,eximiæ vel generoſæ indolis:Milites fortiſſimos,exercitatiſſimos:Opifices induſtrios,ſolertes exquiſitos, accuratos,&c.Plura horum ſimilia ex probatis authoribus alijs colligat puer:nobis ſatis eſt occaſionem dediſſe ſtudioſis,ſciatq́; (quod & ſuprà monui)non tantùm in ſuperſcriptione vſum eſſe epithetorum, ſed etiam in corpore Epiſtolæ, idque ſæpenumero etiam per abſtractum admitti. Eſt autē ἐπίθετον παρά τὸ ἐπιτίθημι, appono vel adjicio, nomen præcipuè adiectiuum, quod perſonæ ad laudem (prout hoc loco accepimus) propriè tribuitur,vt ampliſſimus:vnde ſubſtantiuum amplitudo abſtractum:ſic prudens,vnde prudentia.

De diuerſis Epiſtolarum generibus,ſecundum tria genera cauſſarum.

TRibus his generalibus Epiſtolarū partibus vtcunque declaratis,diuerſa Epiſtolarū genera explicemus,vt ſpeciales ſingulis ſuas partes tribuamus. Vt autem diuerſis Epiſtolarum generibus ordinem quendam congruum tribuamus,aduertendum eſt, ſec undùm Rhetores tria eſſe cauſſarum genera,videlicet, Demonſtratiuum,Deliberatiuum, Iudiciale, &, ſi quartum velis addi, Didaſcalicum, ſeu Dialecticum, quibus omnia ciuilia themata pertractantur. In genere Demon-

pertractantur. In genere Demonſtratiuo laudamus & vituperamus perſonas, nempe & diuos & homines. Facta nempe diuorum, & hominum res geſtas, & res alias quaſlibet, nempe quæ neque perſonę, neque facta ſunt, vt ſi Dauidem commẽdemus, perſonã laudamus: ſi μονομαχίαν eius, qua Goliath Gethæum fortiſſimè ſtrauit, factum laudamus: ſi fortitudinis ipſam virtutem, rem laudamus. De Vituperationibus idem iudicium eſt. In genere Deliberatiuo ſuademus aut diſſuademus: hortamur aut dehortamur: poſcimus aut negamus precamur aut deprecamur: conſolamur, &c. Vt ſi ſtudia Græcarum literarum ſuadeam aut diſſuadeam, aut tepentem ad alacritatem horter, poſcam ſubſidium, deprecor pœnam, &c. In genere Iudiciali pro diuerſis ſtatibus (de quibus poſteà) accuſamus, aut excuſamus ſeu defendimus, expoſtulamus, &c. Ex his ceu quibuſdam fontibus, omnium fermè Epiſtolarum genera ſimplicia & mixta promanant, niſi quòd familiarium quędam ſcribuntur (Indicatiuas appellare poſſumus) quibus nunc vnam rem ſolam, nunc commixtim varias indicare conſueuimus; quæ tamen ne quidem ipſæ artificio carebunt, vt poſteà docebimus.

De partibus orationis Rhetoricæ.

PRiuſquàm autem diuerſa Epiſtolarum genera ſub his tribus cauſſarum generibus comprehenſa diſtinguamus, partes orationis Rhetoricæ paucis

paucis declaremus; quò ſingularum Epiſtolarum partes ſpeciales meliùs intelligantur. Sunt igitur orationis Rhetoricæ partes ſex: Exordium, Narratio, Propoſitio, Confirmatio, Confutatio, & Peroratio; quas nonnulli in quinarium, Propoſitionem à Narratione cui adnexa eſt, non ſeparantes: alij in quaternarium, Confirmationem & Confutationem ſub vna Contentione comprehendentes, contrahunt. Sunt alij, qui & ſeptimam, nempe diſtributionem propoſitioni adiungunt. Nos medio modo aut ſex ponimus ſuperiores, aut quinque, iuxta tritum verſiculum:

Exorſus, Narro, Firmo, Confuto, Peroro.

Sub Narratione Propoſitionem continentes. Harum interdum plures, interdum pauciores, interdum ſingulæ in oratione vſui, aut neceſſariæ ſunt.

Exordij ſecundùm Ciceronem, duæ ſunt partes, alteram vocat Principium: à Græcis προοίμιον ab οἶμη cantilena, vel ab οἶμος via, quaſi præcantio, ſiue præambulum dicitur. Alteram vocat Inſinuationem, & à Græcis πάροδος, quaſi latens ingreſſus dicitur. In principio tribus locis vtimur, nam reddimus auditores Beneuolos, Attentos, & Dociles. Beneuolentiam captamus aut ab officio perſonæ noſtræ, cùm præcipuè ad nos attinere oſtendimus, vt dicamus vel ſcribamus: aut ab aduerſariorum perſona, præſertim in genere Iudiciali, cùm eos in odium vel contemptum auditorum adducimus: aut à commodis eorum ad

quos ſcribemus vel dicemus: aut à rebus ipſis, quæ tractandæ ſunt. Attentos reddimus auditores, ſi de rebus vtilibus, neceſſarijs, magnis, iucundis, aut nouis indicemus nos dicturos aut ſcripturos, & quæ maximè ad pietatem, vel ad rempublicam pertinere videbuntur, aut ad patriæ conſeruationem. Dociles quoque reddimus, ſi nos dilucidè & planè dicturos aut ſcripturos, & ſummam cauſſæ breuiter expoſituros promittimus.

Interdum nihilominus à circumſtantia loci vel temporis, item à Voto, ab inſigni aliqua ſententia à Fabula, ab Adagio, ab Affectus vocabulo, vt ſunt gaudeo, doleo, demiror, & ſimilia, præcipuè in Epiſtolis. In quibus id quoque ſummoperè cauendum, ne in exordio diffluamus, aut prolixiores ſimus. Nam in breuibus præſertim Epiſtolis, vno aut altero verbo ſeu breuiuſcula ſententia beneuolentiam captare docti conſueuerunt.

De Inſinuatione

INſinuatione, altera videlicet Exordij parte, vtimur ſi aut cauſſæ turpitudo adnexa eſt, aut animum auditorũ à nobis alienum ſentimus, aut ipſos auditores præuia oratione fatigatos, noſtráve oratione vel Epiſtola fatigandos ſuſpicamur. Dicta eſt autem ab hoc Latinis Inſinuatio, quòd per diſſimulationem occultè, & quaſi non data opera, in animos auditorum ſubrependo nos inſinuamus, hoc eſt, latenter immittimus. Vt ſi Græcarũ lite-

literarum ſtudium, quæ pluribus, præcipuè earum ignaris (quòd fortaſſis nonnulli eis abuti videntur) aut ſuſpectæ, aut exoſæ ſunt, laudare vel ſuadere velimus, dicamus non perſonam, ſed rem ſpectari debere, nec ſcientiam aliquam aut ſtudium, propter eorum vitam, qui in ea ſtudioſi ſunt, vituperari debere: & deinde pedetentim in animos auditorum illapſi, ad noſtram ſententiam proponendam deueniamus. Hęc de Exordio paulò fuſiùs pro omnibus indifferenter cauſſarum generibus ſcripſi: ad reliquas orationis partes iam paulò ſuccinctiùs exponendas tranſeamus.

De quinque reliquis orationis partibus.

NArratio ſecunda orationis pars, ſi neceſſaria aut vſui ſit, explicat cauſſam oratione tractandam, vel ea, quæ ad ipſam attinent, aut ipſam præceſſerunt. Ex qua mox inferenda propoſitio eſt tertia pars, quæ nulli cauſſarum generi deeſſe debet. Quod ſi enim Narratio deſit, loco eius poſt Exordium propoſitio ſubiungitur, qua aliarum rerum comparatione thema aut ſtatum cauſſæ proponimus. Hanc deinde varijs argumentis in Confirmatione munimus, ſeu roboramus. Deinde ſi quid ab aduerſario vel obiectum ſit, vel obijci poſſit, vel ipſi propoſitioni contrarium videatur, ſub Confutatione refellimus, aut accuſando diluimus. Eſt enim Confutatio (vt Cicero inquit)

contrariorum locorum dissolutio. Postremò omnium sequitur Peroratio, in qua post breuem præcipuorum argumentorum Confirmationis enumerationem, studemus auditorum mouendis affectibus: quibus duobus peculiaribus locis, nempe Enumerationi & Affectui, Cicero etiam amplificationem adnectit. Hæ Rhetoricæ orationis partes, etsi non semper omnes in omnibus, plures tamen in pluribus frequenter aut deprehenduntur accommodæ, aut necessariæ sunt doctè scribentium epistolis, id quod in singulis caussarum generibus paulò manifestiùs explicabimus.

De genere Demonstratiuo Personarum.

GEneris Demonstratiui Epistolæ, quibus Personas, facta, & res laudamus aut vituperamus, per se quidem raræ sunt, frequenter autem in alijs Epistolarum generibus aut laudationes, aut vituperationes incidunt, & mixti generis Epistolam efficiunt. Si itaque in aliqua Epistola aut generis Deliberatiui, vt frequenter, aut generis Iudicialis, vt frequentissimè, Persona laudanda aut vituperanda est, id fiet his locis sequentibus.

A natalibus, si splendidis, nobilibus, & honestis parentibus ortus, deducendo laudes ab auis, atauis, & sanguine coniunctis.

A pueritia, si bonæ indolis, si rectè educatus, & bonis moribus, & Christianis legibus institutus,

tutus, si felici ingenio præditus sit.

Ab adolescentia, vt quàm honestis se studijs occupauerit, quàm propensus ad literas, ad philosophiam, ad probitatem, & quemlibet honestum laborem, quàm morigerus parentibus, quàm abstinens vini & Veneris.

A iuuentute seu virili ætate, vt quàm decenter & publicè & priuatim se gesserit, quàm prudenter (videlicet) remp. & domesticam administrauerit, quam iustè innocentes defenderit & in facinorosos animaduerterit, quam pudicè sobriéque coniugem, liberos & totam familiam aluerit. Nam hoc loco conducit (maximè si variæ sint) secundùm quatuor genera virtutum, Prudentiæ, Iustitiæ, Fortitudinis, & Temperantiæ res gestas explicare, & in ordinem quendam redigere.

Ab ipsa senectute pari ratione, atque à virili ætate. Ab vltima morte quoq;, si quid laude dignũ occurrerit. Nec minùs etiam senectuti quàm iuuentuti, imò tutiùs committi solet rerum administratio. Et in ipsa Christiani hominis morte, tum virtus, tum fiducia in Deum plerunq; magis elucescit. Porrò in vituperationibus hos locos in cõtrarium torquebimus, vt à natalibus improbis vel obscuris. Ab indole peruersa, & mala educatione. A studijs adolescentiæ inhonestis, &c. Inter hæc licebit nunc dotes animi, nũc corporis cum laude cõmemorare, aut eorum mõstrositatẽ vituperare.

Item commendare solemus personam à Natio-

ne, à patria, ab habitu, à conditione, à fama, & cæteris perſonarũ circũſtantijs, de quibus obiter in Dialecticis noſtris. Et quia demonſtratio Perſonarum tota fermè in laudum commemoratione verſatur, præter Narrationẽ aliam ferè orationis partẽ nõ habet, niſi fortè occurrat in vita hominis aliquid laude indignũ, quod vel defendẽdum, vel excuſandũ eſt. Peroratione quoq; admittit, dum auditores vel ad gratulationem, vel ad Dei laudẽ optimi viri laudibus incitamus. Et quia exempla rudibus non minùs conducant quàm præcepta, craſſiùs in laudando Dauide prædictos hos locos puero, quaſi digito tangendo, oſtendam.

Exemplum de laude Perſonarum, cuiuſmodi in Epiſtolam incidere poteſt.

DAuid rex Iſrael, quẽ tibi, generoſe Princeps, præ cunctis terrarum regibus & laudandum cenſeo, & paucis laudare decreui, ex tribu Iuda inter cęteras Iſraeliticæ gentis trib. generoſiſſima patre Iſai (quem & Ieſſe dicimus,) non ignobili Bethlehemiticę ciuitatis, imò Chriſtianę generationis principe natus eſt. Quod ſi parui ducas, & ad laudem viri parùm facere contendas, honeſto loco probiſq; parentibus ſatũ eſſe, quòd non tam locus & genus, quàm propria virtus hominẽ laudare debeat, audi quod parui ducere nõ queas. Is ſiquidem ab incunabulis diuinę religioni deſtinatus, probè & pudicè educatus, probis moribus (vt

erat

erat ad eos animo propensus,) secundū patrias & Dei leges tā rectè institutus,& diuinis literis eruditus est,vt inter omnes sibi coętaneos secundum non habuerit. Vsq; adeò verò diuinæ laudis studiosus in primæua ætate(quæ rudis adhuc & pietatis ignara iudicari poterat)fuisse deprehēditur, vt & iā cùm adhuc puer oues patris sui in deserto pasceret,psalterio & cythara,(quæ mira artis suæ industria ipse cōpingebat) diuinas laudes personaret.Imò tanta pietate emicuit, vt cæteris quanquā eximijs, despectis fratrib. ipse natu minimus in regem Israelitici populi & prophetam vngeretur.Eius,præter alia virtutum insignia,adolescentiam decorabat non modò cum leonibus & vrsis pugna &victoria,verumetiā quod cū Goliah Gethæo, giganteæ magnitudinis viro (ne bellua dicam,)pro patrijs & Dei legibus,gētisq; suæ libertate seruanda, nō clypeo protectus aut galea, sed firma mentis in Deum fiducia congressus est, & absque lancea & gladio, baleari funda fortissimé strauit.Quis dignè enumeret,quàm non solùm in tranquillis regni negotijs,sed etiā in re bellica ad ministranda & iustè & prudenter se gesserit? quā fortiter Saulis, & filij persecutiones, aduersāque omnia tolerauerit?quàm mansuetè etiam lethales hostes pertulerit? quantoque temperamento rebus etiamnum corpori necessarijs semper & vbique vsus est? Vnum si demas adulterium sanguinarium, quod diuina dispensatione admissum

Adolescentia.

Inuētus.

Confutatio.

quis dubitat? nẽpe, vt quantumuis nobis religiosi videamur, nunquam tamen nobis ab humani generis hoste securitatẽ promittamus, & nihilominus post maxima flagitia, reliquum nobis pœnitentiæ præsidium non diffidamus. Hic tandẽ post patriam ab Allophylorum tyrannide vindicatam, post barbaras nationes sibi cum gloria subiugatas post religionẽ collapsam in ordinẽ pulcherrimũ restitutam, post amplissimas auri, argenti, æris, & omnium diuitiarũ copias pro tẽplo Domini ædificando coaceruatas, post filium Solomonem in regnum sibi substitutum, in senectute bona secundùm Scripturã, pius, prudẽs, mente integra, & plenus in Deum fide, quieuit in pace, nõ sine ingenti Hierosolymitanorũ & totius Israeliticæ gẽtis cõploratione, luctu, & planctu: sepulchroq; suo mõtem Sion cunctis post se Iudæorũ regibus sepulturam dedicauit, Christumq; suum secundùm carnem filium cum eo consurrecturus expectauit.

Senectus

Mors.

Hoc vel simili modo, cuius ego duntaxtat summa locorum capita tetigi, in genere demonstratiuo Personarum, pro diuersa hominum conditione si laudes cuiuspiam Epistola postulat, aut breuiùs, aut prolixiùs tractare possumus.

Demonstratiuum Factorum.

IN demonstratione Factorum partes orationis (vt antè dictum est) sunt sex. Ordimur non secùs atque generaliter inibi traditum est. Narramus bre-

breuibus, si facti ratio satis auditoribus nõ cõstat. Si cõstat, tantùm summariam facti rationem, hoc est præcipua narrationis capita verbis pauciſſimis memoramus, vnde totius cauſæ Propoſitionẽ ſeu ſtatum elicimus. Proponimus autẽ cum aliorum factorũ laudabilium eiuſdem, vel alterius hominis cõparatione, quibus noſtrũ, quod laudare decreuimus, excellentius iudicamus. Cũ Propoſitione (vt docet Cic.) licebit & vti Diſtributione ſeu diuiſione, qua breuiter auditoribus indicamus, quibus de rebus ſimus dicturi, aut quib. ex locis propoſitũ noſtrũ roboraturi in Confirmatione. Eſt igitur factũ laudandũ ab his locis Confirmationis.

Ab honeſto, ſub quo iuſtũ & piũ cõprehendo.

Ab vtili, ſub quo neceſſarium & iucundum.

A difficili, ſub quo Facile pro aduerſario.

Honeſtas virtuti coniuncta eſt. Quicquid enim vel ipſa virtus eſt, vel virtuti cognatũ eſt, vel à virtute proficiſcitur, vel ad virtutem conducit, honeſtum iudicatur. Nam Ciceroni Honeſtũ diuiditur in rectum & laudabile. Rectũ dicitur, quod cum virtute & officio fit. Id quoq; diuiditur in Prudẽtiam, Iuſtitiam, Fortitudinem, & Modeſtiam, ſeu Temperantiã. Videndũ eſt itaq; quemadmodum ſecundũ has virtutes non modò Factũ in hoc genere, verumetiam res quælibet laudari poſſit, aut his contrariũ vituperari. Laudabile eſt, quod rectè factum cum laude commemorationem habet. Quicquid igitur ad rerum appetendarum & fu-

giendarum ſanum conſiliũ pertinet: Quicquid ad veram amicitiam, fidem, officium, æquitatẽ, obedientiam, gratitudinem: Quicquid ad pietatem in Deum, patriam, parentes, liberos & proximos: Quicquid ad ſeueritatem legum, animaduerſionem in facinoroſos, remunerationem, & defenſionem benè merentium attinet: Quicquid ad malorum tolerantiam, longanimitatem, periculorum pro religione, patria, parentibus, liberis, amicis, aggreſſionem attinet: Quicquid ad caſtitatem, ſobrietatem, frugalitatem, & rebus in omnibus moderamen attinet, honeſtum; ijſque contrarium inhoneſtum ſemper iudicamus.

Vtilitas commoda varia ex facto prouenientia complectitur, quibus vel inſtantia vel conſequentia pericula vitari poſſe oſtendimus. Vtilitatem tamen longè ſuperat Neceſſitas, ſi inde argumentum ducatur.

Difficultas ex circumſtantijs rei geſtæ colligitur, quæ partim Perſonis, partim Rebus conuenientes, hoc verſiculo ſuggerentur.

Quis, quid, vbi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando.

In confutatione ijſdem locis per contrarium vtimur, vt in laudibus, quam aduerſarius dixerit ſtultitiam, nos contrà prudentiam: quã ille ſæuitiam, nos ſeueritatem: quam ille temeritatem, nos fortitudinem: quã ille tenacitatem, nos frugalitatem oſtendamus. Et contrà in vituperationibus, quam aduerſarius dixerit prudentiam, nos contrà

trà ſtultitiam aut inconſiderationem : quam ille ſeueritatem, nos ſæuitiam: quam ille fortitudinem, nos temeritatem : quam ille frugalitatem, nos tenacitatem oſtendamus.

Perorationem generaliter ſuprà declarauimus, quia ſub hoc genere auditorum animos poſt præcipuorum enumerationem argumentorum, vel ad gratulandum in proſperis, vel ad cõmiſerandum in aduerſis, per amplificationẽ mouemus. Hos locos paulò copioſiùs proſecutus ſum, quòd nõ tantùm huic generi Demõſtratiuo factorũ, ſed etiam rebus laudandis conueniant ; & nihilominùs toti generi Deliberatiuo, vt ſuis in locis patebit.

Exemplum de laude factorum.

INter omnia, quæ vel publicè vel priuatim illuſtriſſimus rex Dauid inſigniter geſſit, nihil eſt, quod maiore dignũ laude æſtimemus, quàm quòd diuini nominis hoſtem, Goliah Getheum, vaſtiſſimo corpore, vndiq; armatũ virum, puer inermis, ſingulari cõflictu, fortiſſimè ſtrauit ac vicit : quod luce (vt aiunt) clarius erit, cùm rei geſtæ honeſtatem, vtilitatem, imò extremam neceſſitatẽ oſtenderimus. Si nõ modò honeſtũ, ſed etiã glorioſum eſt pro patria pugnare, profectò pro Dei nominis gloria, pro religione, pro patria tuenda pugnare, multò omniũ glorioſiſſimũ iudicabimus. Non ferebat quoq; generoſi puer animi clariſſimæ gẽtis contumelias ab homine ſpurio, multóq; maximè

Propoſitio.

Ab honeſto.

diuini nominis execrationes & maledicta ab homine impio intorqueri: sed cõsiderabat prudẽtissimè quantũ dedecoris & infamiæ sancto Israeliticæ stirpis populo per totum terrarũ orbem nominatim inureretur, si inter tot regni Israelitici pugnatorũ millia, ne quidẽ vnus reperiretur, qui profanæ gentis obscuro militi posset occurrere.

Ab æquo

Considerabat quoq; æquissimum fore, vt eas corporis sui vires pro gente & patria sua seruãda fortis exerceret, quas sæpenumerò cum leonibus cõgressus & vrsis quasi per lusum expertus fuerat.

Confutatio.

Nec terruit eum antagonistæ vastissimi corporis moles, non lorica hamata & ponderosa, non hasta trabalis & rigida, non cassis ænea, non clypeus æreus, nõ gladius acutus, nõ deniq; totius corporis horrida panoplia, sed sola in Deum fide munitus (ne quis ipsum temeritatis arguat) delectis è torrente limpidissimis quinq; lapidibus, funda belluã aggressus fortissimè strauit, proprioq; eius gladio è vagina educto, altior insurgens caput ipsi præcidit.

Ab vtili.

Si vtilitatem spectes, quis commoda Facti dignè recensеat? Regi Saul & optimis quibusque exercitus ducib. non solùm vitã seruauit, sed etiam gloriã illustrauit, exercitum victorem domum remisit, hostibus & vires & animũ ademit, gentẽq; suam totam à sæuissima barbarorũ tyrannide vindicauit.

A necessario.

Quid commoda memoro, cùm fuerit ipsum factum etiam necessarium? Nisi enim cæderetur Goliah, actum erat de Israelitarum republi-

ca

ca, de parentibus, de vxoribus, de liberis, de aris & focis, de tota denique patria & salute. Quibus nō hoc etiam ad laudem rei gestæ meritò pertinere videatur, quòd ipse puer giganteæ magnitudinis virum, ipse inermis, galea, lorica, ocreis, hasta & clypeo vndique munitū, ipse inexercitatus, bellatorem ab adolescentia semper in armis versatum, non ex insidijs, non fraude, non maleficijs, sed palā singulari certamine, funda non modò vicit, sed & fortissimè strauit, suoque ipsius gladio caput ei præcidit? Quāto namq; apparet in rebus feliciter agendis maior difficultas, tanto in ijsdem indicatur amplior laudis materia, & glorioſior de tyrāno triumphus. At nequis negotium tam arduum, & in rebus humanis tam inuisum & inauditum temeritatis insimulet, audiat ipsum pugilē, non tam suis viribus & pastoralibus armis, quàm firma in Deum fide nixum, diuinoq; zelo armatum cum hoste congressum. Sic enim probro & contumelia affectus, in ipso conflictus procinctu respōdit antagonistæ: Tu venis ad me cum gladio, hasta & clypeo: ego autem venio ad te in nomine Domini exercituū, Dei agminum Israel, quib. exprobrasti hodie; & dabit te Dominus in meā manū, percutiā te, & auferam caput tuum à te, & dabo cadauera castrorum Philistin. hodiè volatilibus cœli & bestijs terræ, vt sciat omnis terra, quòd non in gladio nec in hasta saluat Dominus: & reliqua.

A difficili

Confutatio.

Huiusmodi artificio breuiùs aut prolixiùs tum

in epistola, præcipuè si factum quodlibet laudandum sit, vti poterimus Porrò, in Vituperationibus vtimur locis contrarijs, Inhonesto, inutili, &c. aut certè hos laudum locos in partem contrariam torquebimus. Reliquæ orationis partes eadem cum superioribus sunt.

Demonstratiua rerum.

IN rebus laudandis aut vituperãdis fermè ijsdẽ locis, quib. in factis vtimur in cõfirmatione. Reliquæ siquidẽ orationis partes prorsus iuxta analogiã superioribus in factis laudãdis similes sunt, nisi quòd Narratio in hoc genere rarò locum habeat, & propositio (qua loco Narrationis post exordium vtimur) aliarum rerum laudabilium comparatione potissimùm fiat. Confirmationis itaq; tres sunt loci præcipui, vt in superiori genere:

Honestum, sub quo Iustum, Pium, &c.

Vtile, sub quo Necessarium, & delectabile.

Facile & difficile.

Honestas tractatur nõ secùs atq; iam dictũ est. Item, nonnunquã ab ipsius rei antiquitate: nonnunquam ab ipsis inuentoribus, vel authoribus: nonnunquam à mira quadam & celebri nouitate.

Vtilitas præcipuè ex circumstantijs colligitur, quemadmodum & Facile & Difficile: vt suprà diximus, & infrà in genere Deliberatiuo dicturi sumus. Loci siquidem huius generis cum Deliberatione plurimùm conueniunt.

Exemplum

Exemplum earum rerum, quæ in hominibus laudari aut vituperari ſolent.

INter omnia quæ in humanis ſtudijs cõmendari ſolent, præcipuã quandam laudẽ meretur Eruditio, quæ non ſolùm ignorantiæ opprobrio liberat eum qui ſe poſſidet, verumetiam multifariam honeſtat & adiuuat. Hanc enim, vt cęteris animãtibus præſtaret, ab initio mundi naſcentis, primo homini, alijſq; multis per poſteriora ſecula ad noſtra vſq; tempora, diuinitus inditam non dubitamus. Id ſiquidem ingenij quod ad diuinæ naturæ imaginem homini inditũ eſt, niſi eruditione præcipuè & virtute excolatur, quantulum eſt quæſo, quo à brutis diſtamus? Communiter namq; cum brutis viuimus, mouemur, gradimur, & ſenſuum tum exteriorum, tum interiorum vſu & voluptate perfruimur; ſola autem eruditione & virtute præſtamus, vtpotè diuinæ conſortes naturæ. Et ſi quid fabulis tribuimus, hæ ſunt geminæ, diuinæ originis virgines, quæ Herculi generoſo adoleſcenti, ſi ſe amplecteretur, diuinum honorem & immortalem gloriam pollicebantur. Hæ tanta inter ſe cognatione coniunctę ſunt, vt altera ſine altera perpetuò minor videatur, quòd altera ſemper alteram illuſtriorem reddat. Imò (ſi fas ſit dicere) Eruditio virtutis mater eſt, quòd ex ea præſertim virtus proficiſcatur. Eruditio ſiquidem ſcripturam tum diuinã tum humanã intelligere facit;

Propoſitio.

Ab honeſto.

ex qua quicquid vſquã virtutis eſt, quicquid pietatis eſt, quicquid diuinæ cognitionis eſt, hauriri neceſſe eſt. Et vt ſcias quantũ decorat hominem eruditio, quantum obſcurat eum literarum ignorantia, exactè cõſidera: nempe quæ reddit hominem omnium appetendarum & fugiendarum rerum ignarũ, virtutis & probitatis neſcium, ignorantem ſui, ignorantem Dei, & ad brutorum ingenium proximè accedentem. Accedit & hoc ad eruditionis laudes, quòd in rebus humanis nihil ſit, quod vſque adeò reipublicæ & priuatæ cõducat, plus dicã, quod in vniuerſum magis neceſſarium ſit, quàm literarum cognitio. Si tollas è mundo eruditionem, quid erit reſp. niſi aſinorum ſtabulum, imò vrſorum & luporum latibulum? ſi tamen reipub. nomenclaturam mereatur. Quis legibus ignoratis ius dicturus eſt? Quis defendet inſontem? Quis conſulet oppreſſo? Quis medebitur ægrotis corporibus? Et (quod primùm dictum oportuit) quis inſipiens plebeculæ, doctrina ſana viam ſalutis demonſtrabit? Per eruditionẽ præterea quiſque prudenter adminiſtrat rem domeſticam, erudit liberos, prouidet rei familiari, acquirit claritatem inter ciues, rebus non vulgaribus præficitur, in rebus arduis ſibi conſulit, in rebus aduerſis conſolatur, in rebus quoq; proſperis moderatur, & quod omnium iucundiſſimum eſt, eiuſdem eruditionis contubernio multò ſuauiſſimo, etiam cùm maximè ſolus eſt, vſque perfruitur.

Ab vtili & neceſſario.

A iucundo.

Iuxta

Iuxta hoc exẽplum & alia tractãda ſunt ſimplicia themata, earum præcipuè rerum, quæ in homine vel laudari vel vituperari ſolent. Porrò in vituperationibus contrarijs locis vtimur, vt prędictũ eſt.

De aliis diuerſis rebus laudandis.

SVnt & aliæ res variæ, quæ non in homine, ſed in ſe laudari ſolent, in quarum laudibus ſeu vituperationibus, diuerſis pro diuerſa earum conditione locis vtemur.

Regiones enim laudamus à regibus earum ſiue ducibus, vrbium in eis frequentia, à celebritate, à copia annonæ, à tranquilitate rerum, à tuto tranſitu, &c.

Vrbes laudamus à reipub. adminiſtratione, à religione & literis, à populi frequentia, à ciuium bellicoſitate, vrbanitate, concordia, ab ædiũ magnificentia, à rerum neceſſariarum facili copia, à ſalubritate aëris, à fluminibus allabentibus, à villis, montibus, fontibus, ſyluiſque vicinis. Vituperamus à contrarijs.

Ædificia laudamus à ſitu, à proſpectu, à figura, à magnitudine, ab amplitudine veſtibuli, à magnificentia atrij, à pulchritudine ſeu multitudine cubiculorum, conclauium, tricliniorum, penetraliũ, ab hortis adiacentibus. Item à precioſitate lignorum, lapidum, variaq; eorum ſculptura & ornatu.

Agros laudamus à fertilitate, declarantes quid ferant, & quantum ferant, item quo ritu colantur,

cuiuſmodi cultores habeant, item à planitie, ſeu montoſitate vtili & amœna.

Flumina laudamus ab ortu, à colore, curſu, ab amplitudine, à locis quos præterfluunt, & quos influunt, à genere piſcium, nauigiorum, ratium, & cæteris vſibus, ab agris, ſyluis, nemoribus, quæ irrigant.

Fontes laudamus à perpetua & abundanti ſcaturigine, ab aquæ dulcedine & ſalubritate, item ſi quid memorabile aut prodigioſum habent.

Montes laudamus à radicibus, ab altitudine verticis, à vini, frumenti, & aliarum rerum feracitate, item ſi quid nouum, prodigioſum, aut precioſum in ſe continent.

Sic alias res quaſlibet, conſideratis earum circumſtantijs, laudare aut vituperare poterimus. Exempla apud Poëtas, Oratores, Hiſtoricos, & alios authores obſeruanda ſunt: nobis ſufficiat locos aliquot præſcripſiſſe.

De Epiſtola demonſtratiua Perſonarum.

TAmetſi priùs dictum eſt, per ſe quidem Epiſtolam Demonſtratiuam raram eſſe, ſi quis tamen eius præcepta (quòd & ipſa nonnunquam incidere ſolet) exigat, ſciat eam in tres partes diuidendam, modò perſona laudanda ſit. Quarum prima captabit beneuolentiã, aut à perſona eius
1 ad quem ſcribimus, quaſi iuſſerit is vel poſtulauerit: aut à perſona eius, de quo ſcribimus, quòd talis

talis sit videlicet; cuius laudes meritò declarẽtur: aut præcipuè ab officio personæ nostræ, quo amicum illaudatum præterire non debeamus. Secunda explicabit laudes amici vsque ad præsentem 2
eius ætatem, (nisi clauserit diẽ nouissimum,) à natalib. à pueritia, &c. vt in demonstratiuo personarum dictum est. Possumus tamen omissis illis locis aliquem laudare ab insigni aliqua virtute: ab eruditione, à re fortiter gesta, prout epistolaris aut quantitas, aut qualitas postulauerit, ratióue suggesserit. In tertia dicemus nos non assentationis, 3
sed amicitiæ & veritatis declarandæ gratia paucula de multis viri laudibus dixisse, nec ob singularem laudati amicitiam, aut eius, qui scribi voluit reuerentiam, omninò silere potuisse: monendo etiam, si commodum sit ad effectum, amicitiæ, fauoris, imitationis, largitatis, &c.

Huius præceptionis exemplaris Epistola.

CVm sciam te, vir ornatissime, excellentissimorũ laudibus non immeritò delectari, & Cornelij mei eruditio, mores & conuersatio tales sint, 1
vt etiam externos ad sui contemplationem alliciant: non possum propter singularem, quam mecum habuit, familiaritatem & amicam consuetudinem, quin (tametsi laudator elinguis sum) in laudes eius prorumpam, præsertim cùm tu de huius viri moribus testimonium quæras. Sciens prętereo natalium eius splendorem, benè educatam

infantiam & pueritiam optimis & præcipuè literarum ſtudijs exercitatam adoleſcentiam; oris, & pectoris, & omnium totius corporis membrorum venuſtatem, vt quæ ſapientibus plerunque contemptui habentur: ea tantùm paucis celebrabo, quæ ſapientibus non minùs, quàm inſipientibus meritò laudari debent, & quę ne Momus quidem reprehendere queat. Tanta eſt in hoc viro (ſi Philoſophiam & rerum tum diuinarum, tum humanarum cognitionẽ ſpectes) eruditio, vt ætas hæc noſtra ſecundum non habeat. Si mores quoque ſpectes, & omnem vitæ eius conuerſationem, Catones, Scipiones, Curios videre te putes. Quis dignè efferat, quàm prudenter pro ſua ætate adminiſtrauerit remp. quàm fortiter noſtræ tempeſtatis (quam, proh dolor, calamitoſam deploramus) aduerſa pertulerit, quàm in iudicio ſeuerus & incorruptus, quàm in cauſis prętorij perorandis ſplẽdidus & ἐπαγώγος? Quid attinet eum in rebus quoq; priuatis laudare, cùm vel pueri caſtam eius coniugem, verecundos & eruditos liberos, totam denique familiam ſobriam, bene moratam & ordinatã iuſto prędicent? Et vt ſummatim multa perſtringam, talis & tantus eſt, vt ad maxima quælibet adminiſtranda (ſi velis) ſine rubore, promoueas. Nolo in prędentia nimis viri laudibus immorari, ne aut epiſt. videatur modũ excedere, aut aſſentationis alicuius notã incurrere. Cùm dabitur otium, euidentiùs aut particulariùs ſingula

tibi

tibi corã explicabo. Interim tu vir ornatiſſime, ſi quid magnum de Cornelio noſtro ſtatueris(neq; enim fruſtrà de moribus & cõuerſatione eius tibi ſcribi voluiſti) ipſum nõ ſecus atq; me fauore,beneuolẽtia & amore proſequere. Vale,ex Traiecto.

Epiſtolam demonſtratiuam Vituperij paribus præceptis & ijſdem locis ſcribere licet, laudibus in vituperationes mutatis, & locis in contrarium tortis,vt priùs dictum eſt.

Aliud exemplum.

QVandoquidẽ, iucundiſſime ſodalis, ciuitatis Legiæ (vt eã veteres à legione Romana hîc cæſa appellarunt) quam bonis auibus (vt aiunt) pluſculis menſibus habitare cœpi,tibi ſitũ,mores rempub. & ſi quid egregium præ ſe ferat depingi voluiſti,nec minùs ad hoc me incitat eximia,quæ ſe vltrò ingerit, laudis materia; non poſſum, ſi & alumnæ meæ gratificari,& tibi morem gerere velim,quin paucula è multis tibi Leodij noſtri prę-conia ſcribam. Vidi plures diuerſarum regionum nobiles ciuitates,verùm nõ eſt alia(ſi ſingula quæ hîc eximia ſunt,cõferantur)quæ mihi magis arrideat. Hæc namque ciuitas ex maxima ſui parte in cõualle ſita(tametſi nõ minima pars eius ex mõte dependet)vndique plena amœnitatis eſt. Si ad orientem ſpectes,rapidiſſimũ cœſi coloris fluuium Moſam ſpatioſè delabi cernis:quem non ſordidæ profectò negotiationis nauibus & ratibus paſſim

1 Exordiũ.

Propoſitio.

2 A ſitu.

singulis penè momentis sursum ac deorsum sollicitari,& iuxta & intra mœnia iucundissimè cernimus.Si ad meridiẽ, montes syluosos alios alijs altiores cum valliũ suarũ amœnitate tanquã in tabula pictos contemplari licet.Si te vertas ad occasum,dij boni,quid illinc voluptatis haurias?Visus non assequitur latissimos totius Hasbaniæ cãpos, tritici,orizæ,migmatis,cæterorũq; frumentorum feraciſſimos.Quales & ad plagam septentrionalẽ vides,præter hos quorum iucundissimo,etiam vinearum intra mœnia ex monte pendentium,aspectu delectaris. Cũ iam non data opera intra mœnia redierimus,quis dubitet tum heroum tum ciuium multorum in hac vrbe (quamuis olim Burgundiorum incendio euersa & desolata sit) excellentissimas aut instauratas,aut denuo extructas ædes, vbi paruo admodũ ædificiorũ materiã comparatur? Ligna per Mosam secundo flumine,contignatis ratibus proximæ syluæ,lapides solidos & sculptiles,proximi montes, calcem viuam vicinæ cautes suppeditant.Ferrũ præterea,æs,plumbũ,& reliqua id genus metalla in suburbanis effodiũtur conflantur,purgantur,ferriq;strictura mira industria molis aquatilibus,in baculos (vt vocant) excuduntur. Hic fontes sunt amœnissimi perpetua scaturigine manãtes,quorũ aquę limpidissimæ ab indigenis in potum sumptæ, sunt & suauissimæ & saluberrimæ. Videas diuersa monasteria , & ædes diuitum,in quibus ne vnã quidẽ officinã inuenias, quam

A copia rerum.

quam nō fons viuus cōmodiſſimè adornet. Neq; hoc ſilentio prætereundū cenſeo, quod, cū montium commoda recenſerem, minimé ſuccurrebat: Hic nempe montes diuerſi ſunt, ex quorum profundiſſimis & abſtruſis cauernis non minùs prodigioſa quàm pretioſa ignium fomenta inſtar lapidum dura, & inſtar carbonum nigerrima eruuntur, & ad vicinas regiones tranſuehuntur. Quanquam autē ligna paruo admodum à nobis redimi poſſunt, & lignariorum ſuffocati carbones: malūt tamen ad focum inſtruendū hac naphtha carbonaria quàm lignis vti. Veniā vel tandem ad remp, quæ propter equeſtris ordinis dignitatem & modeſtiam, magiſtratus eruditionē & prudentiam, plerunq; totius concordiā, ſimplicitatem, & in rebus manuarijs diligentiam, pulcherrimè exornatur, adminiſtratur & viget. Et ne clerū, noſtræ ciuitatis pulcherrimum decus, præteream, tanta eſt ei cū populo Leodino ſocietas & vnitas, vt maiorē non quæras: tanta eſt & dignitas & amplitudo, vt clerū veſtrum Traiectinū cum ſuo Pontifice facilè ſuperet: tanta deniq; numeroſitas, vt citra Alpes aliā non inuenias ciuitatē, quæ huic numero cleri valeat comparari. Sunt. n. nobis canonicorū collegia ſeptē aut octo, Abbatię (vt vocāt) quinq; templa parochiarū triginta duo, & reliqua monaſteria incerto numero: in quibus omnibus præter religioſiſſimum Dei cultū, præter ſummam eruditionem, pręter illuſtrium virorum generoſitatem,

A montibus prodigioſis.

A repub.

A clero.

quis digno præconio rerum pretia, extructa ædificia, hortorũ amœnitates explicet? Et ne rẽ ſcholaſticam & literariam præterijſſe videar, tametſi fortaſſis alibi bonæ literæ plus maturuerunt, nuſquam tamen (auſim dicere) hac noſtra tempeſtate magis florent. Mireris pueros ſeptẽnes Latinè loquentes, & qui decimum quartum ætatis annũ nondum attigerunt, ſic proſa valere & carmine, vt cum quouis oratore & poeta certare poſſe videãtur. Vt ſileam autem (ne quis me vel arrogantem vel περιεργον iudicet) ciuium noſtrorum tum animorum & corporum robur, tum in rebus bellicis animoſitatem & ſtrenuitatem, quam non modò priſtinis temporibus Romani, verumetiam poſterioribus ſeculis reges & magni nominis principes experti & mirati ſunt: vt ſileam quoque vrbis amplitudinem, & ciuium frequentiam, cuius Traiectum veſtrum tertiam partem non attingit. Certè aëris non modò ſuauitatem, verumetiam ſalubritatẽ ſilere non poſſum, quem celeberrimus noſter ὁμοιώτερος Ioannes Mãdauillanus, poſt vniuerſi orbis, Aſiæ, Africæ, Europæ peragratas regiones, longè ſuauiſſimũ & ſaluberrimum iudicauit. Habes, mi ſodalis, paucis perſtricta capita quędã generalia de huius ciuitatis laudibus, quæ ſi velim ſpeciatim explicare, deficeret mihi tẽpus narranti, viderer quoq; non tam veram topographiam, quàm cum Luciano veram narrationem texere. Faxit Deus, vt huc tandem profectus, cuncta quæ ſcripſi,

A re literaria.

A ciuib.

Aeris ſalubritas.

ſcripſi,& plura,quæ ſcribenda forent, oculis obiecta contempleris. Vale, ex Leodio,&c.

Vides,ni fallor,puer in hoc poſteriori exemplo pro laudandis vrbibus diuerſos locos eadem ferè nomenclatura, etſi non eodem quo præſcripti ſunt,ordine obſeruatos.Idem in alijs quoq;rebus laudandis aut, vituperandis exemplis ſubiectis facturus eram, ſi non magis operis prolixitatem, quàm laborem vitarem. Ad genus itaq; Deliberatiuum procedamus.

Aliarum rerum laudabilium,vt regionum,Ædificiorum,Agrorum,&c. paradeigmata non ponimus. Primùm,quòd prolixitas legentibus eſſet oneroſa; deinde, quòd ſecundùm præcedens exemplum ex locis præſcriptis ſtudioſus adſimile de rebus illis affingere citra laborem poſſit. Ad genus Deliberatiuum tranſeamus.

De generis deliberatiui Epiſtola.

PArtes orationis generis Deliberatiui eaſdem ponunt rhetores, quas ſuprà in genere Demonſtratiuo poſuimus, niſi quòd Narratio rara eſt, incidit tamen nonnunquam etiam in epiſtolis:cùm videlicet factum aliquod de quo deliberandum eſt, paucis explicamus,aut ſi quid actum vel dictum eſt, quod ad cauſam attinet, recitamus. Ijſdem quoque locis in Confirmatione vtimur, quibus in Demonſtratiuo factorum & rerum priùs vtendum docuimus, qui ſunt:

Honeſtum, quod rectum & laudabile, imò quicquid ad virtutem attinet, complectitur.

Vtile & neceſſarium. Vtilitas autem ex enumeratione commodorum, & incommodorum innoteſcit.

Poſſibile, aut Facile: quæ ex circumſtantijs præcipuè oſtenduntur.

Difficile, aut impoſſibile: item ex circumſtantijs ſi quid diſſuademus, aut dehortamur.

His locis (ſi cauſa poſtulet) in omni Epiſtola Deliberatiua nonſecùs atque in oratione rhetorica vti poſſumus, & ea ratione iuxta analogiam, qua in demonſtratione factorum & rerum priùs oſtenſum eſt, oſtendentes videlicet id quod perſuadere decreuimus, Honeſtum, Vtile, Facile eſſe: contrà oſtendentes rem aliquam inhoneſtam vel impiam, inutilem, vel periculoſam, difficilem vel impoſſibilem eſſe, adeóque fugiendam vel deteſtandam eſſe. Nihilominùs ſingulis Epiſtolarum generibus ſub hoc cauſarum genere militantibus peculiares cum ſuis locis partes aſſignamus, vt ſtudioſus maiorem in Epiſtolis, quàm in oratione ſcribendi videat libertatem.

De Epiſtola commendatitia.

PRimùm occurrit Epiſtolarũ genus, quod Cõmendatitium vocant, quo amicum amico pro aliquo beneficio vel fauore cõſequendo cõmendamus: cuiuſmodi Cicero tũ in pluribus, tum præcipuè

cipuè in decimotertio epiſtolarum libro vſus eſt. Quod idcircò primo loco poſui, quòd plerũq; ex genere Demõſtratiuo non parùm admixtũ habet. Solemus enim eum quem alijs cõmendamus, frequenter oportuna laude extollere, quò eius, ad quẽ ſcribimus, animum cõmendato conciliemus. Partes huiuſmodi Epiſtolæ ſecundùm tres perſonas, eius videlicet ad quem ſcribimus, noſtræ, & commendati (ſecundùm rem prętereà quæ poſtulatur conſideratam) ſunt quatuor aut quinque.

In prima captamus beneuolentiam (ſi neceſſarium videatur) ab humanitate, benignitate, vel liberalitate eius ad quem ſcribimus, licet inter familiares amicos hæc pars plerunque negligatur. 1

In ſecunda cauſas ſcribimus, quæ nos mouent ad aliquem commendandum, vt eſt amica commendandi conſuetudo, beneficium acceptum, commiſeratio, vel id genus alia. 2

In tertia commendandum laudabimus pro quantitate Epiſtolæ, eo quo præſcriptum eſt modo in genere demonſtratiuo perſonarum, à natalibus, ab indole, &c. 3

In quarta rem ipſam exponemus, quam in commendatione pro amico poſtulamus, oſtendentes eam varijs argumentis honeſtam, iuſtam, piam, aut virtuti cognatam, item vtilem aut neceſſariam, prætereà non modò poſſibilem, ſed etiam facilem ei, ad quem ſcribimus: ſecundùm locos Confirmationis generis Deliberatiui. Pollicebimur 4

quoque in quinto loco & nos & commendatum amicum noſtrum gratos futuros, mutuam quoque noſtram operam & ſtudium deferemus.

Exemplum, quod Græcis Paradeigma.

1 Exordiũ. NIſi certò cognoſcã tuam non ſolùm erga me ſummam, verumetiam in omnes, tametſi alienos, bonarum literarum ſtudioſos, non vulgarem beneuolentiam, vererer profectò, mi Chryſogone in aliquo præſertim negotio ſtudiorũ tuorũ tranquillitatem temerè appellare. Verùm cùm iam te ſciam pro amicitia ſubinde renouanda malle ab amico ſollicitari, quàm ea marceſcente quietũ eſſe audacter te paucula pro amiculo poſtulaturus accedo. Gualterum meũ, qui has meas tibi porrigit literas, propter eius affectum erga me ſingularem vehementer diligo. Nam ab incunabulis me non ſecùs ac parentem ſemper coluit & diligentiſſimè obſeruauit. Is cũ te mei ſtudioſum planè cognoſceret, ſeque meis apud te literis gratioſum fore confideret, vt pro ſe ad te ſcriberem, obnixiùs rogauit: quamuis non dubitẽ ipſum modeſtia, verecundia, alijſq; honeſtis ſuis moribus etiã ſine noſtra cõmendatione plurimùm tibi placiturũ. Eſt enim adoleſcens honeſtis admodũ, tametſi tenuis fortunæ, natus parentibus, probè domi ſemper & pudicè educatus, bonis literis à teneris (quod aiunt) vnguiculis nõ ſolũ appoſitus, verumetiã ſummoperè intentus: in quib. ita Dei numine aſpirãte pro-

2 Narratio

3 Lociperſonarum.

profecit,vt & carmine & prosa omnes suos in ludo nostro commilitones facilè superauerit. Quid enim non posset (quantã in eo deprehendes) tãta virtuti cõiuncta ingenij acrimonia? Nemo siquidẽ illum vidit vnquam immoderatiùs bibentem, aut improbè lasciuientẽ; nemo verbo aut verbere cõtentiosum, nemo per lucrũ quæstuosum, sed parẽtibus & amicis obsequentem, præceptoribus tractabilem, commilitonibus vsq; se comem præbuit & amabilem. Quid multis? Talis est adolescens, quem meritò probi omnes & ament & commendent. Is scholis nostris valedicturus & istuc profecturus, cùm neminẽ nouerit Louanij, qui sibi possit esse præsidio, optat per me sibi cuiuspiã conciliare gratiam, cuius consilio vel auxilio subinde se tutò committat, teq; ex omnibus famâ duntaxat cognitum vnum delegit, quem parentis loco istic habeat. Quod negotiũ mi Chrysogone, cùm sine magno tuo incõmodo subire, piè & iustè exercere & cum magno virtutis fœnore honestissimè amplecti valeas, etiã atq; etiam oro, vt talem te adolescenti in rebus dubijs, in negotijs arduis, in fortuna prospera & aduersa patronũ exhibeas, qualem te meis liberis, si postularem, exhibiturus esses, vt intelligat commendationem pro se meam apud te plurimùm valuisse. Ego vicissim enitar, vt beneficij in nos collati minimè te pœnituerit, sed aliquando (tametsi turpe videtur in vera amicitia polliceri) dignum beneuolentia tua fructum reci-

Loci deliberatiui

pias. Habebis me, habebis etiam illum perpetuò gratissimum debitorem. Vale mi.

Sciens omitto Confirmationis locos latiùs extendere, ab Honesto, Vtili, alijsq; locis argumenta ducere, in quarta præcedentis epistolæ regione, ne nimia prolixitate lectorem onerem: quemadmodum enim ab illis argumentandum sit, in subsequentibus quibusdam Epistolarum generibus paulò latiùs ostendetur, præcipuè in Suasorio & Petitorio.

Aliud Exemplum.

SOlet & idem Cõmendatitium genus inter admodum familiares multò succinctiùs tractari, omissa prima ac tertia parte, hoc vel simili modo: Cornelio summæ probitatis & eruditionis adolescente valdè vtor familiariter, & propter præcipuum erga me studium & amorem mirificè eum diligo. Is Louanium profecturus, cùm non habeat cui sese in rebus dubijs tutò committat, teque ex alijs mei studiosissimum intelligat, rogauit me, vt ad te pro se quàm accuratissimè scriberem, quò vel nostra possit commendatione adiutus, amiculorum tuorum catalogo adscribi, imò vt ad te non secùs atque parentem in rebus anxijs sine rubore possit accedere. Oro te itaq; vt sicubi tuo consilio vel auxilio indiguerit (id quod sine graui incommodo pro tua authoritate, prudentia & eruditione facilè poteris) ei sis adiumento & præsidio. Quod tibi quidem & laudem pariet & voluptatem,

tatem, mihi verò maiorem in modum gratum erit & acceptum. Adolescentem quoque ipsum perpetuò tibi deuinxeris, & cum summa gratitudine beneficij memorem intellexeris. Vale.

Hoc posterius exemplum propterea adjicere volui, vt pateat liquidò, quòd neque omnes quæ præscriptæ sunt partes, neque idem partium ordo vbique obseruandus sit.

De Epistola Suasoria.

SEcundo loco, quòd ferè inter omnes Deliberatiuas Epistolas dominatur, & locos Demonstratiuos factorum & rerum plerunq; admiscet, genus Suasorium ponamus. Nulla est enim alia Epistola quæ manifestiùs in genere Deliberatiuo versatur, quàm ea qua amico rem quamlibet suademus aut dissuademus. Cuius partes, etsi non omnes vbique, necessariæ sunt quinque.

In prima vel à persona eius cui suademus, vel à nostræ personæ officio, aut alia quauis ratione priùs posita ordiri licet, quamuis non semper Exordium necessarium sit. 1

In secunda ponemus narrationem breuiusculam cum seminibus argumentorum rei deliberandæ: cui secundùm artificium priùs positum, Propositionem subiungemus. 2

In tertia post distributionē, si opportuna videatur, rationibus & argumentis ex locis generis Deliberatiui depromptis, Propositionē muniemus. 3

4 In quarta, ſiqua Propoſitioni aut argumẽtis videbũtur contraria, per Confutationẽ deſtruemus.

5 In quinta, Epilogo præcipuorum argumentorum præmiſſo, affectus eius, ad quem ſcribimus, mouere ſtudebimus. Non diſcrepabit ſiquidem (quod ad artificium attinet) Epiſtola Suaſoria ab oratione rhetorica huius generis.

Exemplum Epiſtolæ Suaſoriæ.

1 Exordiũ. QVanquam ipſe citra controuerſiam abundè per te ſapis, cõmilito iucundiſſime, non poſſum tamen (ſi veteri noſtræ amicitiæ ſatisfacere velim, ſummiſq; in me tuis officijs gratus eſſe) quin ea quæ ad tuam cùm dignitatẽ tum ſalutem attinẽt, tibi liberè ſuggerã. Et cùm aliẽna rectiùs interim quàm noſtra cõſideramus, nõ debeo tibi amico, cuius ego nonnunquam ſaluberrimis conſilijs adiutus ſum, meũ quale quale eſt ſubtrahere

2 Narratio conſilium. Narrauit mihi nudius-tertiùs, non ſine dolore, Theodoricus frater tuus, quòd poſthabitis bonarum literarũ ſtudijs, rebus mechanicis te intricare decreueris, & nullo vel parentum monitu, vel amicorũ rogatu, nullaq; probitatis, vtilitatis, conditionis tuæ, vel priorum expenſorum habita ratione deduci poſſe à ſententia. Tu tamen mi

Propoſitio. Hieronyme, ſi me audias, mentem iſtam mutabis, & ſeruilibus mechanicorum operibus derelictis, humanitatis ſeu bonarum literarum & liberalium artium ſtudijs nunquam ſatis laudatis, & poſt virtutem

tutem rebus omnib. anteferēdis, vt cœpisti, inhærebis. Ad quod te non modò parentū tuorū, quibus ex diuino præcepto non parū debes, imperiū: aut amicorum & necessariorū, quos temerè auersari non decet, preces & suadelæ, verùm multò maximè ipsa bonitatis & æquitatis ratio inducet, qua tibi nihil honestius, nihil vtilius, nihil iucūdius fore ingenuis artib. ostensurus sum. Nam si honesti te ratio mouet, quæ profectò omnem probū adolescentē mouere debet, quid quęso bonis literis & eruditione honestius, quæ diuinæ cuiusdam originis, multis retrò seculis semper omnibus prudentibus in pretio fuerūt? Quid ijs honestius, quæ te à stupidis, barbaris (& si dici liceat) brutis hominibus secernent? sine quibus inter hominē & pecudem vix vllum discrimen est. Quid ijs honestius quæ te ad veri Dei contemplationem, cœlestium rerum cognitionem, & verarum virtutum ducunt amplexum; sine quibus, haud secus ac porcus quidam Acarnanius, nulli rei magis homo quàm vētri studet, terrenis incubat, & æternis neglectis, transitorijs inhiat? Et si voluptatem quæras, sic ea in re literaria honestati coniuncta est, vt nesciam profectò an in literis plus honestatis, an iucunditatis inuenias. Quid enim per Deum immortalem suauius, quā perpetuò cum Musis versari, & earū casto contubernio perfrui? Si verseris in agro, tecū fabulantur, si intres domū, quiescēs cum illis, nec poteris mœrore tabescere, qui in earum tripudio

2 Confirmatio. Distributio.

Ab honesto.

A iucundo.

perpetuum captabis ſolatiũ. Neq; enim habet (vt quidàm ait) amaritudinẽ conuerſatio illarũ, neq; tædium conuictus illarũ. Quod ſi fortè (vt ſubinde fieri ſolet) plus ea quæ cõmoda ſint, quàm ea quæ vel honeſta vel iucunda ſpectes, quid, obſecro, literis & eruditione vtilius, ne dicam plus neceſſarium? ſine quibus neq; virtus tibi cognita, neque probitas manifeſta, neq; Philoſophia inueſtigabilis, neque diuina, neq; humana ſcriptura intelligibilis & interpretabilis. Imò ſi literas è mũdo funditùs eradicaueris, omnia ſimul diuina pariter & humana prorſus confuderis. Neq; reſpublica dignè adminiſtrabitur, neq; res familiaris debitè gubernabitur, neq; (quod ante omnia dictum oportuit) res eccleſiaſtica erudiẽdo, cõſolãdo & arguẽdo promouebitur. Si diuitias quæras (id quod tamen Chriſtiano homini turpe iudicatur) quem vidiſti vnquã doctiſſimorum inopia laboraſſe? Si τὸ τίχνιον πᾶσα γαῖα τρέφει, illa, ne dubita, te maximè nutriet, qua plus cæteris cõmodare potes mortalibus, neque id quidem abſq; laboribus tuis atq; ſudoribus. Nam dicturus es fortaſſis hominem ab exordio ſuæ conditionis à Deo optimo maximo labori deſtinatum: In ſudore (ſiquidem dicit) vultus tui veſceris pane tuo. Eſto. An tamẽ putem te tã puerili ingenio, vt ſolis corporis ſudoribus hominẽ deſtinatum intelligas? An non habet immẽſos labores, (quanquam citra tædium) hæc ipſa priuſquã apprehendas ſcholaſtica eruditio? Neq;

Ab vtili & neceſſario.

Confutatio.

tum

tum quoque, cùm apprehenderis, ſocorditer tibi vacandum erit. Aut enim viam veritatis populum ignarum è ſuggeſto docebis, aut rudē pueritiam & informem adoleſcentiam in ſchola erudies & formabis; aut in rebus dubijs anxios iuriſprudentia & conſilio iuuabis; aut ægrorum corporibus ipſe ſanus medeberis: & vt vnico verbo multa complectar, ſi defuerit erudito ſocordia, labor profectò non deerit. Itaque, mi Hieronyme, quò tandem Epiſtolam claudam, prudenſq; corporis tui teneritudinem, qua vel ad mediocrē laborem ineptus es, prætereā, cùm nihil ſit quod vel æquè honeſtet, vel æquè delectet, vel æquè commodet, ac bonæ literæ & bonarum artium eruditio, debes profectò non tā meo conſilio, quàm veritatis impulſu, ab inconſulto & inſulſo tuo propoſito reſilire, & per bonas literas pro ingenij tui dexteritate, qua quicquid etiam voles, facillimè apprehendes, ad reliquas pergere artes & diſciplinas. Moueat te patris deſiderium, matris lachrymæ, proximorum, affinium, & omnium amicorum affectuoſa (ſi dici liceat) deprecatio. Certè non potes pro ingenita tibi probitate, nobis omnibus neglectis (ne dicam contemptis) tergiuerſari. Vale, & vt ſoles, nos ama.

Hęc aliquātò prolixiùs proſecutus ſum, vt quiſque ſtudioſorum in genere deliberatiuo vſum locorū non ſecùs in Epiſtolis ac oratione rhetorica conſiderare queat, & nihilominus videat, quàm

ſibi generis huius loci, & Demonſtratiui rerum conueniant, ſi vtriuſq; generis inter ſe paradeigmata conferat. Nam literarum ſtudium, quod in hoc deliberatiuo ſuaſi, in ſuperiori Demonſtratiuo laudaui. Sciat tamen multò correctiorem de eodem argumento ſcribi poſſe Epiſtolam, omiſſis videlicet prima & quarta parte, tertiæ quoque partis nonnullis locis. Neq; enim in familiaribus maximè Epiſtolis omnes partes, neque in omni argumento omnes loci ſunt neceſſarij.

Porrò in diſſuaſoria Epiſtola totidem quidem partibus, ſed locis contrarijs vtendum eſt: vt ab inhoneſto, inutili, difficili, &c. vt in ſequenti breui paradeigmate oſtendetur.

Paradeigma Epiſtolæ Diſſuaſorie.

1 Narratio cũ Prop.

AIunt te frater, neglectis literis, operib. textrinis operam dare, & neq; parentum, neq; amicorum prudentũ conſilio à cœpto recedere. Porrò ſi me, cui ſemper plurimum tribuere ſoles, audias, ab hac ſtultitia & manus & mentẽ auertes.

2 Ab inhoneſto.

Quis te tandẽ eò dementiæ perduxit, vt rem neque honeſtam, neque iucundam, neque commodam aut vtilem deligeres? Inter omnia ſiquidem ciuilia artificia hoc vnum longè viliſſimum & ſordidiſſimum iudicatur. In precio ſunt fabri lignarij, item cementarij, calceolarij, agricolæ, ſartores, & id genus alij artifices; verùm textores contemnuntur ab omnibus, ridentur ab omnibus, exibilan-

exibilantur ab omnibus vſq; adeò, vt nõnunquam è republica tanquã ſordidum & inutile genus hominum explodantur. Deſidebis præterea tanquã nullius precij ſedentarius totis diebus, quaſi in cõclaui & piſtrino retruſus, abſque rerum varietate, abſq; hominum frequentia, abſq; externarum rerum ſolatio, mœrore & ſquallore confectus, vix duro & mucido pane refectus. Et cùm toto corpore fagitato ſub ipſam profundam noctem opus remiſeris, vix tantum corrades lucelli & emolumenti, quantum corporis tui alimento ſufficiat. Interim alenda eſt vxor, alendi liberi. Diſpeream, ſi non intra quinquennium (niſi fortaſſis furto, de quo plerunq; ſolet hoc hominũ genus ſuſpectum eſſe, quæſtũ auxeris) ad extremam redigaris inopiam, inediaque tabeſcens, miſerè vitam finias. Quapropter, ſi meo conſilio acquieſcas (frater) hanc ſordidam & illiberalem, hanc inutilem & incommodam textoriam, & fulloniam auerſaberis, & ſi non bonarum literarum ſtudijs, ſaltem alij te quæſtui & honeſto operi applicabis, quibus non modò tibi, ſed & liberis tuis conſulas. Vale.

3 Ab incom. & inutili.

4 Epilogus.

De Epiſtola Exhortatoria.

EXhortatoriũ genus Epiſtolarũ, ſimul & Monitorium proximũ Suaſorio locum ſibi vendicat, quo non ſuadendo (vt ſuprà) in rebus ambiguis amico conſulimus, ſed vel in certis ad alacritatem incitamus, vel errantem inducimus. Aliud

siquidem suadere, aliud hortari est. Hoc Epistolarum genus etsi non secùs atq; Suasorium quinq; partibus constat, in tertia tamen (qua non tam argumentis, quàm affectibus agitur) his sequentibus locis pro mouendis affectibus vtendum est.

A laude Personæ exhortandæ vel monendæ.
A laude Rei, ad quã fit exhortatio vel monitio.
A spe præmiorum de re absoluta.
A metu incommodorum, si res non sortiatur fœlicem exitum.
Ab amore, commiseratione, & expectatione necessariorum.
Ab odio, æmulatione, & expectatione aduersariorum.
Ab exemplis vetustis, alienis, & domesticis.
Ab obtestatione, quæ in Epilogo seu in quinta parte per hos locos fieri non potest.

Ex quibus, etsi non omnes, præcipui tamen pro mouendis in exhortatione, eius ad quem scribitur affectibus, assumendi sunt: quibus nihilominus in genere Deliberatorio, adhibito iudicio, vti valebimus, & pari ratione Increpatorio.

Paradeigma seu Exemplum.

1 Exordiũ. QVòd bonarum literarum studia denuò arripueris, non possum tibi nõ gratulari, iucundissime Hieronyme, maximè quòd nostris literis nostróque consilio plus quàm parentum & amicorum tuorum conatibus tribuisse videris. Aiunt

te

te siquidem relicta agricultura, ad Idus Februarias rursus ingenij excolendi gratia Louanium concessisse, tametsi ęgriori animo, quàm nonnulli velint. Colligunt enim ex hac animi tui ægritudine nascituram tibi socordiam, & bonarum literarum studia ad lætam frugem non peruentura. Quod licèt mihi nemo facilè persuadeat, qui sciam te semper magis fræno quàm calcaribus indiguisse, tamen pro veteri nostra, imò hactenus non interrupta amicitia, non possum quin ad eadem te literarum studia cohortari satagam. Absit, absit, mi Hieronyme, vt prioribus illis incomparabilibus rei literariæ exercitijs posteriora non respondeant. Tantus natalium tuorum splendor, tam proba educata infantia & pueritia, tantum ingenij acumen, aliò te quàm ad socordiam vocant. Extimulent te, quæso, spes præmiorum amplissimæ, honores, diuitiæ, voluptates, rerum omnium diuinarum humanarumque cognitio, & (si plus cupias) nominis immortalis gloria, quibus semel omnibus te frustrari continget, si ad metam destinatam non peruenias, & ignominia, inopia, infelicitate, rerum omnium ignorantia & dedecore afficieris. Moueat te parentum amor, proximorum affectus, amicorum & affinium charitas, quos vnà non solùm immensis doloribus, & irremediabilibus, adeoq; miserādis lachrymis affici, verumetiam magnarum de te rerum expectatione frustrari continget, si in medio (quod aiunt)

2 Narratio cū Prop.

3 Laus per ſonæ. Spes præmiorum, & metus.

Amor.

curſu defeceris. Scis enim omnium in te non modò cognatorum, ſed etiam ciuium tuorum oculos coniectos, & animos ſuſpenſos, nec niſi eximium quiddam ſibi & patriæ de tua eruditione pollicẽtur, glorioſumq; de aduerſarijs tuis triumphum expectant. Et contrà, quis tibi plenè ſuggerat inuidentium æmulationẽ, qua te anteuertere nituntur, & odium, quo te ante finem deſtinatũ ſperant defecturum? Quos ſi de te (quod omẽ Deus auertat) triumphare contigerit, quanta illis tanquam de rapta præda exultatio? quanta nobis inſultatio? quanta illis gloria? quanta nobis ignominia? Et ego ſiquidem, & tui omnes patebimus vulgi ludibrio & ſempiterno opprobrio. Poſſem tibi exempla veterum proponere, qui nullum ſubterfugêre laborem, nullam irriſionem, nullã vel duram ſeruitutem, quò Philoſophiã apprehenderent; ſi non recentia, imò ſi non domeſtica in promptu ſint, & ad animum tuum extimulandum accõmodatiſſima. An non auus tuus, an non auunculus tuus (vt reliquos ſileam) relicta patria, relictis rebus priuatis, omnem Franciam, omnem Italiam, omnem Græciam non ſine magnis incommodis peragrãtes, poſt magnam eruditionem immortale ſibi nomen adepti ſunt? & cùm ipſi primùm rerum inopes eſſent, tibi & poſteris diuitias & gloriam ſua eruditione pepererunt? Magnum ſi fortè cauſeris laborem, præmium opponam immortale. Certè (vt quidam ait) ſpes præmij minuit vim flagelli.

Odium.

Ab exemplis.

4 Confutatio.

Nec

Nec tamen tam ignauum te censeo, vt parui incommodi, quod subinde obeundum est, horrore frangaris, qui maximas hactenus æruinnas fortissimè pertuleris; sed ante adeptam victoriam non possum non timere etiam tutissima. Oro te igitur, mi Hieronyme, & obtestor per natalium tuorum splendorem, per eximiam tuam indolem, per parentum & amicorum amorem, & omnium nostrûm amplissimam de te expectationem, ne quo subrepentè veterno fractus in stadio deficias, neque fatigeris, donec propositi certaminis βραβεῖον accipias. Vale. Epilogus.

In Monitoria quoque Epistola, siue amicum de vitio castigamus, siue quid agendũ sit acriter admonemus, eadem ferè procedẽdi ratione vtimur, & affectibus mouendis vt plurimùm studemus. Amant autem huiusmodi epistolarum genera acrem & concitatam dicendi rationem, maximè si cubi affectibus mouendis insistimus, id quod non minùs quoque in orationibus obseruandum est.

De Epistola Petitoria.

PEtitoriæ Epistolæ, qua ab amico aliquid postulamus, creberrimus vsus est: quapropter eius componendæ artificio summoperè studendum est. Partes eius sunt quinque.

In prima captatur, si necesse vel opportunum sit, beneuolentia: secundùm artificium generis Demonstratiui.

2 In ſecunda, poſt Narrationem proponendum eſt ſimpliciter quod petitur.

3 In tertia, Petitionem ipſam Poſſibilem, Honeſtam, & Iuſtam declarabimus. Hæc enim præcipuè (teſte Seruio) in petitione oſtendenda ſunt, vnà cum gratias agendi modo, & remuneratione.

4 In quarta, Modum præſtandi (ſi argumentum poſtulet) præſcribemus.

5 In quinta, Gratitudinem & Remunerationem addemus. In deprecationibus quoque pœnarum hæ partes locum habent, niſi quòd loci ſtatus Aſſumptiui non parùm cum his commune habent: de quo in genere Iudiciali dicemus.

Paradeigma:

1 Captatur beneuolentia. EXpertus non rarò clementiã & benignitatem tuam, pater optime, mea quoque erga te pietate, & in bonis literis tibi non ingrata diligentia fretus, paucula abs te petiturus aduenio, quæ pro tuo in me paterno affectu te mihi non negaturum confido.

2 Narratio cũ Prop. Traiecti adoleſcens quidam literis valedicturus, libros quoſdam tum Græcos, tum Latinos, Homeri videlicet & Virgilij, cum optimis cõmentarijs, opera, paruo admodum (vtpote pecuniarum indigus) venundare cupit. Et cùm iam iamq; eoſdem mihi non ſolùm vtiles, verumetiã multùm neceſſarios fore conſiderem, oro paternitatem tuam, vt ad coëmptionẽ eorundem ſex aureos Carolinos ad me mittas. Id quod tibi non modò

modò possibile, nempe qui (laus superis) sexcẽtos 3
sires postularet, absq; magno rerum tuarum dispendio mittere posses, verumetiam honestum, æ- Honestũ.
quum & laudabile erit, & vtrique nostrûm vtilissimũ. Quis enim non laudet parentis pro filij honestissimis literarum studijs iusta & liberalia impendia? Si in rebus liberorum ludicris laudatur nonnunquam patris largitas & liberalitas, quantò magis in serijs & necessarijs? Cõmodabis præ- Ab vtili
tereà plurimũ meis studijs quæ nouisti sine libris & iucundo.
proficere non posse. Cõmodabis non minùs tibi ipsi, qui duplo pluris, si noui essent, eosdem redimeres. Vt interim sileam, quòd cùm incredibili me primùm voluptate affeceris, etiam ipse non parùm in filio oblectaberis, & quòd arctiori me tibi amore deuinxeris, & acrioribus literarum studijs obligaueris. Et ne sollicitus sis, cui propter tabellariorum fraudem & infidelitatem pecuniam tutò 4
committas, si (vti confido) te precibus in meam sententiam perduxerim, numerabis eam præceptori meo istuc propediem profecturo transferendam, qui & hæc eadem tibi pro me suis verbis exponet, & quicquid dederis in vsum meum, plena fide suscipiet & transferet. Cùm igitur, mi pa- 5
ter, nihil esse putem, quod sobriæ huic petitioni meæ, tanquam improbæ, importunæ, aut vanę objicias, te etiã atq; etiam oro, ne frustreris me spe mea, sed paternum in me animum & affectum denuò me sinas experiri. Quod ad me attinet,

inuenies me in re literaria ſolito alacriorem, in rerum vſu corporalium moderatiorem,& ad omnia quæ volueris vſq; paratiſſimum. Vale.

De Epiſtola Conſolatoria.

CONſolatoria Epiſtola eſt, qua amicum in rebus aduerſis contriſtatum conſolamur. Partes ſunt quinque.

1 In prima, beneuolentiam captamus aut per inſinuationem à prudentia conſolandi, aut ab officio noſtro,&c.

2 In ſecunda, narramus breuiter infortunium eius,& proponimus non dolendum,aut non vſque adeò dolendum,&c.

3 In tertia, pro diuerſa deſolati aut doloris conditione, aut procedimus ſecundùm locos deliberatiuos,probantes neq; ſatis honeſtum, neque ſatis pium,neq; ſatis iuſtum,neq; vtilẽ eſſe dolorẽ,&c. aut ſecundùm locos præſcriptos in exhortationibus,ſtudemus vel blandiendo vel increpãdo mouendis affectibus, aut alijs argumentis ex philoſophia ſeu Scriptura ſacra deprõptis vtimur,&c.

4.5. In quarta,Confutamus.Quinta nota eſt.

Exemplum ſeu Paradeigma.

Exordiũ. SI homini, præſertim Chriſtiano, præcipitur gaudere cum gaudentibus,& flere cum flentibus,alterumq; alterius onera portare; improbus ſim profectò,& amici nomine prorſus indignus,ſi amico

amico dolenti non condoleam: improbus nihilominùs, ſi vulneri quouis modo mederi poſſim, & medicamentum ſubtraham. Quanquam non dubito, pro tua eruditione, prudentia, mentiſque conſtantia, plus animo te vigere, quàm corpore doleas, certoq; noui te longè meliùs tibi mederi poſſe ſiue conſulere; malo tamen abs te ob inſcitiam rideri, quàm vel ignauiæ, vel ἀσυγίας inſimulari, præſertim quòd ſubinde non minùs lenire volentis, ac medentis manus admittatur. Vulgò ferunt patrem tuum ſenem prouectæq; ætatis, virum optimum, mente integra, omnibus eccleſiaſticis munitum ſacramentis, inter liberorū manus diem clauſiſſe extremum, omnibuſque huius vitæ ærumnis ereptum, ad requiem æternam commigraſſe. Et cùm cæteri moderatiùs id ferant, te vnū poſt immēſum luctum, neglecta re familiari, neglectis Muſis, neglectis omnibus, nullam omninò conſolationem admittere. Reuerà cùm in cæteris omnibus (mi cognate) te facilè ſuperes, in hac vna te parte negligere videris. Non enim, mi frater, (quandoquidem communiter mecum Deum patrem appellas) non eſt inquam hęc tua ſecundùm Deum triſtitia, quæ ſalutem, verùm ſeculi, quæ mortem operatur, vt Paulus in Corinthijs rectè diſtinxit. Et idcircò ſi mihi, imò Scripturæ rationibus auſcultes, ipſam tametſi non penitùs tollas, paululùm mitigabis. An non Chriſtianus es? An non communi ſpe reſurrectionis nobiſcum viuis?

Inſinuatio.

2 Narratio

3 Propoſitio.

Quid ergo non ſuccurrit tibi eiuſdem Pauli ſententia? Nolo vos ignorare de dormientib. vt non contriſtemini, ſicut cæteri qui ſpem non habent; & reliqua, quibus reſurrecturorum ordinem præſcribit. Quid? non ſuccurrit tibi ſapientum omniũ facilè princeps poſt Salomonem filius Sirac? Modicùm, inquiens, plora ſuper mortuum, quoniam requieuit. Et ſi quidẽ naturam exuere non potes, mente tamen & ſpiritu eius impetus tẽperandus eſt. Dicis parentem optimum te amiſiſſe, at tantò minùs tibi dolendum eſt. Nam ſi tuus in facinoroſis actibus vitã finiſſet, poſteriſue ſtultitię & veſaniæ ſuæ veſtigia reliquiſſet, habeas fortaſſis quod luctus vehementiores prætexas: iam nihil eſt quod excuſes; vt non & hoc meritò reprehendam, quòd amiſiſſe dicis, quem in Chriſto viuere credis, quem reſurrecturũ ſperas, quem conſortem gloriæ futurum non ambigis. An prudens agricola id frumenti quod ſeminat, quod occat, quod ſarrit, perijſſe arbitratur, quod ad vberes fructus reuicturũ non dubitat? Certè nec caro viuificatur, niſi priùs moriatur. Seminatur in corruptione, reſurget in gloria. Dic mihi, qui tantoperè plangis mortuũ ſenem, quid eſt quod te mouet ad lachrymas? An quòd mortuus eſt? An non in hoc natus eſt, vt tandem moreretur? An non iam nati ſtatim deſinimus eſſe? Cur igitur non plorabas, cùm primùm noſſe eum cœpiſti? At iam oculis mihi ſubtractus eſt, inquies. An non perpe-

tuos

tuos decem annos procul à patre, procul à patria, in diuersis Academijs mecum versatus es? Quin tum plorabas oculis subtractum? Fortè denuò visurum sperabas. Esto, nonne & nunc eundem non decrepitum, non morosum, non veternosum: sed alacrem, lætum & immortalem in gloria visurum te speras? Tangat te communis mortalitas, & desine cum fato, seu potiùs cum natura & Deo pug- Honestú.
nare. Moueat te honestatis ratio, & considera quàm turpe sit homini docto & prudenti eum immoderatiùs lugere, quẽ reuocare non potes, quin etsi possis, ipse non cupias. Si qua pietate moue- Confu-
ris in parentem, vt lachrymis indicare videris: aut tatio.
doles ex ærumna transisse ad requiem, aut certè ex requie ad ærumnam redire desideras. An non vtrumq; à pietate longè alienũ? Nonne pietatem in impietatẽ conuertis? Deniq; patri non cõmodas, tibi incõmodas, coniugi, liberis, & omnibus qui te amant molestus es, omnesq; mœroribus afficis. Tibi à fletu cessandũ est, si nos omnes lachrymis, quibus te iustiùs, quàm tu parentem, plangimus, moderari desideras. A modò ne sinas nos quæso malcuolorum exponi ludibrio, qui tuas lachrymas tanquã muliebriter profusas rident. Vale mi cognate, & siqua tibi est æternæ felicitatis expectatio, si quis mentis vsus, si qua honestatis, pietatis, & vtilitatis ratio, quæ tamẽ omnia in te summa nõ ambigo, longiùs pelle abs te hãc immoderatam tristitiam, quæ non solùm corporis, verum-

etiam mentis robur attenuat. Iterum vale, & fac ſentiam tibi exhortationem meam vel modicum contuliſſe, luctuiq; tuo modum quendam addidiſſe. Videre licet in hoc paradeigmate, quòd non parùm Conſolatoria epiſtola cum Exhortatoria aut Monitoria conueniat, adeoq; non admodum diſpari artificio gaudeat, & concitatum dicendi genus, quod per commata potiſſimùm fieri conſueuit, deſideret.

De Epiſtola Conciliatoria.

EPiſtola Conciliatoria, qua nobis amicitiam alterius conciliamus, continebit tres partes.

1 In prima, virtutes & dotes eius ad quem ſcribimus, quibus nos in ſui amorem, & ad ambiendam eius amicitiam prouocauit, quantum fieri poteſt, citra adulationem enarrabimus.

2 In ſecunda, amicorum eius catalogo aſcribi verecundè & modeſtè poſtulabimus.

3 In tertia, ſi quid ſit quod illum ad amandum nos prouocare poſſit, citra arrogantiam modeſtiſſimè exponentes, omnem noſtram operam, integritatem, & fidem offeremus.

Exemplum ſeu Paradeigma.

NEſcio, vir ornatiſſime, quo pacto nonnulli virtute, ingenio & doctrina excellentes, quoſdam vſq; adeò in amorem ſui & admirationem rapiant, vt non ſinant eos quieſcere, donec ſeſe (quantalibet locorum intercapedine ſeparati ſint)

sint) illis aliquatenùs adiungant. Oblatæ sunt mihi lucubrationes tuæ, legi carmina tua, & (citra assentationem dictum existima) nihil nostræ tempestatis mihi contigit videre doctius, nihil venustius. Audiui mansuetudinem tuam, modestiam, comitatem, candorem, reliquas animi tui pulcherrimas dotes & ingenij ornamenta, & meherculè non possum, quin vltrò me, tametsi impudentiùs, ingeram. Oro te igitur, vt me quoque (licèt inutilem amatorẽ, licèt ignarum licèt incognitum) amicorum tuorum albo adnotare digneris, vt istic habeã te vel vnum quicum familiariter subinde & iucundè disputem. Non ausim tibi promittere 2
in me plurimam eruditionem, cumulum virtutũ, & amplas ingenij mei dotes, quas nec ipse profectò in me deprehendo; verùm sincerum amorem, fidem integram, & mutuam beneuolentiam fidenter offero. Habebis me siquidem tui semper absque simulatione amantissimum, cui tutò omnia committas, & qui tibi non secùs ac sibi commodare studebit. Vale, vir ornatissime, & te (si honestè dici possit) perditè amantem redama. Vale ex Traiecto, 16. Kalendas Augusti, Anno. 1543.

Tertia quoque pars huius generis non inscitè
potest secundum occupare locum, vt secunda sit 3
vltima, quemadmodum quisq; studiosorum citra præceptum & absque paradeigmate facilè aduertit. Studemus enim, sicubi possumus, breuitati.

Possent & alia quædam Epistolarum genera

ſub genere Deliberatiuo comprehenſa ſubnecti, verùm cùm videantur manifeſtè ad præcedentia reduci poſſe, breuitati ſtudentes, ad ea quæ ſub genere Iudiciali militant, tranſeamus.

De genere Iudiciali & ſtatibus eius.

GEnus iudiciale, quo accuſamus aut defendimus, & quod rhetoribus coram iudicibus olim tractari conſueuit, hîc paulò fuſiùs explicandum eſt quàm ſuprà monuimus. Huius enim deſcribunt rhetores ſtatus tres: Coniecturalem videlicet, Iuridicialem, & Legitimum, ſine quorum diſcretione & dijudicio nihil certi de locis huius generis præſcribere poſſumus. Singulorum enim ſtatuum proprij ſunt loci. Tametſi enim in duobus ſuprà poſitis cauſarum generibus ſingula themata ab oratore tractanda, proprium ſuum ſtatum, id eſt, certum aliquem ſcopum habent, in locis tamen aſſignandis ferè nulla eſt diuerſitas: hîc autem ſcias in quo ſtatu tractandum ſit thema, ſiue orationem habeas, ſiue epiſtolam ſcribas, quibus locis vtaris.

Eſt autẽ ſtatus (ne id imprudens omiſiſſe videar) caput cauſæ, ſeu quæſtionis ſummarium & generale, ad quod orator omnia confert argumenta, & auditores præcipuè ſpectant. Naſcitur autem ex triplici quæſtione, videlicet, an ſit factum quod alicui objicitur, quale ſit, & quid, vt patebit.

De ſtatu Coniecturali, & locis eius.

Status

STatus coniecturalis, quem & Inficialem dicunt, nascitur ex quæstione, an sit. In eo siquidem coniecturis, seu tecmerijs (vt Græci dicunt) agitur, an is, de quo suspicio est, scelus admiserit.

Huius status 2. sunt loci generales,
- Voluntas, qua voluisse verisimiliter ostenditur.
- Facultas, qua commodè potuit.

Voluntas rei inuestigatur,
- A qualitate personæ accusati, videlicet, à Natione, Patria, Natalibus, Ingenio, Moribus, Studio, & cæteris Personarum circumstantijs, de quibus in Dialecticis nostris, libro 5.
- A causa, qua facinus susceperit, vt si affectu iræ, odij, vel auaritiæ impulsus, aut spe commodorum, vel timore incommodorum inductus ostendatur.

Hi pariter accusanti, & Defendenti conueniunt in Confirmatione.

Facultas inuestigatur,
- Ex viribus, Auxilijs, Instrumentis, Loco, Tempore, & cæteris rerum circumstantijs, de quibus item in Dialecticis nostris.
- Ex signis tum antecedentibus, hoc est, per verba aut facta, quæ facinus præcesserunt; tum Consequentibus, quæ facinus secuta sunt.

Quoniam autem Signa, si manifesta sint, maximè verisimilitudinem prætendunt; adduntur Defendenti præter prædictos quos cum Accusante communes habet, alij duo loci sequentes, quibus signa dilui seu refelli possunt.

Loci secundi Defensoris tãtùm, scilicet:
- Absolutio, qua docet signum bono animo accidere potuisse, aut citra dolum malum.
- Inuersio, qua docet signum non contra, sed pro reo adduci. Addunt Inficiationem.

Cæterùm (ne quis id imprudenter omissum causetur) non modò in hoc statu Coniecturali, verumetiam in duobus sequentibus tot partes orationis sunt, quot in superioribus duobus generibus: nempe, Exordium, Narratio cum Propositione. Breuibus siquidem exponemus factum, de quo est controuersia, & statum ex narratione elicitum proponemus. Confirmatio & Confutatio in hoc statu eadem est cum præcedentibus locis. Peroratio seu Epilogus, mouens ad affectum vel iræ, vel clementiæ, &c. ipsos iudices.

De statu iuridiciali.

STatus Iuridicialis, qui & Qualitatis & Negotialis dicitur, est, cùm iam non coniecturis agitur, quia de facto constat, sed an iure an iniuria factum sit, disceptatur. Nascitur enim hic status

ex quæstione (vt dictum est) quale sit. Partes orationis sunt eædem cum superioribus. Loci autem Confirmationis diuersi sunt, prout hic status duplex est. Nam alius est Absolutus, quo simpliciter aliquid defendimus: alius est Assumptiuus, cũ rebus extraneis non tam ad defendendum, quàm ad excusandum vel mitigandum vtimur, quòd causa per se inualida est, nec defensionem admittit.

Loci status Absoluti sunt sex aut septem.
- Natura, hoc est, ius naturale.
- Lex, id est, ius scriptum.
- Consuetudo patriæ, si bona sit & probata.
- Aequum & bonum siue ἐπιείκεια, qua pro sanæ mentis iudicio quod æquum & decens est iudicamus.
- Pactum cum aduersario.
- Iudicatum, vel simile à iudice pronunciatum.

Loci status Assũptiui sunt tres, vid. criminis,
- Translatio, cũ reus dicit indignitate & turpitudine alicuius facti se ductum ad crimen.
- Remotio, cùm in alios rejicit, qui iusserunt, suaserunt, fefellerunt, &c.
- Concessio, quæ continet Purgationem, & Deprecationem pœnæ.

Purgatio est, dum fatetur se quidem peccasse, verùm non studio, sed per imprudentiam aut casum. Deprecatio autem est, qua implorat misericordiam iudicis, præsertim dum alij loci non suffragantur, per laudes, per ostentationes, per exempla, &c.

Addunt nonnulli Comparationem, qua ex duobus malis & alterutro fieri necessario, id admisisse nos dicimus, quod tolerabilius iudicauimus.

De statu Legitimo, seu legitima Constitutione.

STatus Legitimus, seu legitima Cõstitutio, qui & Definitiuus dicitur, ex quæstione nascitur, Quid sit: cùm videlicet generali propositione statuimus, quid velimus, aut iudicemus de facto.

Spectat autem maximè ad scholas & doctorum disputationes, & in Epistolas præsertim familiares rarenter incidit. Tractatur autem præcipuè locis Dialecticis in Confirmatione.

Definitio, qua definito vocabulo res controuersa cum ea cõuenire, vel nõn conuenire ostenditur, per genus, differentiam, causas, effecta, &c.

Ἀντινομία, id est, Contrarietas legum, qua pro ratione facti accusandi vel defendendi, alteram

teram interpretabimur, vel abrogatam docebimus,& alteram seruabimus.

Scriptum & sentẽtia;hoc statu obscuriorem Scripturæ sacræ vel profanæ locum interpretamur, ne διάνοια, hoc est, sententiæ contrarius videatur.

Ambiguum;in hoc vocem alicuius legis,aut Scripturę ambiguę significationis, secundùm alios Scripturæ aut legum locos congruè interpretamur.

Huius status Legitimi 6. sunt partes.

Ratiocinatio, qua casus nulla lege determinatus ad similem lege cautũ refertur,& secundùm eum determinatur, aut iudicatur.

Translatio, cùm reus vtitur exceptione, ostendens se non debere vel ab hoc actore,vel coram hoc iudice,vel hoc tempore,vel hoc loco,vel hac lege accusari.

In hoc quoque statu partes orationis totidem, quot in superioribus numerantur, Exordium, Narratio,&c.

Hæc paucis de generis Iudicialis statibus & eorum locis perstrinximus, nunc ad aliquot Epistolica exempla transeamus.

De Epistola Criminatoria, seu Accusatoria, in statu Coniecturali.

OCcurrit meritò primo loco sub hoc genere causarum Iudiciali Epistola Criminatoria vel Accusatoria in statu coniecturali, qua aliquem coram amico vel inimico accusamus, & his partibus, forma, & ordine constituitur.

1 Primùm, ordiri licet à quaestione, vel exclamatione, qua nostrum exaggeramus dolorem, aut criminis atrocitatem.

2 Secundò, rem ipsam verisimiliter narrabimus, breuiter argumentorum semina admiscentes, aliquem tandem criminis autorem verisimiliter proponentes.

3 Tertiò, probabilibus argumentis rem docebimus, praedictis coniecturarum locis vtentes.

4 Quartò, malorum quodam Epilogo aduersarium obruemus, hortantes amicum, vt vel sibi ab illo caueat, vel in illum animaduertat, vel nostrae calamitati quouis modo subueniat.

Paradeigma in statu Coniecturali.

Exordiū. NEscio quibus tibi verbis, amice integerrime, infelicitatem meam ex aequo deplorē. Tanta me semel diuersarum rerum oppressit calamitas, vt cogar tibi (tametsi non libenter faciam) Cornelium illum criminis insimulare, quē mihi quondam tantoperè studuisti commendare, vt tua consolatione

ſolatione ſuffultus, in ipſo infortunio non prorſus animũ deſpondeam. Audi Tragœdiam. In capite huius ſacratiſſimæ quadrageſimæ, cùm poſt curatam(vt fieri ſolet in Carniualibus)aliquantò lautiùs & liberiùs cutem, tota ferè familia ſub intempeſtæ noctis ſilentio ſomno oppreſſa foret,ego(vt ſuſpicor)ob turbam experrectus præuiã, ſtrepitũ audio tũ foris,tũ in Cornelij tui cubiculo.Verùm nil mali ſuſpicatus,rurſus obdormiſco.Quid multa?Cũ hora matutina acriùs me pũgeret mali ſuſpicio,ocyùs ad officinam ſecedo argentariã,quam proh dolor euerſam & compilatã rurſus inuenio, argentũ, aurum, gemmaſq; preciociſſimas,& vaſa tum aurea,tum argẽtea non pauca ſimul aſportata.Curro furibũdus haud ſecùs ac vrſa raptis catulis ad Cornelij cubiculũ,& deprehendo eum tãquã omninò facinoris ignarũ quietè dormientẽ. Miror,hæſito, conuoco familiam cum coniuge,& vicinos omnes,nec prẽter nocturnos quoſdã ſtrepitus,& muſſitationes aliquid certi. Interrogatus deniq; ſeriò Cornelius ipſe rubore pariter & lachrymis ſuffuſus,multa deuotione & obteſtatione iurauit, ſe prorſus omnium rerum eſſe ignarum. Inſuper & poſt hanc rerum turbam, collectis ſarcinis palã omnibus (quod vetare nec vellem nec poſſem,) Louanio valedixit.Et ecce poſt tertiam dierum hebdomadem, quidam Lutetiã rediens indicat,inſperatò eundẽ adoleſcentẽ cum puella quadam illuc adueniſſe, & rebus omnibus Narratio

Status. abundare. Quid colligã ex omnib. his, mi Georgi, nisi ipsum Cornelium, cuius tu indolem, eruditionem & mores tantis pręconijs extulisti, quẽ & ego tuo nomine nõ secùs ac filiũ in ædes meas excepi (citra obiurgationẽ intelligas, quæso, & absq; stomacho prolatum) huius furti (si non simul omnes me fallunt coniecturæ) authorem esse, qui & me, & cum coniuge liberos, totamq; familiam e-

Qualitas personæ. uertit, perdidit, extinxit? Mentior si non & ipsa facies quantumlibet innocentiã præ se ferat & probitatem fixiùs consideranti furacitatem indicet, si non crebra mendacia probent, si non alia munuscula interim sublata testentur: vt interim nihil de natalib. eius, quos tu tantoperè cõmendasti, dicã.

Causa inducens. Promittebat sibi ni fallor, ex his meis si conuasare posset bonis, & fugere, longam felicitatem; qui domi meæ hactenus, quòd parentes tenuis essent fortunæ, admodũ tenuiter alitus est; & alia fortasis tum cõmoda tum voluptates, ad quæ ea solet

Facultas ex circũstantijs. ætas magis esse propẽsa. Adiuuit eum tempus nocturnum, locus ad ejiciendum opportunus, somnus post pocula profundior, & meretricula (quod facilè colligimus) foris quælibet transmissa suscipiens. Quid quod in ipsis etiã Bacchanalibus tum

Ex signis eadẽ versatus, secreta nescio quæ tractasse visus est, & feliciorem se breui conditionem (nempe ex felicitate mea) habitutum testatus est? vt hõc interim fileam, quàm diligenter subinde claues meas intuitus sit, quàm valida clausira, quàm op eroso

cras-

crassosq; clathros miratus sit? Si nō is author furti, vnde illi tam subitanea opulentia? vnde cultus corporis? vnde vestitus splendidus? vnde omnia noua? Etiam si ipsam fortunam (quod aiunt) captiuam abduxisset, non potuisset hæc omnia subitò simul corradere. Videat nunc quisq; an ne sit aliquid hoc furto, imò non furto, sed latrocinio atrocius, aut mea infelicitate infelicius? Fidem violauit, pro summis beneficijs summam iniuriam reddidit, se traduxit, te pudefecit, me perdidit, & cum coniuge liberos mēdicitati adegit. Hæc scribere volui, amice integerrime, non vt te incusem, aut improperio afficiam, sed vt fratrem meū moneā, ne si denuò ad te redeat, te denuò decipiat, & si absq; tuo fieri queat incōmodo, ad restitutionē compellas. Neq; enim induci possum, vt credam post tot & tam manifestas coniecturas & signa alium huius furti auctorem, quàm dictum Cornelium suspiceris. Interim tu cura pro solita tua beneuolentia, vt me literarum tuarum solatio reficilles, ne prorsus animum labefactatum despondeam, aut ipsa calamitate oppressus deficiam. Epilogus

De Epistola Defensoria in statu Coniecturali.

EPistola Defensoria in statu Coniecturali hoc pacto scribenda est.

Primùm vel à nostro officio, vel à persona defendendi exordiemur: vt à commiseratione, citra proprium incommodum, &c. 1

2 Secundo loco, crimen infimulatum veriſimiliter abnegabimus.

3 Tertio probabilibus argumentis ſecundùm locos coniecturales, reum, hoc eſt, accuſatum, inſontem declarabimus.

4 Quarto, ſigna & circumſtantias quæ maximè contraria videri poſſunt, per locos defenſoris confutabimus.

5 Quinto, ſtudebimus ex præcipuis, quibus vſi ſumus argumentis, amicum (modò amicus ſit) in noſtram ſententiam perducere: aut inimicum cum obiurgatione cogere. Si res quoque poſtulet, affectum iniuria conſolabimur.

Exemplum ſeu Paradeigma.

1 SI liberare præcipit Scriptura inſõtes quoſlibet qui ducuntur ad mortem, & vetat cæcũ errare
Exordiũ. facere in itinere, debeo profectò amicũ, imò filiũ meum, quem tibi pridẽ tantoperè commendaui,
2 & excuſare & defẽdere, te quoq; mi Chyſogone, iniquæ ſuſpitionis errore liberare. Scribis officinã tuam argentariã prorſus expilatam, te quoq; omnibus ſublatis ad extremam redactũ infœlicitatẽ. Doleo mehercle tuũ tam graue infortuniũ, neq; hoc ſecus, ac proprium ſit ipſum, mẽtẽ meã diſcrutiat. Verùm quòd Cornelium huius furti & temerè & falsò inſimulaueris, tam euidentibus (vt animo confido) rationib. & argumẽtis docebo, vt etiã ſi coneris, obuiare non poſſis. Silebo parentũ

eius

eius & omnium natalium, tametsi fortunæ tenuis, probam tamen & semper integram conuersationem. Silebo adolescentis apud nos vsque iam inculpatos & incorruptos mores. Silebo deniq; eius etiam (vt audio) apud vos crebras vigilias, sobriũ victũ, & perpetua bonarum literarum studia, quæ sola quibusdã fortè videãtur obiecto crimini purgando posse sufficere. Atqui miror te virũ prudẽtẽ, & aliquãdo nõ frigidè ἐν τῇ φυσιογνωμονίᾳ, versatum, ex facie eius seu corporis dispositione facinoris coniecturam sumpsisse, cùm frons lata, oculi demissi, palpebræ non nisi liberalitatem, nisi pudicitiam, nisi simplicitatem prę se ferant; verùm id tibi vt homini δυνατὸν etiam vltrò concedere debeo. Veniam ad ratiocinationem qua conjiciebas eum fortassis spe magna commodorum ad crimen inductum, quibus videlicet & suæ inopiæ subueniret, & suæ voluntati satisfaceret. Certè negare non possum improbos vel modico quæstus respectu illici posse ad facinus, verùm ne quidem δάσσος ἀγαθῶν, neq; σαρὲς ἀγαθῶν probũ adolescentẽ probis prognatũ, probè enutritum, cũ probis versatum ad peccandum inducat. Nec procedit, quòd inopiam causaris, cùm per me largiùs ei suppeditatum sit (quod ad victum necessarium & vestitum attinet) quàm ipse vel cupiuerit vel vti voluerit. Et si Deus optim. max. ei vitam prorogauerit, tum senectus vltima, præter diuitum quorundã cognatorum amplas hæreditates, tum

3 Qualitas personæ.

Ratiocinatio.

Causa inducens.

ipsa eius eruditio ampliorem ipsi felicitatẽ pollicetur. Quid igitur cum dedecore etiã cõcupiscat, cuius neq; in pręsentia, neq; in posterũ indigebit? An fortè vt scortũ (quẽadmodũ tu putas) nutriat? Cur non idẽ meis, quas ei perpetuò offerebã, facultatib. antè factitabat? Certè nisi prorsus insani simus, malimus omnes sine discrimine abuti spõte oblatis, quàm periculo iuguli nostri furto ablatis. Iã quæ de strepitu facto in cubiculo, dictis, factis, alijsq; loci vel tẽporis circumstantijs objicis, cassa (quod aiũt) nuce vaniora sunt. Nõ incredibile est adolescentẽ, eodem quo tu experrectũ fragore & strepitu, paululũ obstrepuisse. Et quid si dixerit se olim ditiorẽ futurũ? Ergo ne ex furto magis, quàm bonis hæreditarijs? Claues meas (inquis) & clathros diligentùs cõsiderauit. Quid audio? quasi nõ soleamus res quaslibet industriè & artificiosè factas, pręsertim si acri quodam ingenio simus pręditi, exactiùs cõsiderare. Pereat necesse sit Apelles cum arte sua, si tot insidiatores, quot inspectores habiturus sit. Exilior est quã vt de tẽpore & loco cauillationẽ puerilẽ refellã, quæ non minùs probo ad virtutẽ, quàm improbo ad scelus opportuna sunt. Ad hoc tandem venio, ad quod tu non secùs atq; ad scopũ quendam suspicionis tuæ summam dirigis, quòd videlicet seriò interrogatus, cũ fletu erubuit, quòd tandem fugit, ne dicã opprobrio cessit, quòd prætereà cum eadẽ meretricula, cum qua priùs loqui visus est, rebus omnibus affluens

4 A signis antecedentibus

Absolutio.

Lute-

Lutetiã venit. Vt ad poſtremum reſpondeã: Si vel pudicitia Corneliũ purgabit à furto, vel impudicitia damnabit, & furti arguet, omninò nihil ages. Neq; enim Pariſios is vnquam vidit, neque iſtinc mulierculam abduxit: ſed quarto die à furto (vt ſcribis) domi tuæ facto, mœſtus huc venit, & adhuc domi meæ verecundus contabeſcit. Auſim illum fidentiùs rerum tuarũ compilatorẽ, aut furti conſciũ aſſeuerare, qui mendacio ſuo hunc Pariſijs agere dixit, quò mali de ſe ſuſpicionẽ tolleret. Quid ergo erubuit, inquis? quid ſi innoxius erat, aufugit? Quid quæſo, mi Chryſogone, tu cum adoleſcẽs eſſes, facturus eras, ſi ſeriò te quiſpiã furti inſimularet, ſi fama crebreſceret, ſi omnium in te oculos coniectos cerneres? An non poſt ruborẽ identidẽ fuga opprobriũ deuitares, & periculum declinares? Cùm igitur, vir prudentiſſime, coniecturæ tuæ neq; voluntatem probent, neq; facultatem arguant, & nonnulla quæ obiiciebas, cõtraria deprehendimus, ceſſabis amodò probo adoleſcẽti tantæ improbitatis crimen impingere. Expectabis animo paulò mitiore dies pauculos, an vltrò ſe verus ingeret facinoris author: nec me putes velim hæc tibi improperandi animo viruleter obtruſiſſe, ſed, vt Cornelio meo & tibi iuxta conſulerẽ, animo candido reſpondiſſe, nempe vt illi infamiã, tibiq; falſam ſuſpicionem auferã. Vale, & ſecundas meas literas, quibus te in tanta rerum tuarum calamitate ſolari conabor, expecta.

Inuerſio vel inficiatio.

De Epistola Expostulatoria.

CVm locis quoq; status Coniecturalis nonnihil commune habet (licèt in Iuridiciali magis versetur) Epistola Expostulatoria, qua cum amico, interdum quoque cum inimico de officio non præstito expostulamus. Hanc tribus partibus, si familiaris sit, absoluemus.

In prima arguemus amicũ non præstiti officij, verùm id admodum leniter & clementer, nisi familiaritas etiam seueritatem, etiã iocos admittat.

In secunda præcipuam vnam aut alteram, plures quoque si opportunum sit, explicabimus rationes, propter quas meritò non debeat negligenter reperiri.

In tertia, voluntatem eius excusantes, aliud quiddam in causa fuisse videbimur suspicari, hortantes eum nihilominus ad veteris amicitiæ iura.

Quòd si argumentum postulet beneuolentiæ captationem in Exordio, & Confutationem, iam quinque partes numerabimus. Libertas Epistolica multa semper tollere & addere potest.

Paradeigma.

QVid est, mi Theodore, quòd iã à natali Chri-
3 stiano plus minus denas Tribonio nostro ad te literas dedi, & tu vix vnis quidem respondisti? Vsq; adeóne refrixit tua erga me vetus amicitia, vt ne quidem me salutatione digneris? Si non te toties

toties anteuertiſſem, toties ſollicitaſſē, toties rogaſſem: imò ſi non me totum tibi aliquando impendiſſem, æquiùs profectò me neglectum tolerarem. Nonne ego te ab ipſis (vt ita dicā) crepundijs puerum enutriui, primamq; tuam infantiam formaui? Nonne te ſemper vt fratrem, imò vt filium chariſſimum habui? Quid ergo in cauſa eſt, quòd me ex amicorum tuorum albo, & ex pectore tuo tam citò eraſeris? An naturæ, æquitatis, aut bonitatis ratio hoc ſuadet? Quæ lex, vel ſacra vel profana, quæ conſuetudo hominū probata, quæ vel impiorum æſtimatio ſeu ſententia hanc tuam non damnet taciturnitatem? Certè cùm hinc diſcederes, aliter pactus es mecum? ſecùs pollicitus es. Verùm cùm mihi prorſus perſuadere non poſſim, te aut mei oblitum, aut crāſſa quadam negligentia amicum non curaſſe, ſed aut valetudine impeditum, aut rerum viciſſitudine diſtentum ſcribere non potuiſſe, oro tevt vel tandem vnis ad me redditis literis, meis pluribus reſpondeas, mētiq; meæ ſcrupulum ſuſpicionis eximas. Vale.

2 Loci ſtatus abſoluti.

3

De Epiſtola Purgatoria.

EPiſtolam Purgatoriam, propter argumentorum varietatem, vniformi & certa ratione tractare vix poſſumus. Id tamen (præſertim ſi expoſtulationi reſpondendum ſit) obſeruandum eſt, vt in Exordio ſeu in Epiſtolæ noſtræ primo loco, nos amici expoſtulatione non modò nō offenſos,

verumetiam plurimùm delectatos dicamus.

Secundo, abhominabimur, si falsum est quod suspicatur amicus, cum modesta quadam obiurgatione.

Tertio, causas verisimiles secundùm locos status Assumptiui ponemus, quibus obiurgationem de officio minùs præstito diluemus: addentes etiam Quarto, si necesse sit, Deprecationem.

Nouissimo loco studebimus affectibus mouendis, & amicitiæ redintegrandæ seu stabiliendæ.

Exemplum Purgatoriæ, super amica expostulatione.

1 EPistola tua, præceptor humanissime, qua mecum de officio dilectionis expostulas, mirum in modum me delectauit. Gaudeo profectò mihi datam (quod aiunt) ansam, crebrioribus, quàm hactenus, te literis sollicitandi. Id tamen vnũ malè me habet, quòd suspicaris me vel ingratum beneficij tui non meminisse, vel si meminerim, literario officio nõ ostẽdisse. Sine quæso præceptor, vt tametsi iunior multóque inferior, paucis te arguã. 2 Quid est quod tam temerè de me tam indigna suspicaris, qui temeritatem in me tantoperè consueuisti reprehendere? An vel verbo vel signo aliquam in me vnquam deprehendisti ingratitudinem? An intra pauculos, quibus abfui menses, veterem rescindere potui, nihil abs te læsus, amicitiam, qui antè tui semper fui studiosissimus? Ne quæso præceptor optime, tam iniqua minimeque ve-

verisimilis menti tuæ suspicio insideat. Nam quemadmodum pridem nihil mihi dulcius tua amica consuetudine, ita nunc quoque nihil mihi prius, gratius, lætius est tua amica confabulatione, quam quia coràm labiorum strepitu præstare non possumus, literis eminùs exprimamus oportet. Sed inquis: Quid igitur non stas literarum conuentis? Cur sepenumerò prouocatus, ne semel quidem rescribis? Audi rationem. Iam sextus agitur mensis quòd istinc Louanium profectus sum, & principio quidem (vt decebat) literis meis te prior salutaui, & pectoris mei gratitudinem, quibus potui verbis expressi. Deinde attulit mihi Aegidius tabellarius noster literas tuas salutaribus monitis & (si dici liceat) diuinis tuis preceptis refertas, quibus (vt nosti) omnem meam operam, studium, sollicitudinem tibi offerendo, modestissimè respondi. Primo mense elapso, iussu parentum quibus non obtemperare religio est, in Gallias concessi, exploraturus an ne ibi literaria mihi palęstra magis arrideret. Vbi perpetuos tres menses penè frustrà versatus, vix quinto mense ad septimum Kalendas Augusti Louanium reuerti. Inueni autem literarum tuarum aceruum multò mihi omnium iucundissimum apud hospitem meum repositum, quibus semel vnis respondisse non satis arbitratus, binas etiam iusto prolixiores reposui: quarum alteras Petro Delfio, commilitoni quondam & sodali meo: alteras Henrico 3

Dordraceno, ſcholę tuæ auditorib. diuerſo tępore tibi reddędas tradidi; ex quibus dignaberis reuerende Præceptor, exactiùs rei veritatem inueſtigare (neq; enim, tametſi non ſatis in commiſſo fideles ibunt inficias) & eaſdem exigere. Et cùm illa quæ dudum ſcribebam vera didiceris, faciant hæc tibi fidem reliquorum. Si crimen eſt, quòd non reſpondi, abſentiæ meæ imputabis, in qua etſi otium ſcribędi daretur, cómodus deerat tabellarius. Imputabis & illorum infidelitati, qui tibi Epiſtolas meas nondum reddiderunt, quos tamen certò ſperaueram rem probè curaturos. Quin etſi nondum tibi me ſatisfeciſſe videar, adhuc confi-
4 teor quamcunq; citra conſcientiam admiſerim negligentiam meam, & deprecor iram tuam & indignationem, tu pro ſolita tua clementia, oro & obſecro, delictum condona. A modò nihil ſocordiæ, nihil ingratitudinis, nihil aſperitatis deprehendes, ſed ſummam in amicitia conſeruanda & extendenda animi mei conſtantiam. Vale, ex Louanio, octauo Kalendas Septembris.

De Epiſtola Accuſatoria in ſtatu Iuridiciali.

IN ſtatu purè Iuridiciali cùm videlicet de facto conſtat, ſi quem accuſare decreuimus, & is coram quo accuſandus ſit, nobis eſt amicus, ordimur vel à perſona noſtra, vel eius ad quem ſcribimus; aut ſi ad eum attinet reus, Inſinuatione vtimur, de qua ſuprà dictum eſt. Si autem amicus non eſt,

aut

aut inuehimur tantùm in ipſum cui ſcribimus aduerſarium; in prima parte Epiſtolæ perſtringimus ipſum, execrantes malitiam ſtudiorum eius, cum exaggeratione delicti.

In ſecunda, Narratione præmiſſa, proponimus nulla prorſus ratione defendi poſſe vel excuſari, quod commiſſum eſt.

In tertia, oſtendimus ſecundùm locos huius Status Abſoluti negatiuos quod propoſuimus: & ſi cauſa poſtulat, etiam Status Aſſumptiui locos in Confirmatione adhibebimus.

In quarta, per Epilogum recitatis breuiter argumentis præcipuis, mouendis ſtudemus affectibus, vel ad pudorem, vel ad indignationem, vel ad vindictam, vel ad commiſerationem læſi, ſi ad inſontes ſcribimus.

Paradeigma pro Inuectiuis.

SI tanta ſubinde cõfidentia & animi robore reſtitiſſes hoſtib. tuis, cruente latro, qui te eneruiter è proſtibulo fugientem cõficere videbantur, quanto nunc aſtu & crudelitate in bene de te meritum conſobrinum tuum (ſi vera ſit fama) graſſatus es, haberes fortaſſis quo inſolẽter gloriareris. Nunc autem poſt tuas rapinas, poſt tuas commeſſationes, poſt tua ſtupra, poſt tua adulteria, & reliqua pudendorum ſcelerum facinora redargutus; & quod flagitioſiſſimũ eſt, poſt huiuſmodi redargutionis ſanguinariam vindictam, qua fronte ad

huc audes, erecto collo, & quasi rẽ probè gesseris, proborũ consortio te iactabundus ingerere? Quis Scytha, quis Turca, quis alius quispiã barbaræ nationis homo, post tantã impietatẽ non vereatur, nõ
2. erubescat, nõ cõtremiscat? Ante dies siquidẽ paucos (vt certa relatione audiui) cum idẽ cõsobrinus tuus Sophronius, adolescens citra controuersiam probus & integer, duriùs aliquantò quã volebas, post crebrò factas tibi blandas admonitiones, nõ clancularia (quæ fortassis dissimulanda viderẽtur) sed manifestaria tua stupra reprehendisset, quò te primũ, deinde & tuos probro & infamia liberaret, grande sibi veritate malũ & odium acerbũ conciliauit. Nam post correptionẽ cùm te bile cõcitatũ ad cœnã honestã, quanquã fortassis pro ganeonis palato non satis delicatam, vocasset, tu dissimulata ira pectorisq; tui virulẽtia adueniſti, & inter faceta colloquia, læta pocula, & candidos hilaresque cõuiuas, eundẽ nihil de te mali suspicatũ, cùm poculum labris admouisset, nõ secùs ac latro, ex insidijs adortus, & stricto gladio cranium eius grauiter vulnerasti: secturus nimirùm, nisi poculo obiecto ictum mitigasset. Quod parricidium, quod la-
3 trocinium hoc possit crudelius excogitari? Quis n. atrocius latrocinium perpetret, quàm qui simulata amicitia amicũ sui studiosum, ad hæc cognatũ & hospitem iugulet? Quæ tandẽ naturæ lex? quæ scripta lex? quæ probata cõsuetudo? quæ vel æqui & boni ratio nõ prorsus dãnet? nõ detestetur? non

execre-

execretur tantum flagitium? Si lege diuina fratri tuo vetaris irasci, vetaris indignari, vetaris afficere probro seu contumelia: annon multò maximè vetaris verberare, vulnerare, occidere? Annon te terret lex vetus? Qui fuderit (inquit) humanum sanguinẽ, fundetur sanguis eius. Nonne & ipse in Euãgelio suo nouæ legis perinde ac veteris auctor Dominus Iesus inquit: Omnis qui gladium acceperit, gladio peribit? Annon & humanæ leges varijs modis eadem sanxerũt? Finge adhuc (id quod planè finxisse videris) nulla tibi lege scripta vetitã esse iniuriam & cædem, annon ipsa naturæ mentibus humanis insculpta lege: Quod tibi nõ vis fieri, alij facere vetaris? Nonne igitur plus quã beluinũ est, diuinis, humanis, & naturæ legib. nõ terreri, nõ cõpesci? Quod si deniq; nec deos timebas, nec homines verebaris, cur nõ vel ipsa te probitatis & æquitatis ratio à flagitio cõtinebat? Nonne probis satus parẽtib. probis cognatis, probè educatus, & hactenus cũ probis, ipse licet improbus, versatus, infando dedecore te dehonestas, dũ tibi cognatũ, te diligentẽ, de te bene merentẽ, tuæq; saluti piè cõsulentẽ, inter geniales epulas, probissimum improbissimus obruis, lanias, enecas? Vide (si vel minima tibi sit rationis scintilla) quanto probto te primùm, tuosq; parentes, & nos omnes tibi consanguineos ac veteres amicos simul affeceris, cùm te nobis nõ hominẽ, sed belluã: non consanguineum, sed sanguinariũ, sed sicarium, sed parricidam,

Lex.

Natura.

Aequum & bonũ.

ſed carnificem, ſed latronẽ exhibueris? I nunc latro, & ſcrutare Scripturas, ſcrutare hiſtorias, ſcrutare cuncta tum priſcorum tum recentium monumenta, & obſerua num aliquid huiuſmodi factum reperire poſſis, quod non vbiq; gentiũ, omnibus ſeculis, diuinis pariter & humanis legibus manifeſtè damnatum ſit? Et cùm nullum inuenias, ſcrutare deniq; cunctos verſutiſſimi ingenij tui angulos, & vide num quid ex omnibus inuenire queas quod flagitio tuo mitigando vel excuſando, cùm defendere non poſſis, prætexere queas. Et cùm vniuerſa calliditatis tuæ latibula euolueris, nihil quodmitiget, quod minuat, quod eleuet, ſed quod exaggeret, quod augeat, quod aggrauet ſcelus inuenies. An aliquod conſobrini crimen cõminiſci poteris, cuius indignitate ſeu turpitudine cõpulſus ſis ad cædem? niſi fortè Chriſtianã eius increpationem & exhortationem turpitudinis inſimules, cui non niſi quod fœdum, pulchrũ iudicatur. Num te quiſquam vi, fraude, iuſſu, ſuaſu ad crimen adegit vel induxit? Neminem effinges, niſi fortaſſis humani generis hoſtem diabolũ, in cuius te leges, conſilia, ſeruitutẽ iuraſſe oſtendis, eiuſq; parêre iuſſibus glorioſum iudicas. Si per imprudentiam, per infortuniũ, abſq; ſtudio & dolo malo læſiſſes; plus dicam, ſi prior iniurijs, probro, vel cõuitio laceſſitus leſiſſes, haberes quo te vel purgares, vel certè culpam mitigares, & remiſſioni locus eſſet: at iam tibi prorſus omnis adempta eſt pur-

Iudicatũ

Trãſlatio

Remotio

Purgatio & Depr.

purgationis & deprecationis anſa. Atqui dicas: Quid illi rerum mearũ curatio erat? Nunquid ego ad illius arbitriũ viuere compellar? Quod ſi non, quid blaterationib. ſuis bilẽ mihi mouit? quid inquietauit? quid moleſtauit? quin ſinit meopte more ſeu cõſilio viuere? Frigidius quidẽ id, quàm refelli debeat. An non cuilibet Deus mandauit de proximo ſuo? An non fratris quiſque ſui ſtudere ſaluti obligatur? An quoque tibi blateraſſe viſus eſt, impudentiſſime hominũ, cum de tuis te ſcortationibus, adulterijs, alijſq; non minùs pudendis facinoribus argueret & corriperet? Ergóne tibi Dominus Ieſus blateraſſe viſus eſt, cùm diſcipulos ſuos pluribus in locis increpaſſe legitur? Ergone blaterandum voluit, cùm fratrem peccantem, ſecretò, & ſi proteruiat, etiam in Eccleſia palam arguendum præcepit? & Paulus Tito ſcribens, Cretenſium quoſdam malas beſtias, & ventres pigros redarguendos & durè increpandos præcepit? Tu reuera deblaterare dicendus es, qui huiuſmodi ad excuſandum excuſationes in peccatis (vt ſcriptum eſt) comminiſceris & temerè effutis, vt peccatum adijcias peccato, & impleatur in te, quod ſcriptũ eſt: Impius cùm venerit in profundum malorum, contemnit, ſuperuenient autem ei ignominia & opprobriũ. Ad hęc, Non occidi (inquis,) id quod iterando ſæpenumerò odioſiùs mihi impingis, ſed caput eius leui duntaxat vulnere ſtrinxi. Tu homo nefande, leue vulnus iudicas, propter quod

Confutatio.

Confutatio.

primis diebus moriturus credebatur, omnibus Ecclesiæ sacramentis, medico suadente, munitus? propter quod æger adhuc detinetur in lectulo, de futura vita incertus? Et quî carnifex infrunite, iactare te audes non occidisse, quem citra omnem controuersiam extinctum volebas, quem sola (si dici liceat) Fortuna in primo ictu poculũ seruauit, & in secundo conuiuarum præsidium? Quin etsi nulla corporis parte consobrinum læsisses, voluntas, propositum, studium, conatus, te non modò homicidam, sed & pessimum parricidam iudicaret. Certè Deus non tam effectũ quàm affectum, non tam facultatem quàm voluntatem considerat & iudicat. Cum igitur nullum vel ostendere,

5 Epilogus. vel excogitare queas indignius, fœdius, atrociusue tuo flagitio, tum propter tuam plusquàm vulgarem ingratitudinem, tum propter tuam plusquàm Lycaoniam fraudem, tum propter tuã plusquàm carnificinam crudelitatem, si vel modica adhuc tibi portio mentis inest, & minimum diuini timoris vestigium, tolle fastum, tolle arrogantiam, tolle superbiam & extentam districti Iudicis super te manum, singulis momentis expauesce, digniſq; pœnitentiæ fructibus, hoc est perpetuis cum morum tuorum correctione gemitibus, lachrymis, & λιτανείαις supremum iudicem (si horrendum inferni Chaos, & æternos damnandorum eruciatus euadere cupis) placare stude: quanquam hæc tibi deplorato & cum Iuda pro-

proditore, Cainéque ἀδελφοκτόνῳ, vtroque deſperabundo, fruſtrà cõſuluiſſe vereor. Vale vt meres, & niſi reſipiſcas, nec Deum, nec homines tibi ſperes fore propitios.

Hac vel ſimili ratione calamo concitatiore in ſceleratum hominem inuehimur, incuſantes, & ad ipſum ſcribentes ſeorſum. Quod ſi quempiam in hoc ſtatu coram alio accuſaturi ſumus, eodem orationis ſtylo, mutata duntaxat accuſandi perſona, procedemus, hoc vel ſimili modo, cum inſinuatione ſumpto exordio.

Idem alia ratione dum ſcribimus ad amicum.

CVm te, vir ornatiſſime, non modò prudentem, verumetiam iuſtum didicerim, & probitate præditum non vulgari, non iniquo te animo laturum ſpero, ſi tibi fraterna motus charitate, ſcelera eorum qui tibi vel familiares, vel ſanguine iuncti ſunt (quanquam ignotus) ſuggeram: vt vel is qui lapſus eſt, corrigatur, aut tu (ſi quomodo fieri poſſit) tuo honori & famæ conſulas. Eſt ſiquidem viri boni, non magis ſuorum vitijs, quàm alienorum conniuere, neque minùs in ſuos (quatenus ſinunt leges) quàm in alios animaduertere. Præcipit quoque diuina Scriptura, vt curam habeamus de bono nomine: hoc enim magis tibi permanebit (inquit) quã mille theſauri magni & precioſi. Ante dies paucos (vt certa relatione didici) cùm Sophronius tibi affinis ſeu cognatus Exor. liũ. Narratio.

neſcio, adoleſcens ſanè citra controuerſiam probus, & ſecundùm nomen ſuum, prudens, modeſtus & temperatis moribus, duriùs aliquanto quã volebat, filium tuum (abſit verbo indignatio) obiurgaſſet, & poſt blandas crebrò factas admonitiones, non clancularia (quòd ea fortaſſis diſſimulanda viderentur) ſed manifeſtaria eius ſtrupra & commeſſationes redarguiſſet, vt primùm eius, deinde & amicorum eius omnium famæ & honori conſuleret, grande ſibi veritate malum, & odium acerbum peperit. Nam poſt redargutionem, vt ipſum (quia bile commotum videbat) ad cœnam honeſtam, tametſi fortaſſis ad ganeonis palatum non ſatis delicatam, vocaſſet, ipſe tuus filius Dyſcolus, diſſimulata ira pectoriſq; ſui virulentia, aduenit, & inter faceta colloquia, læta pocula, candidos lætoſq; conuiuas, eundem Sophronium de ſe nil mali ſuſpicantem, cùm poculum labris admouiſſet, nõ ſecùs ac latro, ex inſidijs adortus eſt, & ſtricto gladio capitis eius craniũ grauiter vulnerauit, ſecturus nimirũ, niſi ſtanneo obiecto poculo, ferientis deſuper ictum mitigaſſet, &c. Et ita de reliquis, mutata perſona ſecunda in tertiam.

De Epiſtola Excuſatoria ſeu Purgatoria, in hoc ſtatu Iuridiciali Aſſumptiuo.

EXcuſatoriam autem ſeu Purgatoriam epiſtolam in hoc ſtatu ſcribentes, primùm cum omni modeſtia, & pœnitudine delicti, captabimus bene-

beneuolentiam,&,si causſa poſtulet,vtemur inſinuatione.

Secundò, Narrata cauſa, fatebimur in Propoſitione crimen eſſe tam enorme, vt nulla prorſus ratione, vel lege, vel Natura, vel alijs Abſoluti ſtatus locis defendi poſſit,adeoq;venia indignum, minimè tamen deſperandum.

Tertiò, ſi qui ſint in ſtatu Aſſumptiuo loci nobis vſui, adhibebimus ad mitigandum delictum: quod ſi omnino mitigari non poſſit, ſoli Deprecationi ſtudebimus.

Nouiſſimo loco affectibus ad clementiam mouendis ſtudebimus.

Paradeigma.

SI tanta diſtrictione,pater reuerende,Seuerinus (quanquam fortaſſis tibi incognitus) noſter, quem ad te quoq; ſcripſiſſe dicunt,coram te peccatum meum exaggerauit, vt in Epiſtola quam ad me dudum dedit, nullus profectò neq; veniæ, neq; deprecationi meæ apud te reliquus erit locus,niſi quemadmodum hactenus,experiar te denuò præ cunctis mortalibus clementiſſimum patrem. Tam grande ſiquidem & enorme mihi peccatum meum oſtendit, vt penè de venia me deſperabundum fecerit. Dum rurſus autem pater, tuam bonitatem,tuam clementiam,tuam pietatẽ, qua filij tui primogeniti periclitantis obliuiſci non poteris, mente pertracto, denuò ſcintillula quædam

quædam ſperandæ remiſſionis mihi affulget, denuoq; te ſollicitandi & obſecrandi anſam præ-
2 bet. Inprimis itaq; peccata mea pater non ſolùm confiteor, verùmetiã cum Aſoto Euangelico profiteor corã Deo & coram te maxima, atq; hoc vnũ præcipuè, quòd conſobrinum meũ Sophronium, adoleſcentem probum & pudicum, de me quoq; ſæpenumerò bene meritum, ego improbus, impudicus, & acceptis beneficijs ingratus, cùm dignè reprehenderet, indignis modis affeci, grauiſſimè vulneraui, & (quod in me omniũ maximè execrandũ eſt) plena voluntate, tota induſtria, & omnibus neruis priuare vita conatus ſum. Quid dicam homo omniũ quos ſol videt impuriſſimus & impijſſimus? Quid excuſabo? Quo me iure vel iniuria purgare tentabo, quẽ naturæ ratio, quem diuinæ pariter & humanæ leges, quẽ cõſuetudo patria, quẽ quicquid eſt in rerum natura æquitatis & bonitatis, vno ſimul ore condemnant? id quod etiam ſeueriùs Seuerinus noſter tam plana ratione monſtrauit, vt velim nolim, prorſus obniti non poſſim.
3 Quid igitur mihi reſtat, niſi ſola pro flagitij mei purgatione deprecatio? quam licèt rhetorici corã huius ſeculi iudicibus inualidam nouerint, apud Deum tamen & coram te, clementiſſime pater, nõ parùm mihi valiturã confido. Si dicã (id quod tamen verè dicere poſſim) à ſodalibus meis quibuſ-
Remotio cũ quotidie ganea, popinas, & fornices frequentare conſueui, me deprauatum & ad cædem incitatum,

tatum, qui ſedulò mihi hæc, & his ſimilia ſuggerébant & obtrudebant: Quouſq; tibi fines tuũ luxũ, tua proſtibula, tuas commeſſationes improperari? Téne ſemper hi συλόδηκται (ſic enim vocant eos, qui orationis & pietatis gratia crebriter templa ſubeunt) ludibrio habebunt, homo ignauiſſime? Quouſque tandem tua tolerantia abutentur, ſuũque tergent (ſi venia dicto) podicem? Vel ſemel te tandem oſtende virũ, & de Sophronio præſertim & Seuerino ſuppliciũ ſume. Si ab his (inquã) me dixero ad facinus incitatum, os meũ condemnabit me. Quid tibi (mox infers) cum peſtilentiſſimis, quorum pedes, ſecundùm Sapientem, ad malum currunt, & feſtinant vt effundant ſanguinem, conuerſatio fuit? An ego te talibus, quos audias, præceptoribus commendaui? An non cùm hinc diſcederes cum Salomone tibi mandaui: Fili, ſi te lactauerint peccatores, ne acquieſcas eis? Inepta igitur hæc foret excuſatio. Quin & ſi dicam: quòd ipſe me prior conuitio verberauit, & pudore effecerit, dum inter conuiuas probri inſimulauit, indigniſq; modis vulnera mentis meæ refricuit & recrudeſcere fecit: in hoc tibi præbibã hoc poculũ (inquiẽs) cõſobrine, vt amodò lurconibus, ganeonib. balatronibuſq; derelictis, nobiſcum ſobriè, pudicè, & honeſtè cõuerſeris. Et ſi me quidẽ hoc vituperationis iaculo confoſſum, tanquã propter rem indignã, dicere velim, abſtinere à vindicta nõ potuiſſe, ipſa me cõſciẽtia vanitatis arguet.

Tráſlatio

Purgatio

Nam tametsi ex his verbis cædendi occasionem sumpsi, animo tamen virulento & vindictæ cupido conuiuij locum ingressus sum, gaudebã quoq; perpetrandi facinoris ansam mihi præbitam. Vt sileam, quòd non hęc exprobrandi, sed saluti meę consulendi animo, verbis clementibus & vultu hilari locutus est, vt sanè omnes qui aderant contra me testabuntur. Cùm ergo, mi pater, neq; criminis remotio, neque criminis translatio, neque criminis purgatio, quasi studio non fecerim, satis mihi suffragetur, ad solam pœnæ deprecationem, vt coram Deo sic & coram te mihi confugiendum est, ipsamque plurimum mihi (vt antè dixi) valituram confido. Oro te igitur, pater clementiss. & obtestor per has meas preces & lachrymas, per patrium tuum erga liberos affectum, per summam & omnibus promulgatam tuam clementiam, per Dei nostri & cœlestis patris, quem tu quoq; mecum tandem iudicem habiturus es, ineffabilem misericordiam, vt hanc mihi maximam condones noxam. Si tam tibi manifestam cordis mei amaritudinem & pœnitudinem quouis alio corporali indicio reddere possem, quàm hæc charta perfusa præsentes has lachrymas coram te facilè testabitur; nõ secùs ac pater ille Euangelicus post fugã, scorta, & omnium rerum profusionem, filium suum prodigum, me quoq; in pristinam scio gratiam reciperes. Profectò (vt noui cordis tui, pater, ingenium) à longè adhuc positum, senij oblitus, vltrò

Deprecatio.

trò prouolares, & in collum proſtrati proruens ad amplexum & oſculum denuò admitteres. Excitēt igitur, mi pater, hæ lachrymæ paternum tuum affectum, & recipe tandem pœnitentem, quem hactenus præuaricantē paſſus es. Fac quod natura, quod leges, quod conſuetudo, quod æquū & bonum, quod honeſtas quoq; & vtilitas pariter ſuadent. Quonā enim pacto obliuiſci poteris, pater, filij vteri tui? An non & pater noſter cœleſtis his multò maiora nobis filijs ſuis (vt teſtis eſt Scriptura) remittit? Annon idē quoq; fieri quotidie citra oblocutionē videmus, vt parentes liberis delicta condonent? Et quis iniquū iudicabit, imò quis nō omne quod legitimè videbitur aduerſari, in mitiorem partem interpretabitur, ſi filium pater, quātumuis lapſum, poſt pœnitentiam ſubleuet? Si te (quod abſit) poſt lapſum vel contemnerem, vel auerſarer, nemo fortaſſis tibi vitio verteret, ſi me prorſus abdicares; verùm iā reſipiſcentem & miſericordiā implorantem, ſalua pietate pater, ſalua honeſtate rejicere nō potes. Succurrat tibi quęſo quoties alijs meis fratrib. non leuioribus fortaſſe delictis obnoxijs, piè remiſeris, & pietate ſeruaſti quos auſteritate perdidiſſes. Pari quoque ratione me ſeruaueris, ſi vtare clementia: aut perdideris, ſi vtare duritia. Ex te ſiquidē propitio tota ſalutis meæ pēdet ratio. Eia igitur mi pater, ignoſce filio, quo proximiorem nō habes, ignoſce adoleſcenti, quem natura feruidū & lubricum nouiſti, ignoſce la-

Loci abſoluti.

lachrymāti, ignoſce pœnitēti, ignoſce Chriſtiano Chriſtianus, per illam perpetuam ineſtimabilem charitatem, qua dilexit nos adeò Deus pater, vt filium ſuum vnigenitum daret in mortem pro peccatis noſtris; per illam mortem, per illam crucem, per illum ſanguinem Ieſu Chriſti Domini noſtri, ignoſce, inquam, mihi hanc culpam, vt amodò me nō modò ſaluti reſerues, ſed & perpetuò tibi ſummo amore deuincias. Certè nihil piētius, aut Deo acceptius, nihil honeſtius, nihil quoq; vtilius vnquam feceris. Vale, mi pater, ex Louanio.

Fuſiùs tractaui hoc argumentum, quò puer ſtatus Aſſumptiui locos clariùs conſiderare queat, & eis tum in oratione, ſeu declamatione, tum in Epiſtola vti diſcat.

De Epiſtola Defenſoria, in ſtatu Abſoluto.

SI cauſſa talis ſit, vt nō ſolùm excuſationē in ſtatu Aſſumptiuo, verumetiā defenſionem in Abſoluto admittat, epiſtolā hoc ordine diſponemus.

Primò, breuibus, ſi neceſſe ſit, captata beneuolentia, factum narrabimus de quo accuſamur.

Deinde (niſi inficiatione vtamur) proponemus μετὰ τῆς παρρησίας factum quidem nos admiſiſſe, ſed à ſcelere prorſus alienos eſſe.

Tertiò, oſtendemus nos per locos ſtatus Abſoluti bono iure feciſſe, vnde nos temerè ſeu perperam accuſator inſimulat.

Quartò, ſi res poſtulet, confutabimus, ſi quid aduer-

aduersarius obiecerit, vel obijicere potuerit.

Quintò, ponemus Epilogum.

Paradeigma Defensorium in statu Absoluto.

QVòd non ipse, venerande præceptor, ad te veniam, sed literis his apologeticis causam meam defendere malim, id in causa est, quòd audierim te accusatoribus meis, fortè plus satis, aures præbuisse credulas: & non solùm mihi grauiter succensere, sed etiam Petrisci commilitonis mei parentibus sumendum de me supplicium promisisse. Consultiùs igitur absens iudicaui commoti pectoris tui animum epistola mitigare, quàm temerario occursu ab vtroque nostrûm ad indigna te prouocare. Et licèt de te, vir prudentissime, nihil indignum suspicari debeam, non potui tamen hunc menti meæ prorsus eximere scrupulum, quin priusquàm caussa diligenti examine discussa foret, iniuria cædendus essem, quòd soleant admodum adolescentes etiam tuta pertimescere. Audio delatores meos, nempe, parentes vnà cùm filio suo Petrisco, tribus me pariter apud te criminibus accusasse, maiestatis videlicet, lasciuiæ, & rapinæ: de quibus vt me probem innocentem, quod factum est, nihil omnino dissimulans, ex ordine tibi breuiter recensebo. Cùm nudiustertiùs remissione nobis facta à lectionibus, cum probis admodum & literarum studiosis commilitonibus meis montes, quos Amers-fordianos vocant,

Insinuatio.

Narratio

arenoſos animi gratia acceſſiſſem, iunxiſſetque ſe nobis, licèt inuocatus & ægrè admiſſus, Petriſcus Barbirius, certo conuenit inter nos pacto & mulcta, ne quid cõtra leges ſcholaſticas in itinere cõmitteremus. Peruenimus ad eum quem deſtinauimus locum, luſimus vltrò citróque currentes, vt æſtus ſolis vehementior permittebat. Reuerſi ſumus tempeſtiuè, ſed admodũ ſitibundi. Cùm peruenieſſemus autem laſſi ad diuerſorium in itinere publicum, cui interſignium eſt ceſpes iunceus, & penè ſitis ariditate deficeremus, cauponẽ nemine reclamãte ſermone illi vernaculo primus euocaui, & cantharos ceruiſiæ duos aut tres foras ad veſtibulum vbi conſidebamus, adferri curaui. Allati ſunt, bibimus, itineri nos denuò accinximus, ipſe ſolus, petentibus cęteris, ad obolũ pro hauſta ceruiſia cauponi argentum ſolui. Inter ambulandum requiro pecuniam meam ex ijs, qui contra leges peccauerunt; ſponte dederunt alij, vnus Petriſcus qui ſermonis vernaculi bis notatus fuerat, vnius quadrantis mulctam ſoluere recuſauit. Quid tandem? Cùm iam eſſemus vrbem proximi (vt inter nos primùm conuenerat) libellum manualem, quem fortè aſſumpſerat, inuito, fateor, abſtuli, non mihi quidem vendicandum, ſed tantiſper cuſtodiendum, donec ſolueret quod debebat. Ecce rem, en factum, propter quod tantam mihi apud te tragœdiã excitarunt. Tu vide quæſo, venerande præceptor, an non facilé poſſim me criminib. obiectis

non

non modò excuſare, ſed & defendere, non modò venia dignũ, ſed & inſontem demonſtrare. Si non ſecundùm locos & efficaciſſima, quæ nos docuiſti, rhetorũ præcepta, me non iniuria, ſed optimo iure feciſſe omnia, & præſertim id, de quo maxima eſt cõtrouerſia planè probauero, pro tuo arbitrio corrigi non detrectabo. Primùm omnium læſiſſe me dicunt tuam maieſtatẽ, legeſq́; tuas ſcholaſticas temerè & contemptim (ſi dici liqueat) præuaricatum eſſe, & hoc vno crimine gemino me delicto inuoluunt, nempe vernaculæ locutionis, & ganeoniæ. Si tantũ notatus eſſem præceptor optime, & mulctam ſoluiſſem, veniã me poſſe mereri confiderẽ, nateſq́; flagris ſubducere, nec reus maieſtatis argui poſſem: nunc autẽ cum neque tuas ſacroſanctas leges pręuaricatus ſim, neq; quicquã quod probari poſſit, in contemptum, vel contumeliam earum dixerim, me puto coram te prorſus inſontem iudicandũ. At lingua vernacula locutus es inquiunt. Non inficior, cum muliere. At ſecundùm leges nulla prorſus ratione lingua vernacula loquendum contendunt. Fateor, cum ſcholaſtico: id quod callidi & ſubdoli ſubticẽtes, optimè promulgatam abs te legem nequiter ſubuertunt. An non ſuauiſſime præceptor id hactenus in ſchola noſtra non illaudabili cõſuetudine obſeruatũ eſt, vt cum externis & maximè idiotis & mulierculis ſermone illis vernaculo impunè loqui liceat? An non tuo ipſius haud temerãdo iudicio ſemper ac-

Conſuetudo.

Iudicatũ.

cuſati de ſimili caſu penas alioqui debitas euaſere?
Aequum & bonũ. Annon æquũ & bonum etiã Scythæ (modò corã illis cauſa agatur) iudicabunt, ſi cum Germano germanicè, cũ Gallo gallicè, cũ omnibus ſermone illis vernaculo loquamur, præſertim ſi linguã Latinam vel Græcam ignorent? Annon ſi ſecùs agamus, aut inſanire nos putabunt, aut à cõmuni hominum vita alienos? Obſtupeo ſi nõ & ipſa natura hoc ſuadeat. Obiecerunt ſecundò, quòd cõtra leges tabernam popinariam acceſſerim potus gratia. Tabernas quaſlibet, inquiunt, potus gratia ne accedito. Rurſus moderatæ legis peruerſi citatores & falſarij ſuo ſe gladio iugulãt, cũ non ſcriptũ ſit, ne accedito, ſed ne introito. Aut probẽt me igitur introijſſe, aut tuo iudicio immunẽ ſinãt. Quin & hoc auſim de prudentia & æquitate præceptoris mei ſeu cõfidere ſeu preſumere, ſi contra verba legis omninò domũ introijſſẽ, & poſt luſum exercitationeſq; cãpeſtres, poſt laborẽ itineris, poſt tãtos ſolis ardores pro naturæ refocillatione bibiſſem, iuxta legitimã certè conſtitutionẽ Scripti & ſententiæ, tuo iudicio liber à calumnia, delatoribus inuitis, euaderem. Nam domus illa licèt alijs ſiue taberna, ſiue popina, ſiue ganea ſit, mihi certè
Natura. diuerſorium fuit: & natura licèt vſq; ſit à nimietate & ſuperfluo rerum vſu coërcẽda, nunquã tamen ſubtractis neceſſarijs eſt obruẽda, ſecundùm legem à prima rerum origine ſibi inditam. Vt ſileã
Conſuetudo. interim, quam nullus vnquam reprobauit, conſuetudi-

tudinem,& morem patrium,quo viatores ad ſitim ſedandam huc ſolent plerunq; diuertere. Veniam tandē ad præcipuum totius controuerſiæ caput, veniam ad rapinam, quòd ſcilicet Petriſci manib. libellū extorſerim & mihi ſeruarim. Non ibo inficias,ſed quòd iure fecerim,euidentib. argumētis edocebo. Abſit vt quenquā mortaliū iniuria afficiam, quem optimi parentes mei ab infantia & incunabulis Deum timere,innocentiam ſeruare,& virtutem amplecti docuerunt. Auſim dicere (citra tamen arrogantiam intelligas velim) venerande præceptor,quòd neq; tu,neq;quiſquam cōmilitonum meorū me ſecùs agentē hactenus deprehenderit. Rapuit,inquiunt,filio meo librū. Factū, & factum probè. Quis enim vel natura inſtigante ſua non repetat? meā vt reciperem,pignus accepi. Quæ autē leges vel ſacræ vel prophanæ pignorationem non admiſerunt? Annon & mihi liceat vel dare pignori,vel accipere: quod multis ante nos ſæculis licuit omnibus, quod in omni gente & hominum natione,conſuetudine nunquā reprobata ſeruatum eſt? Pignus oblatum (fortaſſis dicent) accipere licet,non vt tu tolleres. Si (inquam) vltrò dediſſet poſtulatum,neutiquam vi extorſiſſem. At per magiſtratum non tuo arbitratu id fieri debere contendent. Verum fortaſſis, niſi ſpontaneò priùs inter nos ita conueniſſet,aut ſi quis noſtrùm ſcholaſticas leges præuaricatus eſſet, & mulctā impoſitam requiſitus ſoluere detractaſſet,aut ſoluendo

Natura.

Lex. Conſuetudo.

Pactum.

non eſſet,pignus ei aut volenti,aut nolenti tolleretur, & cuiuis noſtrûm cuſtodiendũ traderetur, dum ſolueret, quod deberet. Ita pactum, ſic executum. Nunquid non te iudice prudentiſſime præceptor,Petriſcus ipſe, qui pactũ noſtrum irritum fecit, ſceleris condemnandus eſt; & ego qui iuſtè,quod iuſtũ eſt,executus ſum,criminis abſoluendus? Nunquid non etiã Euangelicus paterfamilias murmurantẽ,pluſq; mercedis exigentem operarium duriùs redarguit,& iuxta pactum quo ſecum conuenerat,inanẽ,& ſpe ſua fruſtratum dimiſit? Deniq; quis tandẽ vel iniquum,vel inhoneſtum,vel indecẽs iudicabit,etiamſi lex aliqua durior huic negotio contrarium ſonare videatur, ſi cogatur is qui pariter nobiſcũ aliorum quæ debebant impendia deuorauit,& ingurgitauit etiã ſua impendere, & quod alij ſponte contulerunt, vel coactus ſoluere,& ſtare conuentis. Conueniam & ipſos æmulos & delatores meos. Vos inquã conuenio,& de æquo & bono vos conſulo, qui, quò filio liberiùs indulgeatis,pœnæ me poſcitis,ſi veſtrũ pari ratione negotium cum debitoribus ageretur,quid aliud faceretis? Nũquid non eos ſtare conditionibus & pactis poſtularetis,& iuxta condictum quamuis inuitis pignus tolleretis? Et qui cauſam hanc meã ſecus iudicare poteritis? Sed vnum mihi obeſt (ne dicam vobis) quòd filio plus æquo tribuitis,aureſq;plus æquo faciles deferenti (ne dicam mentienti) præbetis. Te autem ſpero, pru-

Iudicatũ.

prudentiſſime præceptor, qui temerè non omnib. credendum, qui cuncta cùm iudicio diſpicienda, qui & in iudicijs alteram partẽ audiendã nos docere conſueuiſti, te (inquam) ſpero, imò non ſpero ſed certiùs noui, non vſq; adeò mulierculæ, aut ſi quoq; pater adfuerit, φιλοστόργως querelis credidiſſe, quin hanc meam Apologiam æqua ſis mente admiſſurus. Cùm legeris autem, & probatiſſimorum qui adfuére iuuenũ teſtimonio me nihil à veritate alienũ narraſſe didiceris, dicta dictis, facta factis, rationes rationibus confer, & ſi me ſontẽ (vt illi volunt) iudicaueris, ſcholaſtico more caſtiga: ſi inſontẽ (vt ipſe confido) liberũ pronuncia. Cùm ſint enim ſingula, quę à me vel dicta vel facta ſunt, aut naturæ proxima, aut legibus probata, aut conſuetudini conformia, aut æquo & bono conſentanea aut pacto cõueniẽtia, nec vnquã à prudentib. ſceleris iudicata ſint; cumq; me ſẽper hactenus, prout hæc ætas tulit, maturũ, probum, veracẽ, pudicum & alieni abſtinentem, (liberè loquor) probaueris; contrà Petriſcum (quanquã illibenter dico) leuẽ, improbum, mendacem, impudicum, furacẽ pariter ac rapacem ſæpenumerò deprehẽderis; confido (vt dicere cœperã) quòd tua diſcretione & prudentia me, redargutis & conuulſis aduerſariorum criminationib. inſontẽ pronunciabis, & ſola veritate nixum eriges. Certè veritas premi quidem poteſt opprimi autẽ non poteſt. Vale, præceptor venerande, & ex tuo pendentẽ ſano iudicio diſci- 5 Epilogus.

pulum recipe. Si quid autem acerbius, inconsideratiúsve pro innocentia mea tuēda calore iuuenili incitatus effutiui, clemens ignosce. Iterum vale.

Hanc quoq; Epistolā generis Iudicialis in statu Iuridiciali Absoluto) quanquam puerile sit argumentum) ideo prolixiùs ostendi, quòd rē Epistolicam à principio dixi me ea ratione tractaturum, vt ijsdem etiam præceptis, ijsdemq; locis in orationibus seu declamationib. rhetoricis puer vti possit, aut locos eosdē apud alios in filo, seu contextu orationis vsurpatos obseruare, quibus me planissimè, & crassa (quod aiunt) Minerua, in Epistolis vsum viderit. Solet enim plerunq; id planiùs exhiberi, adeoq; faciliùs considerari & intelligi, quod latiùs explicatur, quàm quod arctiùs sub breuitate contrahitur. Admisi præterea nō modò in hac, verumetiam in alijs quibusdam Paradeigmatis exempla seu schemata, tropos, exaggerationes, & amplificationes rhetoricas: vt res Epistolica ad orationis artificium proximè accederet, & puer industrius discat ex paruis subinde grandiora tentare. Et tantum de Epistolis, quæ sub tribus causarum generibus militant, dixisse sufficiat.

De genere Dialectico, & Epistolis eius.

ADdi potest ex dialecticis etiam Dialecticum siue Didacticum dicendi genus, quo etiam amicū per Epistolam de re qualibet sacra vel prophana exactè docemus. Quod quia admodū varium

rium est, paucis perstringam, & lectori similia meditanda secundùm dialecticorum præcepta relinquam. Habeat itaque dialectica epistola, si quis eam scribere velit, & thema simplex fuerit:

In prima parte, Narratiunculam cum propositione amici, ducto exordio vel ab officio scribentis, vel ab alterius persona, &c. 1

In secunda, Definitionem thematis, & si necesse sit, etiam vocis Etymologiam: Item distinctionem, si vox ambigua sit. 2

In tertia, Causas eius, præcipuè efficientẽ, & finẽ. 3

In quarta, Diuisionem vel in species eius, vel in partes, &c. 4

In quinta, Officia singularũ partium, cum Epilogo: vt in dialecticis tradi solet de thematis simplicibus. Libertas quoq; epistolica, siquis thema simplex componere velit, facilè admittit: vt si quis post explicationem virtutis secundùm prædictos locos, tandem doceat virtutem amplectendam. 5

Paradeigma Epistolæ Dialecticæ.

PEtis amice integerrime, vt tibi breuibus, non penicillo, quod pictorũ est, sed διδασκαλικῶς & literis, quod dialecticorum pariter & grammaticorum est, Virtutis imaginem, & omnia quæ ad eam attinent, ad viuum (quod aiunt) depingam. Quod licèt pro rei magnitudine breuibus (vt volebas fieri cõmodè non possit, dabo tamẽ operam vt vel ipsa rerũ summa capita, si singula speciatim Thema simplex.

prosequi non possim, paucis perstringam. Nihil in amico, præcipuè de me benè merito, negare debeo, sed quęcunq; petierit, si exactè nō possim, vel subfrigidè præstare. Virtus itaq; moralis, de qua sola, vt Christiano homini cōueniat, disputare me

2 Etymologia & Finitio.

voluisti, & quā alij grāmaticorum à viro, vt virū à vi, alij à vireo deduci voluerūt, est affectus bonus, Deo cooperāte, per exercitiū acquisitus. Est siquidem virtus (vt mihi videtur) moralis, quatenus in Christiano homine Deo accepta sit, affectus ad animi probitatē, & vitæ honestatē propensus, qui Deo inspirante, & inspiratū promouente, promotumq; confirmante, per vsum & assuefactionē adnitentium acquiritur. Sensit id quoq; Aristoteles in libris moralium, qui virtutē habitum esse definit electiuum, in mediocritate consistentē, vt Argyropilus: aut, vt alij volunt, Affectus est voluntarius, in mediocritate cōsistēs, ἕξις (inquit) μεσότητικὴ, hoc est, habitus, seu potiùs affectus permanentior, vtpote longo vsu & exercitio acquisitus, qui ex iudicio seu electione voluntatis assumitur, vt ὁρμὴ, hoc est, animi impetus secludatur; in mediocritate existens, hoc est, inter exuberantiam & defectionem, quæ duo extrema in animi nostri defectibus vitiosa sunt. Rectè, sic quidem Aristoteles, quòd ex libera animi voluntate procedere virtutes debeant, nec ita animis nostris, vt Theologicæ, fides, spes, charitas, infundantur, sed nostrum studium & exercitium, vt acquirantur, requirunt:

quirunt: verùm quem ignorabat, Deum secluſit, qui operatur in nobis & velle & perficere pro bona ſua voluntate, ſiue (vt Paul. dicit) ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας, ad Philippenſes 2. ſine quo in rebus humanis nihil verum, rectum, aut conſummatum, ſine quo nulla noſtra opera quantumuis in ſpeciem bona videntur, nobis poſſunt eſſe ſalutaria, aut cõditori noſtro accepta. Quid enim Catone prudentius? Manlio iuſtius? Scipione fortius? Curione moderatius? pariter tamen omnes defecerunt, nec ad quam tendere videbantur beatitudinẽ, peruenerunt, ad quã profectò nulli ſine Chriſto, qui oſtiũ eſt, intrare permittitur. Ad Chriſtum autem nullus venit, niſi pater qui miſit ipſum, per Spiritum ſuum traxerit eum. Qui audiuit (inquit idẽ Chriſtus) à Patre, & didicit (per Spiritum intellige) hic venit ad me. Finis quidem virtutis eſt beatitudo, quam tamen ſine Deo cooperante & cauſa efficiente præcipua, nemo mortaliũ quantumlibet virtutis ſtudioſorum aſſequitur. Imò quæ ſine Deo virtus eſt, ſeu potiùs eſſe videtur, vera virtus non eſt, quia formam quæ dat eſſe rei, ſecundùm philoſophos, non habet. Rem autem hoc loco ipſum virtutis opus intelligo, quod non ſecùs ac materiã quãdam in ſtudio & exercitio virtutis tractamus. Vera ſiquidem forma virtutis eſt, vt quam à Deo authore proficiſci nouimus, Deo acceptam feramus, per ipſumq; non modò conſummandam, verumetiam ad beatitudinem promerendam nobis

3 Cauſæ.

efficaciam habituram credamus. Diuiditur autem
4 Virtus moralis à Philosophis in Prudentiam, Iu-
Diuisio. stitiam, Fortitudinem, & Temperantiam, quibus
& sapiens quidam subscribit, qui in æternæ sapi-
entię laudibus, post multa eius secundùm has vir-
tutes, in nos collata, ampliter enumerata benefi-
cia, tandem sic inquiens absoluit Enthymema:
Σωφροσύνην γὰρ καὶ φρόνησιν ἐν διδάσκει, δίκα ιοσύνην καὶ ἀνδρείαν, ὧν χρη-
σιμώτερον οὐδέν ἐστιν ἐν βίῳ ἀνθρώποις. Hoc est, temperanti-
am enim seu continentiam & prudentiam docet,
iustitiam & fortitudinem, quibus vtilius seu pre-
ciosius nihil est in vita mortalibus. Vides quàm
appositè prioris distinctionis nominibus, tametsi
non eodem ordine iam citatus Scripturæ locus
conueniat? nisi quis σωφροσύνην magis aut conti-
nentiam, aut potiùs animi sobrietatem significare
contendat. Porrò prudentia est rerum appeten-
darum & fugiendarum scientia, & quibusdam nõ
tam moralis, quàm intellectualis videtur. Aut (vt
Aristoteli placet) virtus est, adeoq́; habitualis (vt
vocant) affectus, verùm cum ratione operatiuus
circa ea quæ sunt vel bona vel mala: & subdiuidi-
tur in rectum consilium seu Ευβουλίαν, qua quibus-
libet pro diuersitate causarum rectè consulere no-
Diuisio cum officijs. uimus. Rectum iudicium seu Ευκρίνειαν, qua se-
cundùm omnes iustitię partes quid iustum, hone-
stum, vtile, æquũ & bonum in singulis quibusq́ue
causis iudicare possumus. Debitã consideratione
(Græci Ευλογισμὸν dicunt) qua rerum principia,
media

media,& fines ne quid temerè aggrediamur, diſpicimus. Iuſtitia quoq; virtus eſt propriã cuiq; ſuã tribuens dignitatem, & diſpertitur in Pietatem, qua Deo, parentibus, & proximis ſanguinis: Obedientiam, qua ſuperioribus: Gratitudinem, qua benefactoribus: Beneuolentiam, qua amicis quod ſuum eſt, tribuimus. Sic Fortitudo, quę eſt cõſiderata periculorum ſuſceptio,& laborum perpeſſio, diuiditur in Magnanimitatem, qua res arduas citra temeritatem aggredimur: Longanimitatem, qua dura conſtanti & infracto animo perpetimur: Patientiam, qua ſingula, quantumuis aduerſa clementi ſeu miti animo ſuſcipimus. Temperantia quoque virtus, quæ ab omnibus quæ turpiter appetuntur, appetitum compeſcit, diuiditur in Sobrietatem, qua à ſuperfluo cibo & potu: Caſtitatem, qua ab inordinata Venere abſtinemus: Modeſtiam, qua moderantes animo, omnem faſtum & arrogantiam vitamus: Manſuetudinem, qua comiter & ſine amaritudine vel iræ, vel odij, cum quibuſlibet conuerſamur. Paucas è pluribus ſpeciebus obiter tetigi, vt thematis partes per diuiſionẽ paulò fuſiùs proſequerer, earumq; ſigillatim officia tibi inueſtiganda demonſtrarem. Nec me latet plures eſſe, exactiuſque de eis diſputari poſſe, verùm hæc tibi pro Epiſtolari tũ breuitate, tum facilitate ſufficiant. Ad hoc autem nobis adnitendum, & ſummo ſtudio cõtendendum, vt cuius finitionem, diuiſionem, cauſas, & officia, vel

Definitio Diuiſio.

Officia.

Finitio cum diuiſione.

Finitio cum alijs

Thema compoſitum.

calamo deſcribere, vel lingua recenſere nouimus, quamq; præ cæteris mortalium rebus, tum propter honeſtatem, tum propter vtilitatẽ præſtantiſſimam nouimus, totis animi votis, quemadmodum præſcripſimus, eam veram & Chriſtianã amplectamur, exoſculemur, & excolamus. Quid enim virtute honeſtius? quid vtilius? quid iucundius? quid deniq; magis neceſſarium? Si eruditio ſola (quanquam ſine virtute vix poſſit conſiſtere) promouere ſolet hominẽ ad amplos honores, ad amplas diuitias, ad ampla commoda & voluptates, quantò excellẽtior eſt virtus? quæ non modò hæc temporaria, & corruptioni obnoxia, ſed etiã immortalem largitur gloriam, immarceſſibiles diuitias & felicitatem cœleſtem: cum qua omnium tãdem bonorum aggregationem perfectam conſequemur, ſine qua Dei opt. max. & omnis tandem beatitudinis expertes erimus. Et quis eſt, niſi prorſus inſanæ mentis, qui rem quamlibet vera honeſtate & vtilitate inſignem, mortalibus ampectendam non iudicet? cum pariter omnes, qui lumine rationis prædíti ſumus, naturæ quodam impetu ad felicitatem rapiamur. Hæc ſuccurrebant, mi Petre, quæ in genere tibi didactico adeóque dialectico, vti poſtulaueras, de themate ſimplici, nempe virtute, quod nos quoque compoſitum fecimus, dum virtutem amplectendam ſyllogiſmo oſtendimus, ſcribere debui. Cura vt valeas.

Propoſitio vel complexio.

Ab honeſto & vtili.

Maior.

Secundùm hanc explicandi thematis formam poterit

poterit quiſq; vel prolixiùs vel breuiùs aliud quod cunq; quale quale ſit thema, ſecundū locos dialecticos, tum in Epiſtolis, tū in orationib. explicare.

De Epiſtola indicatiua.

CVm plures Epiſtolæ familiares ſcribuntur, quæ ſub nullo prædictarum cauſarum genere per omnia cōprehenduntur, aut in quibus eorum artificium ſecundùm partes & locos proprios non vſurpatur. Vt ſunt quib. alterius felicitati ſimpliciter gratulamur, quibus gratias agimus, quibus aliquid curandum mandamus, quibus rem geſtam vel benè vel malè collocatam declaramus quibus læta, quibus triſtia ſignificamus, quibus de rebus quibuſlibet ſciſcitamur & id genus aliæ, quas omnes vnico vocabulo Indicatiuas appellare poſſumus. In quibus certas deſignare partes, ſtultiſſimum eſt. Nam ex abrupto ſæpè principio mira quadam feſtiuitate ordimur, & ſine propoſitione, præter iocos & ſales nihil tractamus. Et ſæpè licèt ſimpliciter ſeria proponamus, ſine confirmationis tamen argumentis abſoluimus. Quid enim (ſi exempli cauſa dicamus) amico perſuadere neceſſe eſt argumentis, quod nouimus eum ſponte ſeu libenter executurum? Inter has quoque nonnullæ ſimplices ſunt. vnicum videlicet negotium indicantes; nonnullæ compoſitæ ſeu mixtæ, diuerſas rerum materias ex ordine recenſentes ſeu tractantes. Si quis igitur (id quod creberrimè fieri ſolet) Epiſtolam indicatiuam

Compoſitam ſeu mixtam de rebus diuerſis ſcribere voluerit: quanquam omnia, quæ in buccam veniunt, ordine duntaxat naturæ ſeruato, ſcribere poteſt, nec multis præceptionib. opus eſt; non parum tamen lucis adfert legenti, & decorem addit ſermoni, ſi ſecundùm quod naturalis ordo à loco, à tempore, à rebus, à perſonis, cæteriſq; circumſtantijs commonſtrat, ſeorſum publica, ſeorſum priuata, ſeorſum proſpera, ſeorſum aduerſa, ſeorſum prophana, ſeorſum geſta, ſeorſum gerenda indicentur; & ita de reliquis diuerſarũ rerum generibus, ne res aut prorſus inter ſe contrariæ, aut (vt vocant) diſparatæ indiſcriminatim nulloque adhibito vulgaris ordinis iudicio confundantur. Inter hæc quoque ſtudẽdum eſt, vt diuerſi generis narratiũculę aptis trãſitiunculis quaſi quibuſdam anſulis connectantur, ne perinde atq; (vt dici ſolet) ſcopæ diſſolutæ legentibus ingratæ ſint. Sint prætera breues, planæ & dilucidæ. Prolixitas enim & obſcuritas, vt vbique, ſic in his maximè narratiunculis vitioſa, & lectori reliqua legendi cupido inſuauis & ingrata eſt.

Paradeigma Indicatiuæ compoſitæ.

NEſcio quę te modò ſcribendi libido inceſſit, vt qui hactenus nec ad dandum, nec ad accipiendum literas fueris propenſus, iam quaſi nouo quodã literario furore raptus, de rerum noſtrarũ ſtatu literas exigis, vt de rerum veſtrarum ſtatu literas

literas reddas. Vtrinq; voto tuo satisfiet. Nam & ego scribam, vt tibi quoque scribendi ansam porrigã. Primumq; tibi, quod primùm postulas, proprium rerumq; domesticarũ statum breuibus exponam. Ex eo tempore, quo dudum tibi coràm in nundinis Antuerpianis loquebar, hectica me febris inuasit: & quamuis non admodùm violenta esset, sensim tamen ita corpus meum perpetua hac hyeme non modò attriuit, verumetiam arrosit, vt vix ossibus cutis adhæserit. Vbi autem iam tandem paululum conualui, viresque resumpsi, vxor mea ex puerperio morbum contraxit, adeò molestum, mi Gualtere, & periculosum, vt quid de salute eius mihi & liberis promittã, planè nesciam. Filius natu maior, quem hactenus sacerdotio enutriui, posthabitis literis, non absq; nostro dolore militiam amplectitur. Virgo iam nubilis, quam tu è sacro fonte leuasti, virginum relicto monasterio domum redijt, & nuptias postulat. Reliqua familia, aut ægritudine, aut mœrore afficitur. Quid dicam? Domus penè tota, tum propter hæc varia infortunia, tum propter rem bellicam, tum propter quæstum exiguum destituta est. En tibi rei nostræ priuatæ statum non admodum fœlicem, nunc audi de statu publico. Senatus noster tametsi bellis vndique quatitur, rempublicam prudentissimè administrat, ipsique cum plebe tanta est concordia, vt in tanto discrimine & turbulentia rerum maior esse non possit: præterq; annonæ

Res priuata.

Respub. profana.

caritatem, & quæſtum exiguum, nihil querimur.

Sacra. Paucis profana perſtrinxi, paucis & ſacra attingam, ne Epiſtolæ queraris prolixitatem. Quinq; Traiectenſis eccleſię celeberrima collegia in perpetuo, vt hactenus, Dei cultu, ſummoq; omnium honore perſeuerant, pancraticè agunt, cunctiſq; ſuis æmulis ſuperiores euadunt. Porrò reliqui tum ſacerdotes, quos vocant ſeculares, tum monachi, tum monachæ ſeu ſacræ virgines, ſic viuũt, vt pro noſtrorum temporũ ratione irreprehenſibiles videantur.

Res ſcholaſtica. Et ne præteream iuuentutem ſcholaſticam, rebus partim Eccleſiaſticis, partim profanis deſtinatam, ipſa mehercle pulcherrimè viget, in Græciſq; literis pariter & Latinis proſa & carmine rectiſſimè inſtituitur, atq; in tanto rerum bellicarum tumultu, imò inter ipſos armatorum gladios & haſtas ampliſſimè promouetur.

Res bellica. Venio ad ipſam, cuius ſubinde memini, rem bellicam, quam proh dolor (ſic viſum eſt ſuperis) cum Republica optimè inſtituta inæqualiter hac noſtra tẽpeſtate currere oportet. Comparantur vtrinque grauis armaturæ equites, confluunt & leuis armaturæ ſine numero gregarij milites, corraditur vndique ex Brabantis, Hollandis, Geldris, Cleuijs, nempe belli neruus immenſa pecunia: parãtur machinæ, tenduntur inſidię, acuuntur bipennes, lanceę, frameæ, aptantur arcus, baliſtæ, pharetræ, puluereq; ſuo ſtygio farciuntur tormenta: & (vt ſemel dicam) nihil omittitur, quod hoſtibus vtrinque expugnandis

pugnandis vſui fore putatur. Tantus auditur quotidiè armorum fragor, bombardarũ tonitrus, tubarum clangor, tympanorum ſtrepitus, equorum hinnitus, militum clamor, vt æthera & aëra diſſilire credas. Quid inter hęc nobis animi, quid fuduciæ, quid ſpei, non facilè dixero. Sunt ſiquidẽ quibus hęc bella placent, ſunt contrà quibus maximè diſplicent, in vno Domino Deo ſuo fiduciam habentes, & ab eo ſolo rerũ tranquillitatem ſperantes. Audiuiſti Martis horrorem, iam quis fructus ſequatur, aduerte, quanquam & eum ſine calamo quiſque per ſe facilè expẽdere poteſt. Exuruntur ædęs, ſpoliantur templa, agri vaſtantur, pecudes abiguntur, viri capiuntur, vxores cum liberis deſolantur, virgines conſtuprantur, & nihil pudendi ſceleris non impunè cõmittitur. Et inter hæc conniuere principes videntur, & nihil dolere ſuper contritione Ioſeph (vt habet Scriptura) & oppreſſione innocentum, quorum ſimul cum lachrymis clamor in aures Domini Sabaoth perpetuò ſtrepit. At ne tragœdiã texere videar, à publico belli tumultu, generalibuſque patriæ negotijs ad priuata & ſpecialia tranſibo. Germanus conſobrinus meus, tui amantiſſimus, vxoris ſuæ felici partu gemina prole ditatus eſt, & honeſtam fœminam, quam hactenus licèt infœcundam, charã habuit, nunc chariſſimè amplectitur. Frater eius minor pudicam, venuſtam, ampliſſimeq; dotatam, nempe patrui tui Guilielmi filiam nudiuſtertius duxit

Mala belli.

Specialia

vxorem: Ioannes noſter cognomẽto λευκὸς, quã-quã minimè candidus, qui fœlicibus vtriuſq; noſtrũm ſtudijs inuidere conſueuit, patruumq́; tuum quantumuis ſenem plurimùm diuexauit, eodem (ni fallor) veſpere repẽtino fato extinctus eſt. Nec tamẽ hęc nuncio, quòd de aduerſarij interitu gaudeam, aut tibi gaudendum velim: ſed vt conſideres, quàm pernicioſus ſit liuor, & quòd non tam alijs quàm ſibi noceat tabeſcens inuidia. Hæc potiſſimùm ſuccurrebant ad te pro temporis ratione ſcribenda; cùm mihi veſtratia depinxeris (ne nunc epiſtola modũ excedat) plura reſciſces. Sed heus tu, dum hæc ſcriberem, vltimumq́; tibi vale-dicturus eſſem, lætus rumor in ædibus ſpargitur. Rogo quis ſit. Ferunt certis acceptis literis, Carolum Quintum imperatorem Romanum proſpero nauigio veniſſe in Italiam, & propediem patrios ſuos fines inuiſurum. Faxit Deus. Vale.

Paradeigma Indicatiuæ ſimplicis,

SAlue. Sciſcitaris mi Thoma, de caritate annonæ, quòd eam maximam propter bella cum Sicambris in ciuitate noſtra, totaq́; diœceſi ſuſpicaris. Certè neque maxima, neq; minima eſt, ſed pro hoc rerum ſtatu ſatis moderata. Nam tritici modius (vt vocant) menſuræ noſtræ, vænit duobus Philippeis, ſiliginis duobus Carolinis, hordei vno Carolino, hauenæ quindecim ſeſtertijs; Congius vini Rhenani, menſuræ noſtræ, quatuor ſeſtertijs, Heſperij ſeu Hiſpanici, quod Romanicum

cum vocant, tribus. Cęterùm lac, butyrum, caſeus, oleum, piſces, carnes, ſal, ignium fomenta, & reliqua omnia, quibus natura ſuſtentatur, ſolitum precium non excedunt: quorum omnium tamen hoſtes noſtros penuriâ laborare, ſi frumentum demas & vinum, certo certius eſt: nempe, quibus ipſa ex his & vicinis regionibus ſuppeditare cõſueuerunt. Faxit miſericors Deus vt facta concordia principum, ſua nobis illi, & noſtra nos illis mutuò ſuppeditare poſſimus: nam mutuo commercio commodè diu carere non poſſumus. Vale, & apud vos quibus minor hoſtium timor, & rarior incurſus, nulla moleſtia militum, & nulla rerum turbatio, quãti hęc ſingula vęneant, reſcribe.

Aliud Paradeigma.

NOn poſſum, mi Floreti, quin rebus tuis vltrò inſeruire ſtudeam. Patruus (proh dolor) vnà cũ cõiuge heſterno die, ſub ipſo noctis crepuſculo, pleuritide interierũt, craſtino die nõ ſine põpa funerali, more noſtratiũ ſepeliendi. Nõ ſolũ igitur piè, ſed etiã prudẽter feceris, ſi omnibus poſthabitis celeriter per noctẽ te huc conferas, & exequijs funeralibus adſis: vt non modò honori tuo pro noſtratium conſuetudine ſatisfacias, verumetiam vtilitatibus tuis, tẽpore conſulas. Nam cùm inteſtatus (vt vocant) & ſine liberis obierit, ædeſque ampliſſimas, ſupellectilem variam, agros multos, ingentemque pecuniæ vim dereliquerit, vide ne bona, quæ tibi iure debentur hæredi-

tario, per alienos (vt fieri passim videmus) executores distrahantur, dissipentur, diripiantur. Vale.

Aliud breuius.

DOleo profectò ex animo, mi Bonifaci, horreum tuum nudiustertius, in quod frumentū satis copiosum ex agro congesseras, hostilibus flammis (modò vera sit fama) tuo maximo damno interijsse. Quis enim si amici casum seu damnum resciscat, nisi prorsus ἀφιλάνθρωπος sit & ἄστοργος ex animo non doleat? quòd amicorum omnia, tum prospera, tum aduersa meritò debeant esse communia. Contrà, tibi non minùs ex animo gratulor, super nuncia quæ lætus adfero: Nauis tua oneraria, quam ante brumam ad Sarmatas direxeras, omnibus bonis, quæ Sarmatia ad nos mittere consueuit, onusta, eodem die, quo damnum feciſse diceris, Amstelrodamum prosperè aduecta est, vnde (ni fallor) plus decuplo lucri recipies quàm in horreo exusta iacturæ feceris. Prudenter itaque sopito dolore præteritorum malorum, lætus huc venies, & vt res postulabit, merces tuas aut distrahes, aut in tempus magis opportunum, vel apud me, vel alium quemlibet, prout placebit, depones. Vale.

Aliud breuissimum.

CVm primùm, mi Gerarde, has literas nostras legeris, mox citrà dilationem conducto curru huc aduola: est enim apud nos, quod maximè tua interesse videbis & gaudebis: quod adjicere nolui,

nolui, ne cuius rei malæ naſcatur tibi ſuſpicio. Nos enim & filius tuus ſalui ſumus, Vale.

Aſimili.

SAlue. Miraris amice quòd non ſcripſerim: mirari deſine, iam ſcribo, & ſi placet, laconicῶς laconico reſponde. Vale. Raptiſſimè ex Traiecto.

Aliud.

NÆ tu bellus es homo, quem cùm præ chartæ amplitudine ampliſſima ſcripſiſſe putatem, reuera (vt inquis) λακονικῶς ſcripſiſſe deprehendo: λακονίσμῳ quoque tuo λακονικωτέρως profectò reſponderem, niſi quiddam tibi ſeriò indicandum eſſet, quod citra λακωνισμὸν tibi ſcriptum multò maximè cupias. Fama nempe celeberrima noſtratibus diuulgatur, quòd cum omni Geldrēſium magiſtratu generoſum Cliuorum Ducem inuictiſſimus Romanorum Imperator & ſemper Auguſtus Carolus Quintus, clementiſſimè recepit in gratiam. Faxit Deus (id quod nunc maximè futurum ſperamus) ad perpetuam ſit finitimarum prouinciarum pacem. Vale ex Antuerpia.

Prioris partis finis.

POSTERIOR PARS DE Diſpoſitione & Elocutione.

DIximus in principio tria quædam eſſe præcipua capita, quæ non modò ad orationē rhetoricam, verumetiam ad artificium Epiſtolicum neceſſaria ſunt, Inuentionem videlicet, Diſpoſiti-

onem & Elocutionem. Hactenus autẽ de inuentione, ſecundùm diuerſa cauſarum genera, per diuerſos diuerſarum Epiſtolarum locos varijs ſubiectis exemplis diſputatum eſt. Poſtulat igitur ordinis ratio, vt de diſpoſitione (licèt eam in ſuperiori parte exemplis ſatis oſtenderimus) prout hæc noſtra rudimenta poſtulant, adhuc pauca loquamur, inde paulò latiùs de elocutione locuturi.

Diſpoſitio triplex.

EST itaque Diſpoſitio commodus eorum, quæ ex ſingulorum generum locis per inuentionem collecta ſunt, tum verborũ, tum rerum ordo, ad orationis perſpicuitatem non parùm conducens. Omiſſo autem verborum ordine, qui (quod aiunt) ad vnguem, hoc eſt, ad plenum præceptis tradi nõ poteſt, ſed penè ſola doctiſſimè loquentium & ſcribentium ſagaci obſeruatione apprehenditur, rerum duntaxat ordinem proſequamur.

Triplicem ponunt rhetores diſpoſitionem, Partiũ videlicet orationis, Locorũ & Argumentorũ, præcipuè eorũ quæ ex locis Cõfirmationis & cõfutationis ad probandũ vel improbandũ ſumũtur. Ordo ſeu diſpoſitio partiũ fermè manebit idẽ qui ſecundùm naturã ſingulis generib. præſcriptus eſt: vt videlicet ab exordio ſequatur Narratio, ſi neceſſaria ſit, deinde Propoſitio: poſt ſequetur Cõfirmatio, cui ſubiuncta ſit vel interiecta Confutatio. Pars nouiſſima ſemper peroratio. Contingit tamen nonnunquã non ſine rhetorico artificio, tũ

in

in orationibus, tũ in Epistolis, hãc partiũ dispositionẽ data opera cõfundi, vt videlicet pars Cõfutationis præcedat Confirmationẽ, seu alia natura posterior præcedentẽ, de quo nõ est huius loci disputare. At quia singulis fermè Epistolarum generibus peculiares quasdã partes, minimè tamen à rhetoricis alienas assignauimus, etiam in illis præscriptũ ordinem obseruari conuenit; nisi quòd pro libertate Epistolica aliquas inter eas nonnunquã transferimus, id quod etiam subinde in præceptis superioribus indicaui. Dispositio quoq; locorum ipsam naturã sequatur, aut illum ordinem qui pro singulis orationis partib. eis præscriptus est. Naturâ siquidem pueritia præcedit Adolescentiam: Honestum, Vtile, Voluntas Facultatem, & sic de reliquis; quanquam & hîc libertas Epistolica non magnoperè curat, vtrum prius ductum fit argumentum ab honesto, an ab vtili vel delectabili.

Dispositio verò Argumentorũ eum præcipuè inuestiget ordinẽ, qui maximè in concionibus auditoris, & in Epistolis lectoris animũ flectere posse putabitur. Id quod potissimùm fiet, si primo loco & itẽ nouissimo ponantur argumẽtationes firmissimæ & irrefutabiles: media autem, si quæ sint minùs probabiles occupent, quòd ad primas probationes & nouissimas lectoris & auditoris animus maximè solet esse attentus. Si quis tamẽ à languidis primùm argumentis incipiens, sensim seu gradatim cum exaggeratione ad validiora consur-

gat:vt ſcilicet validiſſima finem contentionis occupent,meo quidem iudicio non ludet operam.

Poſtulant & exempla (quorum ſi appoſitè adhibcantur, non tantùm in orationib. generis deliberatiui, verumetiam in Epiſtolis pulcherrimus eſt vſus) ſuum concinnum ordinem,nempe vt primo loco extranea, deinde noſtratia, & ex his primò aliena,deinde peculiaria & domeſtica ponantur. Vt exhortaturus quemlibet ad ſtudium & laborem literarium, primùm ponas exempla Græcorum Philoſophorum, oſtendens quantis laboribus, ærumnis, calamitatibus Philoſophiam apprehenderint; deinde Romanos ſeu Latinos,Ciceronem,Virgilium,alioſq; complures,oſtendens nihil non pro eruditione conſequenda tentauiſſe, aut aggreſſos eſſe : deinde ſi is quẽ extimulare niteris, vel patruum habuerit, vel auum, vel nepotem, vel fratrem, vel patrem, qui cum laude non ſine labore docti euaſerunt: item ſi familiarem,amicum,æmulum,&c. Et hæc de diſpoſitione.

De Elocutione.

CVm omnis non ſolùm aptè dicendi, ſed etiam doctè ſcribendi ſtudioſus(vt inprimis dictum eſt)ad hoc niti debeat,vt doceat; quod neceſſitatis eſt:vt delectet;quod ſuauitatis eſt;vt flectat;quod victoriæ eſt; & de ratione docendi hactenus fermè diſputatum ſit: reſtat & delectandi & flectendi rationem, quæ in elocutione præcipuè conſiſtit, paucis oſtendere. Eſt igitur Elocutio

tio (vt ad Herennium ſcribitur) idoneorum verborum & ſententiarum ad inuentionem accommodatio: qua videlicet ſub prima artis parte res inuentas verbis efferimus congruis: hoc eſt, Latinis, proprijs, puris, miniméque duris, ſordidis, vel obſoletis; & quorum compoſitio, vt ait quidam, æquabilis, gratioſa, facilis, minimeq; per concurſum vocalium hiulca, aut per illiſionem ſeu immoderatum concurſum vel literæ r, aſpera ſit: vel literæ m, obtuſa ſit: vel literæ s, ſibilans vel bleſa ſit. Qua præterea ſententiæ dilucidæ, ſolidæ, & minimè triuiales ſint, ſed vel iuſta Latini ſermonis & propria phraſi, vel honeſta figuratione venuſtæ & elegantes ſint. Quanquam enim ſimplicitas & proprietas tum verborum, tum ſententiarum, maximam, adeoq; præcipuam adfert orationi venuſtatem, non parum tamen lucis & ornamenti ſuperinducunt, vel adducunt ei Tropi & Schemata, ſi per ea fuerint moderatè pro dicendi ratione variegata.

Triplex Character, ſeu dicendi ratio.

EST ſiquidem triplex dicendi pariter & ſcribẽdi ratio, id quod etiam obiter in primæ partis principio diximus, quã alij χαρακτῆρα, hoc eſt, ſtylum vel genus dicendi vocant. Primum dicendi genus Sublime dicitur, quo Heroica, Tragica, & Orationes rhetorum multiplici figurarum ornamento vt plurimùm texi conſueuerunt. Secundũ eſt Mediocre, quo hiſtorias præcipuè, & ſecundũ

eas, interim orationes, declamationes, commentarios, & epistolas aliquãdo scribere cõsueuimus. paulùm supra tritã loquendi rationem moderatis figuris assurgentes. Tertium est Humile, familiare, & comicum, quo præcipuè epistolas scribimus, & commentarios, in quibus oratio ad ampullosas figuras nõ assurgit, sed humi penè serpere videtur. Habet tamen & ipsum suam elegantiã, & nec tropos, nec schemata familiariter loquendi secludit. Studendum est igitur primùm omnium proprietati & simplicitati orationis, quod corpus vocant: deinde quibus tum tropis, tum schematis tanquam ornamentis vestiri queat, obseruandum.

Quid figura, & quotuplex.

FIgura est quouis modo cũ laude nouata loquẽdi vel scribẽdi ratio. Hoc modo docẽdi gratia placuit hîc finire figurã, vt reiectis vitiosis loquẽdi vel scribẽdi nouitatibus, generali vocabulo sub se cõprehendat omnes cùm constructiones, tũ locutionis figuras, & inter has tropos & schemata, & inter hæc quędã λέξεως, hoc est, quæ ad dictionem; quædam διανοίας, hoc est, quæ ad sententiam pertinent. Porrò figuras Grãmaticas (quas μικρολόγους species vocant) Prosthesin, Aphæresin, Epenthesin, Syncopen, Paragogẽ, Apocopẽ, Systolẽ, Diastolẽ, intactas relinquo, quòd videlicet ad rem præsentẽ nõ attinent, sed magis ad institutionem poëticam, de quibus tum in Institutionibus grammatices, tum in Prosodia nostra satis dictũ censeo.

censeo. Omitto nihilominùs Syntaxeos figuras, Syllepsin, Prolepsin, Zeugma, Syntheſin, Antiptoſin, Synechdochē, & ſimiles, in Syntaxi noſtra tractatas. Loquar tantū de ijs, quæ ad orationis rhetoricæ ornamentum, augmentum, & amplificationem accōmodari poſſunt, exactū tamen iudicium aliorum commentarijs relicturus. Quod autem ad hanc rem noſtram præſertim epiſtolicā attinet, tres figurarū ordines pro Elocutionis charactere ſeu ſtylo picturando breuibus exponam. Primus ordo complectitur ſchemata, quæ reddāt duntaxat orationem iucundam, ſplendidā & perſpicuā, nihil corpori orationis adjicientes: & λέξεως figuræ dicūtur, quòd vnica dictione ſeu vocabulo figuretur oratio. Secundus ordo illa cōtinebit ſchemata, quę orationē tametſi non augent præter ornamentū tamen addunt etiā acrimoniā, grauitatē, & vehementiam. Hæc cum ijs quæ tertij ordinis ſunt, διανοίας figurę dicuntur. Tertius ea complectetur ſchemata, quæ vel orationem augent, vel cauſam amplificant. Porrò augetur oratio dum extenditur & amplificatur id quod amplius, grauius, vel vehementius, quàm apparet, eſſe oſtenditur. Hos tres ordines quā potero breuiſſimè, digeram, & exemplis illuſtrabo. Sicubi quoque Græca occurrerint, ex Diuo Paulo adjiciam, ſiue ille (vt nonnulli volunt) artificio Rhetorico in nonnullis Epiſtolis ſtuduerit, ſiue (vt Auguſtino placet) vltrò ſeſe ſcribenti eloquentia obtulerit.

Tropi ſpecies.

CVm tropus non tantùm per ſe eorſum verbis & ſententijs orationem illuſtret, ſed & per omnes fermè horum trium ordinum partes pulcherrimè ſe ſæpè diffũdat, primo loco, priuſquam σχήματα aggrediar, ſpecies eius vulgariores velut obiter tangam, ob hoc maximè, quòd non parùm Tropi à Schematis differant. In tropis ſiquidem (τρέπω verto vel mitto) ſignificatio vel vocis, vel ſententiæ mutatur: in Schematis autem non ita. Nam σχῆμα habitum, ornatum, cultũ, & eloquentiam ſonat, verbiſq; tum propriæ, tum impropriæ ſignificationis conſtat. Hinc eſt quòd Schematis ſpecies Tropos admittant, Tropi verò ſine ſignificationis mutatione conſtare non poſſint: quorum licet aliqui ad dictiones ſeu voces, aliqui ad ſententias ſpectent; nos tamen eorum diſcrimini non magnopere ſtudebimus.

Tropi dictionis	Metaphora.	Metalepſis.	Metonymia.
	Catachreſis.	Hendiade.	
	Onomatopœia.	Emphaſis cũ	
	Antonomaſia.	Liptote.	Synechdoche.
	Antiphraſis.	Chariẽtiſmus	

Tropi ſententiarum.	Allegoria.	Paroemia.
	Ironia.	Hyperbole.
	Sarcaſmus.	Proſopopœia.
	Aſteiſmus.	Hypallage.
	Mycteriſmus.	Parabola, &c.
	Aenigma.	

Tropi

Tropi dictionis. *Metaphora.*

OFfert se primo loco, propter frequentissimum suum vsum, μεταφορὰ, hoc est, Translatio quâ veluti quibusdam flosculis, dum commodè adhibetur, oratio venustatur: cùm videlicet vox aliqua transfertur ab ea re, cuius est propria, ad significandum rem aliam per quandam similitudinem: cui non est propria, vt cùm transfertur vox à rebus animatis ad inanimes, vt si quis dicat terram sitientem aut bibentem: quemadmodum ad Heb. dicitur: γῆ πιοῦσα τὸν ὑετὸν, καὶ τικτοῦσα βοτάνην. Aut contrà ab inanimi ad animatum; vt si quis dicat: iustum germinantem. Psalmistes, δίκαιος ὡς φοῖνιξ ἀνθήσει. A rationali ad brutum aut insensible; vt si dicamus: prata ridere. Et Virgilius de apibus canens: Magnanimosq; duces, &c. Sic Esaias: εὐφράνθητι ἔρημος διψῶσα. Et Salomon secundum 70. χοιρογρύλλοι ἔθνος οὐκ ἰσχυρὸν, &c. Aut cõtrà, vt: Vlulate pastores. Hier. Εκαστος ἐπὶ τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίου αὐτοῦ ἐχρεμέτιζον. A propinquo ad rẽ proximam, sicut ab anima ad corpus, vt: dolor pedium: & Paulus, συνχαίρει πᾶντα τὰ μέλη. Aut cõtrà frequentiùs, vt: stupor stupere, gustare, si ad animum referantur, vt: γεύσασθε, καὶ ἴδετε ὅτι χρηστὸς, &c. His & multis alijs modis, tum nomina, tum verba à propria significatione ad proximam vel cognatam, non modò licitè, verumetiam sæpenumerò eleganter apud doctos scriptores transferũtur, quos præcipuè in huius figuræ vsu imitari

conuenit. Nec tamen in oratione soluta temerè licebit semper æmulari poëtas, qui liberiùs pro sua licentia, hoc interdum tropo quàm oratores vtuntur.

2 Catachresis.

Proxima est Metaphoræ κατάχρησις, id est, abusio, cum vox vsurpatur ad significandum rem non propriam, sed illi cognatam seu proximam, cui propria vox deest: vt si librum non pro arboris cortice, sed pro volumine literario accipiamus: si segetes dicamus lætas: sic pugnare, legere: sic lingua, sic gemma, & alia sexcenta. Ita quoq; Paulus ad Cor. λαλῶ γλώσσῃ, οὐκ ἀνθρώποις λαλεῖ, ἀλλὰ τῷ θεῷ. Porrò maximè affinis est Metaphoræ Allegoria, sed eam, quia nõ tam ad tropos dictionis quàm orationis attinet, paulò pòst tractabimus.

3 Onomatopœia.

Nec absimilis est ὀνοματοποία, hoc est, Nominis fictio, qua rei, cui propia vox deest, non proximam, sed fictam vt plurimùm à sono tribuimus, vt, taratantara, bombarda, sibilare, balare, & similia, Sic βλιτὴ, μυκὴ, χόαξ. Sic: κλάγγω, κοκκύζω.

4 Antonomasia.

Additur poëtis frequens Ἀντονομασία, Nominis permutatio, vt: Saturnia pro Iunone. Pelides pro Achille, Apostolus pro Paulo.

5. Antiphrasis.

Additur quoque Ἀντίφρασις, qua vox vna pro contraria ponitur, vt; bellum, quòd minimè bonum:

num: sacrum pro execrando: ἐνμενίδες furiæ, quòd minimè mites.

6 Metalepsis.

Sic μετάληψις, Transumptio, etiam Poëtis frequens, qua gradatim ad aliud quiddam quàm verbo exprimimus, ostendendum procedimus, vt: Speluncis abdidit atris, hoc est, in præceps profundis.

7 Hendiadis.

Est quoque poëtis familiaris ἐνδιάδις: aut vt alij ἐνδυάς: qua vnum vel duo substantiua copulata significamus, altero videlicet per adiectiuum exposito, vt: pateris libamus & auro, id est, aureis pateris. Sic: in spiritu mansuetudinis, pro spiritu mansueto, secundùm Hæbræos.

8. Emphasis.

Ἔμφασις, seu Demonstratio familiaris omnibus scriptoribus, plus quiddam indicat quàm exprimitur, nempè latens quiddam, nunc per pronomen; nunc per substantiuum pro adiectiuo: nunc alijs varijs modis: vt, scelus pro sceleſto & insigniter sceleroso. Sic Paulus ad Corinth. τὸν μὴ γνόντα ἁμαρτίαν, ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησεν, &c. Item: ἁμαρτωλὸς ἁμαρτία.

Videtur quoque λιτότης sub hac contineri, qua minus dicitur, & plus intelligitur, nisi sub Synechdoche malis, vt: non odit me, id est, ex animo amat: Fit autem vt plurimùm per verbum sententiæ contrarium cum negatione.

9. Metonymia.

Μετωνυμία quoque (hoc est) Transnominatio, familiaris admodum tropus est, cùm vel inuentorem ponimus pro re inuenta: aut numen aliquod pro eo, cui præest, vt: Cererem pro frumento, Venerem pro amore vel pulchritudine. Mat. Οὐ δυνάσθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμμωνᾷ. Vel continens pro cõtento, vt poculum pro vino: vt & Paul. ad Cor. ὃς δὲ πίνει τὸ ποτήριον τοῦ Κυρίου ἀναξίως. Sic domus pro inhabitantibus aut familia, aut re familiari. Luc. κατεσθίουσι τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν. Vel possessorem pro re possessa, vt Deucalion ardens. Ad Corinth. Εἴ τις ὑμᾶς καταισθίει. Vel cùm effectum tribuimus efficienti, vt: pallida mors, quòd membra efficiat pallida. Sic cum authorem pro opere ponimus, vt si dicamus: in Paulo facilè omnes rhetorum figuras & ornamenta deprehendimus, hoc est, in Epistolis Paulinis. Sic Moses pro lege.

10. Synechdoche.

Non admodũ dissimilis tropi species est Συνεκδοχὴ, id est, Intellectio seu comprehensio, cùm videlicet intelligimus vel ex vno plura, vt: Cæsus Hannibal, pro milite forti: vel ex parte totum, vt, puppis pro naui. Iohan, Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο.

Vel contrà, ex toto partem, vt: Post tres dies resurgam.

Vel ex specie genus, vt: Græcus pro Ethnico: vel contrà

Vel ex materia materiatũ, vt: Ferrũ pro gladio:

Vel

Vel ex præcedentibus ſequentia, vt Virgineam ſoluit zonam, & alijs ſimilibus modis. Eſt enim Synechdoche, cùm plus minúſue pronunciamus, quàm intelligimus.

11 Charientiſmus.

Poteſt quoque frequentiùs videri Tropus dictionis χαριεντισμὸς, cùm quæ dura ſunt, verbis gratioſis mitigamus: vt cùm puerum proſeruo ponimus, & mortuum quieuiſſe dicimus. Matth. Παῖς μῦ βέβληται ἐν, &c.

Addunt & Heteroſin vel Enallagen, cùm vel numerum pro numero, vel perſonam pro perſona ponimus, vt: miles pro militibus, &c. At ſub Synechdoche vel Metonymia comprehendi poteſt; quas cum alijs nonnullis inter tropos orationis ponemus, quòd videlicet ſubinde dictiones, ſubinde orationes figurant.

Tropi orationis.

1 Allegoria.

QVanquã Αλληγορία ſeu inuerſio ſit perpetua quædã Metaphora, quòd ſingula eius verba per tranſlationẽ intelligantur, atq; ob id fortaſſis inter tropos dictionis ponenda videri poſſet; quia tamen eius cõplexio nõ ſingularem aliquam vocem, ſed totam orationem aut ſententiã figurat, in hunc eam poſteriorum troporũ ordinem relegaui. Eſt autem Allegoria tropus quidem orationis & ſententiæ pulcherrimus, quo aliud ſenſu, a-

liud verbis intelligimus: vt Ouidius de amore loquens Pyrami & Thysbes allegoricῶs, sic canit: Quóque magis tegitur, tantò magis æstuat ignis. Sic ad Cor. Μίκρα ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ Hæc orationem non tantùm illustrat, sed etiam eleganter extendit, frequens tum in sacris tum in profanis literis. Volunt nónulli sequentes eius esse species.

2. Ironia.

Εἰρονεία (Dissimulationem vertunt) est dissimulata illusio, quæ videlicet non ex verbis (plerunq; enim contraria sunt) sed vel ex modo pronunciandi, vel ex persona loquentis, vel ex ipsa rei natur intelligitur, vt: Id populus curat scilicet, apud Comicum: per scilicet autem, videlicet, similesque particulas commodè fieri consueuit, Corin. χαρίσασθε μοὶ τὴν ἀδικίαν ταύτην.

3. Sarcasmus.

Adsimilis est superiori Σαρκασμὸς, Exacerbatio seu irrisio amarulenta, cùm victor victo vel hosti insultat, vt: I nunc, & verbis virtutem illude superbis. Sic Luc. Ἀλλ' ἴσωσι, σῶσαι τὸ ἑαυτόν, & reliqua.

4. Asteismus.

Huc quoque pertinet Ἀστεισμὸς Vrbanitas, quæ est vrbana dictio, & iocus cum astutia festiuus, quales sunt sales & dicacitates disertorum: vt illud Maronis: Qui Bauium non odit, amet tua carmina Meui. Et Paulus in Actis: Οὐκ ᾔδειν ἀδελφοί, ὅτι ἔστιν ἀρχιερεύς, γέγραπται γὰρ ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς, secundùm quosdam.

5. Micteris-

5. Micteriſmus. 6. Aenigma.

Poſſent addi Μικτηρισμὸς, cùm naſo quempiam inſcommate quouis ſuſpendimus: & Αἴνιγμα, cum dictum obſcurum, coniecturis indagandum proponimus, vt: Dimidium plus toto, apud Heſiodũ, & Sãpſonicum illud: Ἐκ τοῦ ἐσθίοντος ἐξῆλθε βρῶσις, καὶ ἐξ ἰσχύος ἐξῆλθε γλυκύ; ſimiliaque ſcriptorum rara problemata, ſed quia ad rem noſtram non admodum conducunt, ſobriè tractanda iudicauimus.

7 Parœmia.

Quanquam non omne adagium ſeu vulgi prouerbium tropicum eſt, deprehenduntur tamen innumera à ſono verborum ſignificatu tam aliena ſeu diuerſa, vt proximè ad Aenigma accedere videantur; & ſi oportunè tum Epiſtolis, tum familiarib. colloquijs accommodentur, & citra nimiam affectationem inſerantur, non parum venuſtatis & iucunditatis adferunt. Eſt igitur Παροιμία ſeu adagium, dictum celebre & vulgò tritum, aliqua nouitate inſigne, vt: Lupum auribus tenere dicitur, qui negotium ſuſceptum neque tutò relinquere, neq; tutò tolerare poteſt. Sic ad Paulum in Act. Σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν.

8 Hyperbole.

Vſui quoque frequenter Ὑπερβολὴ eſt, nos Exceſſum interpretari poſſumus. Nã quod ſecũdũ figuram hãc dicimus, fidẽ manifeſtè exſuperare debet. Eſt enim (vt inquit Quintilian.) dementiens ſuperiectio, vel amplificãdi gratia, vt: Aquilis velo-

ciores, leonibus fortiores: aut minuendi, vt: testudine tardior. Colloſſenſib. ſcribit Paul. de Euangelio: Παρόντος εἰς ὑμᾶς, καθὼς καὶ ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ.

9 Proſopopœia.

Addunt ferè omnes Tropis Προσωποποιία, qua perſonam fingimus, quæ perſona non eſt: cùm videlicet res mutas loquentes inducimus, aut ad eas tanquam ratione vtentes ſermonem dirigimus: vt amantes apud Ouidium; Inuide (dicebant) paries, quid amantibus obſtas? Et ad Cor. πύ σύ θάνατε τὸ κέντρον, πύ σύ ἅδη τὸ νῖκος. Eundem quoq; volunt tropum, cum hominẽ vel abſentem, vel mortuum fingimus loquentẽ, vel ad eũ ſermonẽ dirigimus, vt Dic Hieremia teſtimonium de Chriſto, Aug.

10 Hypallage.

Ὑπαλλαγή, Submutatio vel ſubalternatio fit, cùm oratio contrario rerum ordine effertur: vt cùm res agens fit patiens, aut contrà, vt: Dare claſſibus auſtros. Figura poëtica eſt. Reſtant adhuc præcipui duo tropi, quorundam iudicio, Parabola & Paradeigma, ſed quia in eis propria vocum ſignificatio non mutatur, nos ad Schemata διανοίας tranſtulimus.

Hæc ſeorſim de Tropi varijs ſpeciebus tradidi, in quibus omnibus aliud quidem verbis dicitur, aut dici videtur, & aliud re vera ſignificatur; ex quibus multi frequentibus diuerſorum ordinum figuris inſeruire poſſunt: vt ſint vel hi ſchematum, vel ſchemata horum ornamenta.

Sche-

Schematum primus ordo.

Figuræ Lexeωs		
	Syllepsis.	Epizeuxis.
	Prolepsis.	Tautologia.
	Zeugma.	Polysyndeton.
	Epizeuxis.	Asyndeton.
	Anaphora cũ speciebus 8.	Homœoptoton.
		Homœoteleuton.
	Epanaphora.	Paronomasia.
	Epiphora.	Antanaclasis.
	Ploce.	Paracheſis.
	Symploce.	Anastrophe.
	Epanalepsis.	Irmos.
	Anadiplosis.	Scheſis onamâton.

PRimum figurarũ ordinem suprà diximus eorum esse Schematum, quæ ad dictiones magis quàm ad sententias attinẽt, & orationem iucundam, splendidam, & perspicuam reddunt: quanquam subinde etiam nonnullæ earum non secùs ac illæ, quæ secundi ordinis sunt, vehementiam quandam addunt, & acrimoniam.

1 Syllepsis.

Occurrit primo loco ζύλληψις, Conceptio, qua duabus rebus & sententijs diuersis vnũ duntaxat datur verbum, vtriq; minimè conueniens, vt: His quidem signis atq; hæc exempla secuti. Aljj simile loquendi genus Zeugma imperfectũ dicũt, quòd videlicet verbum vni conueniens, ad alterum cõmodè reduci non possit; voluntq; in hac vel simili loquẽdi ratione Syllepsin esse locutionis: Romu-

lus & Remus Romanam vrbem condiderunt. Aut Petrus cum Paulo Romæ passi sunt. Et Ouidius: Cum plausu clamor littora impleuere.

2 Prolepsis.

Πρόλεψις, Præsumptio, vt Reges dimicant, alij pro gloria, alij pro patriæ salute; quia cum Epanodo tertij ordinis fermè conuenire videtur, hic negligentiùs tractatur.

2 Zeugma.

Ζεύγμα, Copulatio, seu Coniugatio, Cùm videlicet diuersas clausulas vno verbo copulamus, hoc pacto, verbo præposito: Vicit pudorem libido, timorem audacia, rationem amentia.

Verbo in medio posito: pudorem libido vicit, timorem audacia, rationem amentia, &c.

Verbo in fine posito: pudorem libido, timorem audacia, rationem amentia vicit.

4 Hypozeuxis.

Primam Zeugmatis speciem vocant πρόζευγμα, secundam μεσόζευγμα tertiam ὑπόζευγμα. Ab hac autem tertia multùm differt ὑπόζευξις: nam ei prorsus contraria est, cũ videlicet singulis diuersarum rerum clausulis debitum verbum subnectitur, vt: Ædes exuruntur, templa spoliantur, agri vastantur, pecudes abiguntur, viri aut cæduntur, aut captiui abducuntur, vxores cum liberis profligantur, monasteria euertuntur, virgines cõstuprantur, & nihil non pudendi sceleris impunè committitur: Sic quoque Mat. τυφλοὶ ἀναβλέπουσι,

ἐχωλοὶ περιπατοῦσι, λεπροὶ καθαρίζονται, καὶ κωφοὶ ἀκούουσι, νεκροὶ, &c.

Anaphoræ species	Epanaphora.	Epanalepsis.
	Epiphora.	Anadiplosis.
	Ploce.	Epizeuxis.
	Symploce.	Tautologia.

NOn minùs iucunda quàm frequens figura est Ἀναφορὰ, siue repetitio: qua eandem dictionem aliquoties repetimus. Hoc autem quia diuersa ratione fieri consueuit, plures eius species numerantur, quas ex ordine recensebimus & explicabimus.

5 Epanaphora.

Primùm per diuersarum clausularum principia eandem vocem repetimus, & Ἐπαναφορὰν vocant, vt: Hîc gelidi fontes, hîc mollia prata Licori: Hîc nemus, hîc ipso tecum consumerer æuo. Sic Paul. ad Corinth. Ἀνέχεσθε γάρ, εἴ τις ὑμᾶς καταδουλοῖ, εἴ τις καταθύει, εἴ τις λαμβάνει, εἴ τις ἐπαίρεται, &c. Sic quoque, multis alijs in locis. Nulla est enim apud Scriptores hac figura frequentior: redditq; subinde præter venustatem, ipsam orationem vehementiorem.

6. Epiphora.

Secundò, eadem voce diuersa periodi commata claudimus, & Ἐπιφορὰ Rutilio dicitur. Vt ad Cor. Cùm essem paruulus, loquebar vt paruulus, sapiebam vt paruulus, cogitabam vt paruulus: vt vertit interpres noster; apud Paulum tamen Hypozeuxis est. Sic quoque in 2. ad Corinthios. Ἑβραῖοι

εἰσι, κᾄγω Ισραηλι ταὶ εἰσι, κᾄγω, σπέρμα Ἀβραάμ εἰσι, κᾄγω, &c.

7 Ploce.

Tertiò, eandem vocem præcipuè proprij nominis geminamus, non tamen cõtinetur in vna clausula, ita vt posterius vocabulum ad mores priores referatur, Græcisq; πλοκὴ dicitur, vt: Sed tandem ad illum vsq; diẽ Memmius erat Memmius, hoc est, sui similis & ijsdem moribus. Et per appellatiuum: πίθηκος ὁ πίθηκος, καν χρύσεα εἴχῃ σύμβολα.

8 Symploce.

Quartò, eandem vocem vtrinq; hoc est, & in principio plurium clausularum, & in fine ponimus, sic tamen, vt alia sit quæ in principio clausularum, & alia quæ in fine earum repetitur, hoc pacto: Nutrit hæc castris odium dolumque, Nutrit hæc templis odium dolumque, Nutrit hæc claustris odium dolumque, &c. Sic Paul. Corin.

Εἴτε πάσχει ἓν μελος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη. εἴτε δοξάζται ἓν μελος συγχάρει πάντα τὰ μελη, & reliqua.

9 Epanalepsis.

Quintò, vocem in principio positam, eandem in fine clausulæ repetimus, per Επαναλήψιν, hoc est Resumptionem, vt: Cognitum est te rempub. venalem habuisse, cognitum est: Sic verò Paulus:

χαίρετε ἐν κυρίῳ πάντοτε, καὶ πάλιν ἐρῶ χαίρετε.

10 Anadiplosis.

Sextò, vocem in clausulæ præcedentis fine positam in principio sequẽtis repetimus per Αναδίπλωσιν, seu Replicationem, vt: Sequitur pulcherrimus

mus Astur, Astur equo fidens. Et Paulus ad Cor. Ὁ ἀσθενῶν ἐσθενοῦμεν, ἐσθενοῦμεν καὶ ὑμεῖς περισσεύετε, καὶ ὁ ἀσθενῶν ἐν εὐλογίαις, ἐν εὐλογίαις καὶ ὑμεῖς περισσεύετε.

Septimò, in vna clausula continenter seu immediatè eandem vocem geminamus, affectum indicãtes per Ἐπιζευξιν vel adnexionẽ: vt Virg. Me me adsum qui feci. Sic Luc. Μαρθα, Μαρθ, τυρβάζῃ περὶ πολλά.

11 Tautologia

Octauò, proximè accedit ad Anaphorã Ταυτολογία, modò inter figuras numerare velimus, qua vocem quamlibet in vna periodo diuerso casu aliquoties iteramus, vt si dicam: Literas ama, quò literarum doctus euadas: nam si abhorres à literis, literis studere non poteris. Vt Paulus ad Rom. Ἐξ αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα, αὐτῷ, &c.

12. Polysyndeton.

Affinis quoque Anaphoræ Πολυσύνδετον est, cùm videlicet oratio multis coniunctionibus, vbi vna duntaxat necessaria sit, nectitur: alij à τιθημι πολυσύνθετον scribunt. Fit autem sæpenumerò in singulis verbis, nõ rarò etiam per plura cõmata: vt Cic. Me præ cæteris & colit, & obseruat, & diligit. Item. Non ita fractus sum, vt aut hominem me esse oblitus sim, aut fortunæ succumbendũ putẽ. Solet enim nõ modò per copulatiuas, verumetiã per disiunctiuas, & alias eleganter fieri, & nonnunquã duobus, nonnunquam pluribus vel membris vel commatis. Sic Paulus Græcus: Πόσην κατεργάζετο ὑμῖν σπουδήν, ἀλλὰ ἀπολογίαν, ἀλλὰ ἀγανάκτησιν, ἀλλὰ φόβον,

ἀλλ ἐπιπόθησιν, &c. Item, ἤ πιθι ἢ ἄπιθι. Fit poëtis frequenter per enclyticas coniunctiones, vt: Athamasque, Thoasque, Neoptolemusque, &c. verùm extra carmen non vsurpandum.

13. Asyndeton.

Schema superiori contrarium: Ασύνδετον, hoc est, Inconiunctum dicitur. Rhetores nostri articulum vocant: cùm videlicet res diuersæ nullis coniunctionibus colligantur. Et vtimur eo quoque tum in verbis, tum in clausulis componendis, vt: Excessit, erupit, euasit. Ferte citi flammas, date tela, impellite remos. Et Cicero: Omnia me tua delectant, sed maximè maxima cùm fides in amicitia, consilium, grauitas, constantia, tum lepos, humanitas, literæ. Paul. Corinth. Νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγαπὴ, τρία ταῦτα, & multa præcedentia.

14. Homœoptoton, Homœoteleuton. 15.

Sunt & alia duo sibi cognata Schemata, quæ orationem subinde (si affectata non sint) cum gratia figurant, non eandem quidem vocem, sed vel similem casum, vel similem vocis finem repetentia, Ομοιόπτωτον, Ομοιοτέλευτον. Quorum prius clausulas simili casu: posterius simili ferè sono terminat. Vt de priori: Sunt qui in rebus humanis potissimùm spectant honestatem: sunt qui quærunt vtilitatem: sunt qui captant duntaxat voluptatem. De posteriori, vt: Turpiter audes facere: nequiter studes dicere. Sic Paul. Οὐκ ἐν πλαξὶ λιθίνας, ἀλλ ἐν πλαξὶ καρδίας σαρκίναις. Et in secundo Cor. διὰ τὴν ἐχὴ

μάλλον

μάλλον ἀδικεῖσθε, διὰ τὶ οὐχὶ μάλλον ἀποστερεῖσθε: Item ijsdem: Οὐδένα ἠδικήσαμεν, οὐδένα ἐφθείραμεν, οὐδένα ἐπλεονεκτήσαμεν. In quibus (vt obiter moneam) vides puer diuersas figuras concurrere.

16. Paranomasia. 17. Antanaclasis,

Rursus duæ figuræ sibi vicinæ sunt παρανόμασία, & Ἀντανάκλασις: quarum prior est, cùm similitudine literarum eandem fermè vocem in contrarium flectimus, vt Terentianum illud: Inceptio est amentium, non amantium. Aratorem magis quàm Oratorem dixeris.

Posterior est vnius verbi simplicis, aut per cōpositionem repetiti, contraria significatio: vt si dicamus; Noli diligere mundum, in quo nihil est mundum: aut, Eas res cura, in quibus nulla est cura. Item, non euerti hominem, sed conuerti. Impugnauerunt me, verùm non expugnauerunt. Sic Paulus: ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες, & alibi, ἀπορούμενοι, ἀλλὰ οὐκ ἐξαπορούμενοι.

18. Porrò in sequentibus & similibus vocum allusionibus, Græci Παρηχίαν seu παρηχήσιν esse dicunt: τῷ τὸν φόρον, τὸν φόρον: τῷ τὸ τέλος, τὸ τέλος: τῷ τὸν φόβον τὸν φόβον: τῷ τὴν τιμὴν, τὴν τιμὴν. Et in eadem ad Rom. Epistola. οὐκ ἔστιν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ βρῶσις καὶ πόσις, ἀλλὰ δὶ καιοσύνη καὶ εἰρήνη.

19. Anastrophe. 20. Irmos & Schesis.

Addi potest Ἀναστροφὴ qua naturalis dictionum ordo inuertitur, vt: mecū, tecum, secū, nobiscum, vobiscum; quanquā compositè scribi & pronun-

ciari debere videntur: item, quicum, quibuſcum, capulo tenus, & ſimilia, præter quæ vix alia, citra poëticam licentiam ſunt vſui.

Addunt & Εἰρμὸν Seriem, cùm ratio eodem filo ſeu tenore ad finem vſque clauſulæ protenditur, vt: Principio cœlum ac terras, campoſq; liquentes, Lucentemq; globum lunæ, &c. Similis eſt, Σχέσις τῶν ὀνομάτων, cum plurib. ſubſtantiuis ſingula adduntur Epitheta, hoc modo, Marſa manus, Peligna cohors, feſtiua virûm vis.

Secundus ordo Schematum.

Ecphoneſis.	Attaccœnoſis.
Epiphonema.	Synchoreſis.
Erotema.	Dicæologia.
Pyſma.	Apoſtrophe.
Hypophora.	Elleipſis.
Aporia.	Apoſiopeſi.
Paradoxon.	Pleonaſmus.
Parrheſia.	Epitheton. &c. 10.

Adduntur Hyſteron-proteron, Chronographia, &c.

SEcundus ordo earum eſt figurarum, quæ orationem non moſtò iucundam, & venuſtã, verumetiam (tametſi non augent) acrẽ & vehementem reddunt, quemadmodum & priùs eſt dictum.

1 Ecphoneſis.

Succurrit primùm Ἐκφώνησις vel Exclamatio, cum Erotemate nonnihil commune habens, qua

ex

ex aliquo affectu vel admirationis, vel gaudij, vel indignationis, vel ſimili exclamamus, & id quod dicimus, reddimus vehementius, vt: O tempora, ô mores, &c. Heu me miſerum! O curas hominum quantum eſt in rebus inane! Paulus quoque Rom ὦ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως θεοῦ, &c. & iterum: ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, τίς με ῥύσεται &c.

2. Epiphonema.

Exclamationi affine eſt Ἐπιφώνημα, id eſt, Acclamatio, qua fini propoſitæ, ſiue diſputatæ materiæ acclamamus, vel accinimus: quod per, tantum, adeò, vſque adeò, & ſimiles quantitatis particulas, fieri potiſſimùm conſueuit, vt Virgilius: Tantæ molis erat Romanam condere gentem: & Ouid. Tantus dolor vrit amantes.

Interdum quoque accinimus rebus propoſitis, claudendo Epiſtolas, abſque quantitatis particulis; vt ſi pater filium ad frugalitatem adhortatus, tandem concludat: Studebis itaque, fili mi, frugalitati, quòd niſi rebus in omnibus temperantiam ſeruaueris, ſimul vitæ honeſtatem, morum integritatem, & veram ſalutem profligaueris. Etiam citra affectationem licet accinere ſingulis partibus, vt ſi quis inſectatus ebrietatem, dicat: Cui placet ebrietas, placeat & inſania. Sic Paulus Galat. Οὐκ ἀθετῶ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, &c. Et paulò poſt: Τοσοῦτοι ἀνόητοι εἶναι, &c. Poteſt & tertij ordinis iudicari.

3. Erotema. 4. Pysma.

Sequitur non admodum à prædictis dissidens Ερώτεμα, vel interrogatio, qua figura vehementer aliquid interrogando vel affirmamus, vel negamus, subinde quoque diuersum affectum vel gaudij, vel admirationis, vel iræ, vel indignationis, vel alium similem exprimimus, vt: Fuistine eo in loco? quasi dicamus, fuisti. Quis te virulentior? quasi dicamus, nullus. Virgilius: O quam te memorem virgo? & alibi. Quis nouus hic nostris successit sedibus hospes? Sic Paulus ad Corinth. τί ἔχεις ὃ οὐκ ἔλαβες; & Galat. Ὦ ἀνόητοι Γαλάται, τίς ὑμᾶς ἐβάσκανεν; &c.

Si tamen orationem pluribus interrogantibus cum acrimonia exaggeramus, πύσμα potiùs quàm ἐρώτημα dici volunt, vt ad Corinth. Οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος, οὐκ εἰμὶ ἐλεύθερος, οὐχὶ Ἰησοῦν τὸν κύριον ἡμῶν ἑώρακα, &c.

5. Hypophora.

Quamuis ὑποφορὰ siue subiectio sub tertio ordine videatur ponenda, quòd orationem nonnihil augeat, tamen alios imitatus placuit huic inserere. Fit autem Hypophora, cùm ipsi nostræ interrogationi respondemus: est enim cognata Erotemati, vt Paulus ad Agrippam: Credis rex Agrippa prophetis? Scio quòd Credis: & ad Rom. τί οὖν ἐροῦμεν, ἐπιμενοῦμεν τῇ ἁμαρτίᾳ ἵνα ἡ χάρις πλεονάσῃ, Μὴ γένοιτο, &c. Sic alibi frequenter. De Antipophora, quæ ex hac suboriri videtur, in tertio ordine dice-

dicemus.

6. Aporia.

Figurat prætereà orationem & grauiorem reddit Ἀπορία, vel Dubitatio, cùm nos dubitare seu nescire fingimus quid vel acturi, vel dicturi, vel credituri sumus, vt: Quò me vertam? Ad Philippenses: τὶ ἀιρήσομαι οὐ γνωρίζω. Et Corinth. τί ὑμῖν θέλω; ἐν ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, &c.

7. Paradoxon.

Cognatum est huic Παράδοξον, cùm dicimus nos credere non potuisse aut suspicari, quod narraturi sumus; & fieri solet per admirationis, opinionis, aut similium affectuum verba, vt: Vix potui induci, vt crederem. Paul. Galat. Θαυμάζω ὅτι οὕτω ταχέως μετατίθεσθε, &c. Solet per verba mirandi frequenter esse vsui in Epistolarum exordijs.

8 Parrhesia.

Παῤῥησία quoque oratoribus est vsui, qua velut nobis temerè authoritatem arrogantes liberiùs loquimur, Licentia Latinis dicitur, vt (quod ex Demosthene citat Rutilius:) Sed ego liberam vocem veritatis apud vos omittam? Non inquã, nec recitabo quod salus communis dicit. Ita Paul. Cor. Ἐν ᾧ δ' ἄν τις τόλμᾳ (ἐν ἀφροσύνῃ λέγω) τόλμῶ κἀγώ. Et ad Galat. ὥστε ἐχθρὸς ὑμῶν γέγονα ἀληθεύων ὑμῖν.

9. Anacœnosis.

Ἀνακοίνωσις est, cùm ipsi vel cum aduersarijs, vel cum iudicibus communicamus. Communicatio siquidem interpretatur, vt: Cedo si vos eo

loco fuissetis, quid aliud fecissetis? Et illud Comici: Tu si hic sis, aliter sentias. Et Paul. λέγετε μοὶ οἱ ὑπὸ νόμου θέλοντες εἶναι, τὸν νόμον, &c.

10. Synchoresis.

Accedit ad communicationem, ζυγχώρησις. Permissio, vel Concessio: qua totam, aut nonnihil caussæ nostræ vel iudici vel aduersario iudicare permittimus, vt: Hæc vobis iudices æstimanda relinquo. Sic Lucas in Actis: Εἰ δ' καιὸν ἐστὶν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ὑμῶν ἀκουειν μᾶλλον ἢ τοῦ Θεοῦ, κρίνατε.

11 Dicæologia.

Accedit quoque δικαιολογία, siue expostulatio, qua iure nostro allegato, cum homine quolibet amicè expostulamus, & ostendimus nos præter æquum nihil admisisse, aliumautem aut iniquum, aut ingratum extitisse, vt apud Esaiam: Quid vltrà debui facere vineæ meæ, & non feci ei? & reliqua. Item Ieremias: Quid inuenerunt patres vestri in me iniquitatis, quia elongauerunt à me, & reliqua, capite secundo. Sic Paulus Corinthijs: Τί ἐστὶν ὃ ἡττήθετε ὑπὲρ τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας, εἰμὴ ὅτι αὐτὸς ἐγὼ οὐ κατενάρκησα ὑμῶν.

Volunt prætereà δικαιολογίαν (licèt alij Αναγκαῖον appellent) tum dici, cùm æquitatem seu iusti quiddam pro defensione nostra, aut necessitatem seu quamlibet aliam occasionē pro excusatione nostra causamur, vt: Lapsus sum, sed adolescens, & inter tales necessariò versatus, inter quos nō potui non corrumpi. Sic ad Corin. Γέγονα ἄφρων καυχώμενος,

μηδὲς, ὑμεῖς με ἠναγκάσατε, &c. Valet in generis Iudicialis Statu Iuridiciali absoluto & assumptiuo: magisque locus argumentandi videtur, seu argumentandi ratio, ad tertium ordinem secundùm hunc postremum vsum relegando.

12. Apostrophe.

Ἀποστροφὴ siue Auersionem dicunt, cùm auersi à priori orationis structura, vt plurimùm sub tertia persona, ad aliquem seu aliquos inopinatò per secundam personam conuertimur, vt illud Nasonis:

Mactatur vacca Mineruæ,
Alipedi vitulus, Taurus tibi summe Deorum.

Nonnunquam etiam ad aliud non mutata persona, per ἐκφώνησιν & προσωποποιίαν conuertimur, vt: O Leges Porciæ. Sic ad Philippenses:; Σώτυχον παρεκαλῶ τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν Κυρίῳ, καὶ ἐρωτῶ καὶ σὲ σύζυγε γνήσιε, &c.

13. Elleipsis, & 14. Aposiopesis.

Ἔλλειψις, quam etiam nonnulli ἔκλειψιν vocant, & Ἀποσιώπησις, figuræ sibi cognatæ sunt. Nã prior est, cùm citra affectum verbum deest orationi absoluendæ, aut per sermonis interruptionem, vt sæpenumerò in Comœdijs: aut studio propter facilem eius intellectum, vt: Italiam fato profugus, Lauinaque venit littora: & Galat. Μόνον μὴ τὴν ἐλευθερίαν εἰς ἀφορμὴν τῆ σαρκὶ.

Posterior, quam Reticentiam interpretatur Cicero, reticet aut suspendit verbum propter affectum aliquem, nempe: gaudij, admirationis, timo-

ris, iræ, indignationis, aut similem alium non expressum, vt similiter illud Maronis: Quos ego, sed motos præstat componere fluctus.

15. Pleonasmus.

Huic ferè contraria videtur figura πλεονασμὸς, dum Emphasis gratia orationi verbum adiicitur, quod alioqui superfluum videretur, vt: Quę (malum) est illa voluntaria seruitus?

16. Epitheton.

Ἐπίθετον vocant, quoties præcipuè proprio aliquid adjicitur: quod ei propriè conuenit, vt: At pius Aeneas per noctem plurima voluens: sic, sæuus Hector. At aurum fuluum, liquidus aër, gelidus fons, & id genus infinita Poëtarum epitheta, extra carmen, citra Emphasin, rarò sunt vsui. Sunt autem in Epistolis congrua magistratuum præcipuè epitheta eo modo obseruanda, quo suprà dictum est.

Addunt ὅ ἐστιν ἀρώτερον, cum id quod naturâ posterius est, prius dicimus, vt: Et torrere parant flammis, & frangere saxo. Addunt χρονογραφίαν, qua tempus describimus: τοπογραφίαν, qua locum describimus: προσωποποιίαν, qua locum fingimus. Item: Imprecationem, qua alicui bonum vel malum imprecamur: Obtestationem, qua per rem charam aut sacram aliquid petimus: Deuotionem, qua nos vel periculo, vel morti deuouemus: Cõminationem, Exhortationem, Votum, & id genus alias phrases, quas si singulatim explicare velimus,

mus,& figuris adnumerare, nullus foret ſcribendi finis. Cæterùm huiuſmodi tam familiares & planæ ſunt, vt nullus non facilè eas obuias agnoſcat. Ad alias tranſeamus.

Tertius ordo Schematum.

Auxeſis & Meioſis.	Congeries.
Periſtaſis.	Incrementum.
Hypotypoſis.	Climax.
Pathopœia.	Comparatio.
Ratiocinatio.	Contentio.
Synonymia.	Anti-metabole.
Expolitio.	Correctio.
Hyperbole.	Parentheſis.
Periphraſis.	Tranſitio.
Partitio.	Apodioxis.
Diuiſio.	Aetiologia.
Epanodos.	Horiſmos.
Antipophora.	Homœoſis cũ ſuis ſpecieb
Præteritio.	Gnome &
Occupatio.	Noema.

TErtium diximus ordinem earum figurarum, quæ vel orationẽ augent, vel cauſſam amplificant. Statui autẽ priori loco ponere eas, per quas potiſſimùm res amplificari ſolent quinq; aut ſex modis, deinde reliquas proſecuturus, quæ non tã ampliorem reddere cauſam, quàm orationem augere videbuntur. Hoc interim aduertere volu-

mus puerum ſtudioſum, quòd ferè res eiſdem modis diminui, quibus augeri poteſt.

1. Auxeſis per ſingula verba, & Meioſis.

Primam amplificandi rationem per Αὔξησιν fieri volunt, qua verbis vtimur, quæ rerum magnitudinem ſuperare videntur. Hæc per tropos dictionum frequentius fieri conſueuit, vt cùm pro errato, ſcelus: pro conuitiari, debacchari ponimus: & latrocinatum dicimus, qui vulnerauit.

Diminuimus contrà ſingulis verbis per Μείωσιν ſeu per παπείνωσιν, vt ſi pro ſcelere erratum ponamus: aut ſtrinxiſſe quempiam, qui vulnerauit: probè potum, qui inebriatus eſt.

2. Periſtaſis.

Secunda amplificandi ratio fit per Circumſtantias, quas Græci Περιστάσεις dicunt, quibus non tàm oratio locupletari, ſed etiam res ipſa amplificari commodiſſimè poteſt, ſi conuenienter applicentur. Sunt autem Circumſtantiæ tum perſonarum, tum rerum, de quibus in genere Iudiciali pauca attigimus, copioſiùs autem in Dialecticis libro quinto, vt: Non puduit illum ludere teſſeris cum ſcurris, in popina publica, die feſto, ſacerdotem, paſtorem, theologum, monachum, lucri gratia, dolo, periurio, &c. Sic Hebr. Αδύνατον γὰρ τοὺς ἅπαξ φωτισθέντας, &c. Suppullulat ex circumſtantijs Hypotipoſis, Syllogiſmus, Pathopœia, & aliæ nonnullæ, vt patebit.

3. Hy-

3. Hypotypoſis.

Fit ὑποτύπωσις, ſiue ſubfiguratio, cùm circumſtantias tam diligenter perſequimur, vt coram res non dici ſed agi videatur: aut tanquam in tabula quadam oculis obiecta ſit, vt apud Ouid.

Deq; ſinu matris ridẽtem, & parua Learchum
Brachia tendentem rapit, & bis terq; per auras
More rotat fundæ, rigidoque infantia ſaxo
Diſcutit ora ferox,

Sexcenta huiuſmodi inuenias apud eundem & alios, maximè apud Virgilium in poſterioribus Aeneidos, & apud Tragicos. Paulus quoque Galatis dementiam eorum improperans, ad hanc figuram ſpectare videtur, cùm dicit: οἷς κατ' ὀφθαλμοὺς Ἰησοῦς Χριστὸς προεγράφη, ἐν ὑμῖν ἐσταυρωμένος· &c. Sic Iohann. ἔ κλινας τὴν κεφαλὴν παρέδωκε τὸ πνεῦμα.

4. Pathopœia.

Accedit ad hanc παθοποιία ſeu πάθος, cùm ex circumſtantijs tum perſonarum, tum rerum affectus petuntur, quibus auditorũ animos mouere ſtudemus tum in epiſtolis, ium in orationibus, maximè in Epilogo ſeu peroratione, vt: Succurrãt illæ tibi parentum tuorum lachrymæ, etiam inter epulas, cùm vltimum tibi valedicerent, non ſine multo cognatorum gemitu & paruulorũ fratrum & ſororum tuarum deprecationibus, qui & corporis & animæ tuæ vnà periculum formidabant. Ouid. vt ſuprà, Rigidoq; infantia ſaxo Ora, &c.

Galat. τεκνία μου οὓς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις οὗ μορφωθῇ χριστὸς ἐν ὑμῖν &c.

5. Syllogismus.

Tertia amplificandi ratio fit per συλλογισμὸν, hoc est, ratiocinationem, cùm vel ex antecedentibus vel concomitantibus, vel sequentibus à nobis suggestis, auditor colligit quantum sit quod amplificatum volumus: vt si exempli caussa dicamus: quòd ad genus humanum, per peccatū captiuum, à Sathanæ tyrannide liberandum, Deoque vindicandum, filius Dei factus homo, crucis supplicium & mortem pertulit, pro diuerso respectu vel ex antecedentibus vel ex sequentibus. Nam ex eo colligimus, quàm horrenda res & detestanda peccatum sit vel priorum vel posteriorum, propter quod Dei filius, & cætera. Sic ex concomitantibus: Euangelica peccatrix inuocata, superborum Pharisæorum in conuiuium irrupit, illisque spectantibus & indignãtibus dominicos pedes vnxerit, lachrymisque rigatos capillis suis extersérit: hinc æstimandum colligimus, quanta illius pœnitentia, quantus amor, &c. Rom. λύπη μοί ἐστι μεγάλη, καὶ ἀδιάλειπτος ὀδύνη τῇ καρδίᾳ μου· ηὐχόμην γὰρ αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, &c. Et ad Corinthios iudicauit Paulus: παραδοῦναι τὸν τοιοῦτον (nempe incestum hominem) τῷ Σατανᾷ εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκὸς, &c. Meminerit puer eadem quoque ratione diminutionem per hanc figuram fieri posse, qua amplificationem docuimus, cum eodem orationis

tionis argumento: vt Paulus ad Romanos: Τίνα οὖν καρπὸν εἴχετε τότε ἐφ' οἷς νῦν ἐπαισχύνεσθε.

67. Synonymia & Expolitio.

Quarta amplificandi ratio fit per interpretationem, aut (vt Græci dicunt) per Συνωνυμίαν. Quintilianus Congeriem vocat, cùm multas voces fermè ſynonymas, hoc eſt, communis aut ſimilis ſignificationis congerimus, ſic vt alia aliam interpretari videatur; id quod etiam in æquiualentibus pluribus clauſulis fieri poteſt. Porrò in vtroque modo ſtudendū: vt in poſterioribus tum vocibus, tum clauſulis, maior ſit Emphaſis, vt: Audimus (proh dolor) paſſim ab hoſtibus non modò viros & mulieres, verumetiam paruulos & infantes crudeliſſimè interfici, trucidari & mactari. Item: Niſi regnum Dei vim pateretur, & arcta foret via quæ ducit ad vitam, nec tantis ſe laboribus attererent, nec tot ſe curis & vigilijs angerent, nec toties etiam ſe vitæ diſcrimini exponerent. Sic Corin. Ἐγὼ δὲ ἀσθενεῖα καὶ φόβῳ καὶ τρόμῳ πολλῷ ἐγενόμην πρὸς ὑμᾶς. Hac figura, vides puer, præter augmentum quod adfert orationi, etiam cauſam amplificari, dum nouatis verbis aliquoties idem repetentes, mentibus auditorum cum decore inculcamus, quod ampliùs volumus apparere.

Expolitio quoque per hanc fieri ſolet, cum eadem ſententia ſecundū Synonyma, hoc ferè modo variatur; Pater malus & oſor liberorum, nunquam fieri poteſt vtilis reipublicæ adminiſtrator:

neque is qui amiciſſima & maximè domeſtica corpora non amat, vnquam vos pluris faciet, quàm alienos: neque priuatim malus, vnquam publicè fieri poteſt vtilis; neque qui domi eſt prauus, vnquam in Macedoniâ ad legationem probus erit & bonus. Non enim conuerſationem & mores, ſed locum mutauit.

8. Congeries. Quinta amplificandi ratio.

Cognata Synonymiæ videtur συναθροισμὸς ſiue Congeries, qua eiuſdem naturæ res diuerſæ coaceruantur. Locum habet præcipuum, cùm perſtringere nitimur aduerſarium, hoc modo: Os, oculos, vultum, manus, ventrem, totum denique corpus inſpice. Scitè Paul. ad Rom. Πεπληρωμένους πάσῃ ἀδικίᾳ, πορνείᾳ, πονηρίᾳ, πλεονεξίᾳ, κακίᾳ, μεστοὺς φθόνου, φόνου, &c. cum iucunda alluſione.

9. Incrementum, & 10. Climax.

Sexta amplificandi ratio Incremento fit, Græcè nonnullis Αὐξὴ dicitur, præcedentibus affinis, cùm videlicet aut vocibus, aut clauſulis ſignificatione creſcentibus, veluti per gradus quoſdam peruenitur ad ſummum, vel etiam vltra ſummum, vt: Sauciauit, occidit, extinxit. Item Cicero: Facinus eſt vincire ciuem Romanum: ſcelus verberare: parricidium necare: quid dicam in crucem tollere? In huiuſmodi præter locupletationem manifeſta eſt amplificatio.

Non diſſimilis eſt Κλῖμαξ ſiue Gradatio, venuſtè locupletans figura (modò nimis affectata non

ſit)

sit) & amplificans, tametsi complures eam inter Schemata λέξεως numerare consueuerunt. Fit autem, cùm per plura commata etiam gradatim procedendo sic componitur oratio, vt præcedentis clausulæ finale verbum principium sequentis fiat, in hunc modum apud Ciceronem: Quæ reliqua spes est libertatis, si illis & quod libet licet, & quod licet possunt, & quod possunt, audent? Sic D. Petrus in Epistola 2. Adjicite fidei vestrę virtutem, virtuti verò scientiam, scientiæ verò temperantiam, temperantiæ, &c. Iucundissimè & Paulus ad Romanos: Θλίψις ὑπομονὴν κατεργάζεται, ἡ δὲ ὑπομονὴ δόκιμον, ἡ δὲ δόκιμον ἐλπίδα, ἡ δὲ ἐλπὶς οὐ καταισχύνει. Item: Οὓς προέγνω, καὶ προώρισε, οὓς δὲ προώρισε, &c.

11. Comparatio, & 12. Contentio.

Septima ratio per Comparationem, quam alij Σύγκρισιν, alij Παραβολὴν vocant, cùm vel similia inter se, vel dissimilia à minore ad maius amplificando, aut à maiore ad minus diminuendo comparantur, vt: si furem qui propter inopiam priuati cuiuspiam hominis diuitis non admodum magnam pecuniæ summam clàm sustulit, laqueo necamus, qua pœna prędo notorius, expilator ærarij publici, pestis patriæ, post rapinas, post incendia, post agrorum depopulationes, post vrbium euersiones, post omnem tum suæ, tum vicinarum regionum desolationem multandus est? Item: Si furtum, quo fortassis vnus duntaxat homo læsus

cilè reſtitui poteſt, puniendum iudicamus: quàm deteſtãda detractatio iudicabitur, qua non vnius, ſed plurium frequenter & à pluribus irrecuperabilis plerunque fama læditur? & id genus alia ſexcenta, in quibus res minoribus collatas ampliores oſtendimus: Nam vt dictum eſt, talis comparandi ratio Amplificationi potiſſimùm deſeruit. Sic Paulus Corinthijs: Ου τὶς Σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτὸς, οὐ μέγα οὖν εἰ καὶ διάκονοι αὐτοῦ μετασχηματίζονται ὡς διάκονοι δικαιοσύνης, &c.

Simili ratione amplificandi multis alijs in locis vtitur Apoſtolus. Huc nonnulli torquent parabolas rerum natura diſſimilium, & fabulas poëticas: de quibus poſteà.

Contentio, quam Græci Ανθίθεσιν vocant, familiaris quoq; eſt vt locupletandi, ſic etiam amplificandi ratio, cognata priori. Nam quemadmodum in ſuperiori extendimus amplificando orationem, rerum naturâ ſimilium comparatione, ita per hanc res naturâ diſſimiles, imò contrarias comparamus, & earum collatione alteram altera ampliorem oſtendimus. Fit autem aut ſingulis verbis, aut integris orationibus, vt: Seruaui, non extinxi. Et eleganter Paulus ad Romanos: Εἰ κατὰ σάρκα ζῆτε, μέλλετε ἀποθνήσκειν, εἰ δὲ πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῦτε, ζήσεσθε. Et ſcitè ad Corinthios: τὸ γὰρ παραυτίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως ἡμῶν, καθ' ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρος δόξης κατεργάζεται ἡμῖν. Sic ſæpiùs diſertè in pluribus locis.

Hæc

Hæc omnibus aptè & copiosè dicendi ſtudioſis debent eſſe commendatiſſima.

13. Antimetabole.

Videtur nonnihil accedere ad præcedentem Ἀντιμεταβολὴ, quam commutationem volunt, qua inuertimus aliam ſententiam per contrarium, vt: Eſſe oportet vt viuas: nõ viuere, vt edas. Ad Romanos: Μὴ νικῶ ὑπὸ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν. Sunt qui hanc Inuerſionem dicunt.

14. Correctio.

Correctionem vocant alij ἐπανόρθωσιν, alij διόρθωσιν, cùm videlicet id, quod quaſi lapſi diximus, aliud ſupponentes rectius ſeu magis idoneum, corrigimus, vt: Homo ille, beſtiam potiùs dixeris, qui temulentia & libidine ſua omnia conſpurcauit. Cicero: Quas ille leges, ſi modò leges nominandæ ſunt, ac non faces potiùs vrbis, & peſtes reipublicæ. Sunt qui μετανοίαν, ſunt qui ἀφορισμὸν vocant.

15. Hyperbole.

Speciem tropi nonnulli faciunt ὑπερβολὴν, quod exceſſum ſignificat; nos inter ſchemata ponere maluimus, quòd voces in ea propriã ſignificationẽ non mutẽt. Si cui ſecus viſum fuerit, ſuũ ſequetur iudicium. Fit autem Hyperbole, cùm id quod dicimus, fidem excedit. Vſus eius eſt in rebus, quę modũ excedunt, vt ſi dicamus amplificãdo: aquilis velociores: aut minuẽdo, teſtudine tardior. Sic Paulus ad Coloſſenſes, vbi dicit de Euãgelio: πα-

ἐγὼ εἰς ὑμᾶς, καθὼς καὶ ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ.

16. Periphrasis.

Familiaris quoque scriptoribus est Περίφρασις, hoc est, circumlocutio, cùm vnum verbum pluribus circumloquendo explicamus, ornatus aut honestatis gratia, & vtroque modo oratio venustè augetur. Fit deinde Notatione, vel circumstantiarum, loci, temporis & aliarum vsu, vt: Tempus erat quo prima quies mortalibus ægris, Incipit, &c. pro, prima noctis vigilia. Interdum Ετυμολογία, vt: reddere vrinam, pro meiere: exonerare aluum, pro cacare: amator sapientiæ, pro philosopho. Interdum ὁρισμῷ, hoc est, finitione, vt si bonum & à Deo inspiratum affectum, pro virtute ponamus: Et Christum cum Paulo: Θεοῦ δύναμιν, καὶ Θεοῦ σοφίαν, ad Corinth. dicamus.

17. Partitio, seu Distributio, & 18. Diuisio.

Μερισμὸς partitionem seu distributionem sonat, cùm totum in partes secamus, vt: Totus monstrum est, oculi fœdi, os barbarum, humeri inæquales, pectus gibbosum, &c. Corinth. Ἑκάστῳ δίδοται φανέρωσις τοῦ πνεύματος πρὸς τὸ συμφέρον: ᾧ μὲν γὰρ διὰ τοῦ πνεύματος δίδοται λόγος σοφίας, ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως, & reliqua.

Affinis admodum est huic (nisi eandem dicere velis) diuisio illa, quam διάλυσιν vocant, qua simpliciter diuersa proponimus, sine aliquo toto, seu communi præmisso, vt: Vel auaritia ad furtum impulit, vel inopia: deinde causa subiungatur vtriusque

triuſque partis:non auaritia, à qua ſemper fuiſſe alienum declarat vitę ratio:non inopia,quòd largè ſuppetant ei facultates. Paulus Cor. Νῦν χαίρω, οὐχ' ὅτι ἐλυπήθητε, ἀλλ' ὅτι ἐλυπήθητε εἰς μετάνοιαν, &c. Quibus reſoluit duplicem triſtitiam, alteram ſalutarem, alteram mortiferam:Et in Iacob. Epiſtola: Οὐκ ἔστιν αὕτη ἡ σοφία ἀνωθεν κατερχομένη, ἀλλ' ἐπίγειος, &c. quæ ſequuntur adiecta cauſſa.

19. Epanodos.

Ἐπανόδος, Regreſſio(quæ & quibuſdam πρόληψις dicitur, quòd ſine Prolepſi, de qua dictum eſt in primo ordine, fieri non queat) tum fit, cùm toto præſumpto, diuerſitatem quandam in partibus ad verbum totius regreſſi ſignificamus, vt: Vicêre Romani, alios pugna nauali, alos campeſtri: Paulus Corinth. Χριστῷ εὐωδία ἐσμὲν τῷ Θεῷ ἐν τοῖς σωζομένοις, καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις: οἷς μὲν ὀσμὴ θανάτου εἰς θάνατον, οἷς δὲ ὀσμὴ ζωῆς εἰς ζωήν.

19. Anthypophora.

Ἀνθυποφορὰ quam ſubiectionem vel obiectionẽ interpretantur: tum fit, cum aliquid nobis oppoſitum vel obiectum concedimus: ſed aliud ſubjicimus, quo talem obiectionem nobis tolerabilem oſtendimus, vt: Fateor id quidẽ laborioſum eſſe, verùm admodũ vtile, imò neceſſarium fore probabo. Sic Paul. ad Philippenſes: Συνέχομαι δὲ ἐκ τῶν δύο. τὸν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι, καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι: πολλῷ μᾶλλον κρεῖσσον: τὸ δὲ ἐπιμένειν ἐν τῇ σαρκὶ ἀναγκαιότερον δι' ὑμᾶς.

21. Præteritio.

Παραλειψις est cùm simulamus nos velle præterire, quod tamen maximè dicimus: vt, ne dicam interim (vel) vt taceam (vel) quid attinet commemorare, etiam vulgò prodita tua furta, tua stupra, tua flagitia? Sic ad Philemonem: Ινα μὴ λέγω σοί ὅτι καὶ σεαυτόν μοὶ προσοφείλεις.

22. Occupatio.

Προκατάληψις, quam alij Præsumptionem, alij Occupationem dicunt, figura est non modò oratoribus, verùm omnibus etiam scriptoribus necessaria, qua id quod nobis objici possit, aut lectoris animum tenet suspensum, priusquàm objiciatur, occupamus: aut tacitè occurrimus quæstioni, vt per Parenthesin apud Naſonem: Occupat hunc (vires insania fecerat) Ino, cùm priùs de scopulo accessu difficillimo locutus esset. Sic Paulus ad Romanos, cùm gentes & Iudæos æqualiter peccato obnoxios declarasset: Τί οὖν (inquit) τὸ περισσὸν τοῦ Ιουδαίου, & reliqua eiusdem capitis. Per hanc quoque nonnunquam mitigamus, quæ liberiùs diximus, vt ad Galatas: Miror quòd tam citò transferimini ab eo, qui vocauit vos per gratiam Christi in aliud Euangelium, quod non est aliud, nisi quidam sunt turbantes vos, &c. Ne mireris, puer, si hanc subinde à Grammaticis ἀνθυποφορὰν dici deprehendas, qui (nunquam re ipsa conueniunt) in nulla re minùs, quàm in figurarum appellatione dissident.

23. Pa-

23. Parenthesis.

Quia de ea interpositione (quam Παρένθεσιν cõmuniter dicimus, alij etiam Διάλυσιν, hoc est, Dissolutionem nominant) iam facta est mentio, licèt ea vulgarior sit, quàm vt multis tractetur, sic eam describimus: Parenthesis est figura, qua diuersa ratione aliquid sententię, quo dissolui videtur, interponimus vel includimus, Virgilius:

Aeneas (neque enim patriam consistere mentem, Passus amor) rapidum ad naues præmittit Achatem. Ad Romanos: Ἃ γινώσκετε ἄνθρωποι (γινώσκουσι γὰρ νόμον λαλῶ) ὅτι ὁ νόμος κυριεύει τοῦ ἀνθρώπου ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ.

24. Transitio.

Μετάβασις quoque familiaris est, & præcipuè epistolis Indicatiuis cõpositis scribendis, qua paucis monemus vnde dixerimus, & vnde continuò dicturi simus, vt: Hactenus tibi Amers-fordianam obsidionem, & clamorem, & cladem paucis perstrinxi, nunc tibi Duræniana & expugnationem & stragem depingam. Item: Audiuisti quàm sit honestum literarum studium, nunc quàm vtile pariter ac iucundum sit, audies.

25. Apodioxis.

Ἀποδίωξις, quam Reiectionem interpretantur, familiaris est oratoribus, qua nimirùm eludunt tanquam dilutione, indignum aliquid ab aduersario obiectum, vt si dicamus: De hac re quid attinet dicere, cùm ad causam non multùm faciat? Et Hieronymus cùm periurij argueretur ab ad-

uersario, propter datum in visione nocturna iusiurandum, & non præstitum; somnia mea (inquit) mihi refert: & ad Romanos: Καθὼς φασί τινες ἡμᾶς λέγειν, ὅτι ὀυ ποιήσομεν τὰ κακά, ἵνα ἔλθῃ τὰ ἀγαθά, ὧν τὸ κρῖμα ἔνδικόν ἐστιν.

26. Aetiologia. 27. Horismos.

Αἰτιολογία (Causſam dicunt) adeò vulgaris est, vt nusquam apud doctos scriptores non occurrat: cùm videlicet propositioni alicui causſam subjicimus: & præcipuam vim habet cum venustate sermonis, cùm ἐνθύμημα rhetororicum in se complectitur, vt si dicamus: Hic citra controuersiam doctus euadet, quòd fœlici ingenio præditus perpetuò versetur in literis: διαλεκτικῶς autem sic: Hic perpetuò versatur in literis, doctus igitur euadet. Videatur Dialectica nostra de Enthymemate. Sic Paulus ad Romanos: Φρόνημα τῆς σαρκὸς, ἐχθρὰ εἰς θεὸν, τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ θεοῦ, οὐχ ὑποτάσσεται. Sic, beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum, &c.

Huc quoque referri potest Ὁρισμὸς, id est, Finitio, cùm non simpliciter, sed cum definitione tanquam certissima rei causſa aliquid dicimus, vt: Non est ista fortitudo, sed temeritas, quòd fortitudo cum ratione honesta contemptus sit periculi. Sic Paulus Romanis, magistratum timendum præcipiens, inquit: Θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστιν, ἔκδικος εἰς ὀργὴν τῷ τὸ κακὸν πράσσοντι, & reliqua cum superioribus.

28. Homœosis cum speciebus.

Similitudo, quam Græci Ὁμοίωσιν dicunt, quaq;

rem

rem minùs notam per alterius magis notæ ſimilitudinem explicamus, & nonnihil ad amplificationem eius facit, tres habet ſpecies.

Eicon.

Prima eſt imago vel Εἰκων, qua vel à numinis, vel ab animantis forma ſimilitudinem ducimus, vt: Aduerſarius veſter diabolus tanquam leo rugiens circuit, &c. Sic: Os humeroſque deo ſimilis. Sic: ἐν τῇ πράξει τῶν Ἀποστόλων. Luc. Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωνος, οὕτως οὐκ ἠνοίγη τὸ στόμα αὐτοῦ. Volunt & hic imaginem eſſe; Frons, ſupercilia, oculi, nares, labra, barba, & totius corporis habitus nil præter crudelitatem præ ſe ferunt. Alij Hypotypoſin vocant.

Parabola.

Secunda eſt παραβολὴ, hoc eſt, Collatio, qua res diuerſi generis ſeu naturæ inter ſe comparantur, vt oſtendatur aliquid vel appetendum, vel fugiendum; quales multæ ſunt in Euangelio & alibi, vt: Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemoſyna extinguit peccatum. Sumuntur autem ab ijs quæ fieri ſolent, aut fieri poſſunt. Sic Corinth. Καθάπερ τὸ σῶμα ἓν ἐστὶ, καὶ μέλη ἔχει πολλὰ, &c. Huc quoque ſpectant Comicæ, Tragicæ, & aliæ poëtarum fabulæ. Item Apologi, αἶνοι, & id genus aliæ.

Paradeigma.

Tertia eſt Παραδείγμα ſiue exemplum, quo ex hiſtorijs ſeu rebus geſtis docemus aliquid vel imitandum vel fugiendum: vt cùm ex Dauidis adul-

terio, dum ceſſaret ab exercitio bellico, otium vitandum ſuademus. Sic Paul. ad Cor. Μηδὲ πορνεύωμεν, καθώς τινες αὐτῶν ἐπόρνευσαν, καὶ ἔπεσον ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ εἴκοσι τρεῖς χιλιάδες, Videantur de hoc Schemate etiam ea quæ in Dialecticis noſtris libro. 4. de paradeigmate præſcripta ſunt. Certè non eſt aliud Schema quod locupletiorem reddat orationem, & auditoribus etiam gratiorem, quàm παρακολή, & παράδειγμα, modò oportunè adhibeãtur.

29. Gnome & 30. Noëma.

Gnome vel Γνωμὴ, ſententia eſt ad mores pertinens, & per αἰτιολογίαν vt plurimùm propoſitioni adjicitur, vt: Obſequium amicos, veritas odium parit. Omnis qui ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur. Sic ad Corinth. cùm dixiſſet Paulus: Qui gloriatur, in Domino glorietur, mox adiecit ſententiam gnomicam: Οὐ γὰρ ὁ ἑαυτὸν συνιστῶν, ἐκεῖνός ἐστὶ δόκιμος, ἀλλ' ὃν ὁ κύριος συνίστησιν. Ad hanc quoque accedere videtur Ephiphonema, de quo in ſecundo ordine diximus.

Acedit quoque Noëma ſeu Νόημα, quod eſt intellectus aut conſideratio. Eſt autem dictum per adagium vt plurimum obſcuratum, quod conſideratione inueſtigari ſolet audientis; eo ſiquidem tectè ſignificamus, quod auditor per ſe diuinet. Nam per ipſum, quod apertè non dicimus, intelligi volumus. Hac de cauſſa à pluribus inter tropos recenſeri ſolet. Hieron. Puella nobilis pati cogebatur, quòd nulla ancilla pateretur. Item ſi

dicam

dicam: Quod ſcis, neſcias potiùs, quàm prodendo in te crabrones excites.

Sunt & aliæ quæ citari ſolent, vt. Μετάστασις, παραδιαστολὴ, παρομολογία Ομοιοτοποιία, &c. quas, qui curioſus eſt, ex alijs petet.

Hæc vobis ſtudioſi adoleſcentes, quantum per ægritudinem, & inter gladios licuit, exaraui, & pro primis rhetoricorum præceptorum rudimentis ad ſcribendas Epiſtolas ſufficere arbitratus ſum. Porrò de Pronunciatione, quæ eſt in vocis figura pro diuerſo affectu, & in corporis motu, item de Memoria, quæ partim naturalis, partim artificialis eſt, prorſus nihil ſcribere tentabo, tum quòd ad rem Epiſtolicam non conducant, tum quòd ad abſolutum Rhetorices artificium duntaxat pertinere videantur. Qui huiuſmodi volet, ex Cicerone & Quintiliano requiret.

FINIS ARTIS Epiſtolicæ.

APPENDIX DE VENVSTA partium orationis compoſitione ſiue ſtructura.

CVm plurimos videam adoleſcentulorum, qui tanto ſe doctiùs tum Epiſtolam, tum aliam rem quamlibet ſcribere putent, quanto partes orationis, hoc eſt, voces ipſas Gramma-

ticas in contextu confusiùs transponant, alioſque non niſi cum Grammaticorum præceptis humi repere (ne ſerpere dicam,) non parùm doleam; operæ pretium facturus mihi videor, ſi his lucubraticunculis noſtris, de venuſta Nominum, Verborum & aliarum orationis partium ſtructura, paucula præcepta adjiciam; vt & inertes hi ad mediocrem quandam orationis elegantiam ſtylum attollere, & illi confuſaneam vocum diſiectionem in planiorẽ, adeoq; plauſibiliorem ordinem redigere diſcant. Inter quæ tamen id potiſſimùm obſeruent, vt eandem ſententiam varijs modis exprimere poſſint. Vt verbi gratia, quod ſimpliciter dicitur: Amo te multũ, ſic elegantiùs variare nouerint: Mirificè te amo, ſummoperè te diligo, vnicè te colo, amore ſummo te proſequor, te miro complector amore: & ſimili varietate, quam ſingulari artificio Eraſmi Copiæ libro priori ſuppeditabunt. Cùm igitur Grammaticus & Rhetor contrario ferè ſitu & ordine partium orationis ſtructura vtuntur, venuſtæ dictionis ſtudioſi obſeruent hæc quinque præcepta ſequentia.

Primum præceptum de Suppoſito, verbo, & obliquo.

ABſoluta oratio plerunque ex ſuppoſito', verbo, & obliquo (quod appoſitum verbi nonnulli dicunt) conſtituitur. In quibus vt plurimùm orator venuſtè hunc ordinem ſeruare conſueuit,

vt

vt videlicet obliquus in principio, ſuppoſitum in medio, & verbum in fine ponatur. Nam Grammaticus hoc ordine dicit. Cæſar occupauit ciuitatem munitiſſimam hoſtium, Orator fermè hoc ordine diſponit: Munitiſſimam hoſtium ciuitatem occupauit. Si tamen obliquus ſit nominis negatiui, eleganter in calce ponitur, vt: Cæſare fortunatiorem legimus neminem.

Secundum Præceptum, de Adiectiuo & Subſtantiuo.

INter adiectiuum & ſubſtantiuum genitiuus à ſubſtantiuo rectus venuſtè locatur, & inter adiectiuum & ſubſtantiuum genitiui caſus, dictio regens eleganter inſeritur, vt: Terrorem hoſtibus magna Cæſaris ſeueritas incuſſit. Item alius caſus, Magnum hoſtibus terrorem incuſſit. Sic quoque altero modo: Cæſareæ clementia maieſtatis pacem & tranquillitatem prouincijs dedit. Grammaticus diceret: Magna ſeueritas Cæſaris incuſſit terrorem hoſtibus, aut: clementia Cæſareæ maieſtatis dedit pacem, &c. In alijs dictionem regentem dictio recta præcedet, vt: Cæſaris fortitudo victoria potitur.

Tertium præceptum.

PRætereà, inter adiectiuum, quod venuſtè præcedit, & ſubſtantiuū quod ſequi debet, nunc vrebū Orator, nunc aduerbium, nunc coniunctionem, nunc præpoſitionem ſolam, aut cū ſuo caſu

ponere ſolet, vt: Magnum profectò laborem Cæſar aſſumpſit, quem fermè ab ipſis ad nos veniſſe Gadibus aiunt, vt hoſtes ſuę quidem maieſtati rebelles, noſtris autem ſupra modum rebus infeſtos armis ſubigeret. Quam ob cauſſam perpetuum illi amorem & gratiam debemus immortalem.

Quartum Præceptum, de Aduerbijs & Præpoſitionibus.

ADuerbia, Præpoſitioneſq; cum ſuo caſu, vbiuis locorum aptiùs pro aurium iudicio congruere videbuntur, ordinari poſſunt, venuſtiùs tamen antè verbum ſeu participium quod determinant, vt: Debitam pro contemptu ſuis hoſtibus diuq; dilatam ſeueritatem, Cæſar tandem exhibuit, ſed clementiſſimè mitigauit.

Quintum Præceptum, de Tum geminato.

VNi ſubſtantiuo duo Epitheta, & vni Epitheto duo ſubſtantiua pulchrè ſubiunguntur per Tum, vel Et geminatum, hoc pacto: Cæſar tum fortis, tum prudens, immenſis & laboribus & impendijs, Chriſtianam rempublicam tum ſtrenuè defendit, tum prudenter gubernauit. In quo exemplo vides etiam æqualis momenti clauſulas per Tum, vel Et, copulari. Porrò, ſi clauſulæ diſpares ſunt, hoc eſt, ſi quod per vnam ſignificatur maius ſiue maioris momenti ſit, & quod per alteram minoris, minor præcedere debet cum particu-

la

cula Cùm, & maior sequi cum particula Tum, hoc modo: Cùm omnes citra controuersiam terrarum principes nobis honorandi sint: Cæsarem tamen inuictissimũ Carólum Quintum suspicere, prædicare, & præcipuo quodam cultu venerari debemus, cùm propter eximiam in rebus Imperij dispensandis prudentiam, tum propter singularem eius in Deum pietatem & religionem.

Hæc ita tibi tradita sunt præcepta puer, vt in tyrocinij tui principio tantisper eis assuescas, donec ex doctissimorum obseruatione potiora apprehendas. Nec putes etiam tibi semper eadem mordicùs tenenda, sed interim etiam ijs neglectis, secundùm ea quæ apud optimos auctores legeris, cum iudicio proprias aures consules.

FINIS.

Christo Iesu gloria sempiterna.

EPITOME PRÆCEPTIONVM DE PARANDA COPIA VERBORUM & RERUM, per quæstiones *breuiter & luculenter tradita in vsum studiosorum.*

Quid est Copia?

EST facultas quædam, vnam eandemq; rem, cùm alijs atq; alijs verbis efferendi, tum verò argumentorum & figurarum varietate augendi & locupletandi.

Quotuplex est Copia?

Duplex, Verborum, & Rerum.

Quid est verborum Copia?

Facultas, qua vna eademq; sententia varijs modis efferri potest.

Quid est Copia Rerum?

Est facultas, qua breuis quædam sententia dilatatur, & vberiùs atque fusiùs explicatur.

Quibus in rebus consistit verborum Copia?

In Synonymia; Heterosi, Metaphora, reliquisque hoc genus variandi rationibus.

Quibus in rebus consistit rerum Copia?

In congerendis, dilatandis, amplificandis argumentis, similibus, contrarijs, atque alijs hoc genus modis.

Qui

Quid interest inter Verborum & Rerum copiam?

Per copiam Verborum oratio sola variatur, eadem manente sententia, nec augetur corpus orationis vel argumentum: Per copiam Rerum variatur & augetur argumentum vel materia orationis.

Ad quid conducit Copiæ exercitatio?

Primò ad vitandum eiusdem verbi aut sermonis iterationem. Secundò ad distinguendam varietate quadam orationem. Tertiò ad subitam ex tempore dicendi scribendiq; facultatem. Quartò ad enarrandos auctores, ad vertendos ex alieno sermone, ad scribendum denique carmen.

De verborum Copia.

Quot sunt rationes variandi orationem per Verborum copiam?

Octodecim præcipuè.

Quæ est prima ratio?

Synonymia, quæ in his verbis sita est, quæ diuersa cum sint, eandem omninò rem significant, vt ensis, gladius: domus, ædes: literæ, epistola.

Quæ est secunda ratio?

Enallage, siue Heterosis, quæ duobus potissimùm constat modis, Aliàs enim pars ipsa mutatur, aliàs qualitas.

Quot modis mutatur?

Quinque.

Quibus?

Primò, verbum nomine permutatur, vt: Non dubito,

dubito, Non eſt mihi dubium.

Secundò, verbum participio, vt: Redama eum qui te amat. Amantem redama.

Tertiò, gerundium gerundiuo, vt: Ibo ad audiendum concionem. Ibo ad audiendam concionẽ.

Quartò, verbum ſupino, vt: Venit ereptũ, pro venit vt eripiat.

Quintò, Aduerbium nomine, vt: Frequenter eſt in aula, frequens in aula eſt.

Quot modis mutatur qualitas?

Duodecim.

Quibus?

Primò, ponitur numerus pro numero, vt: Romanus prælio victor, pro Romani victores.

Secundò, permutatur perſona, vt: Quí ſcire poſſes? pro, quí ſcire poſſet quiſpiam, apud Terentiũ.

Tertiò, variatur genus; vel nominis, vt: pileũ & pileus: vel verbi, vt: lachrymat, pro lachrymatur.

Quartò, mutatur caſus, vt: Eius rei venit in mẽtem, pro ea res. Dono te libro, dono tibi librum.

Quintò, variatur ſpecies nominis, velut cũ vtimur vel abſtracto pro adiectiuo, vt: magnitudo meritorũ, pro merita magna, vel diminutiuo loco ſimplicis, vt: loquaculus pro loquax; vel aut comparatiuo aut ſuperlatiuo loco poſitiui, vt: triſtior pro triſtis, facundiſſimus, pro vehementer facundus: vel poſſeſſiuo loco primitiui, vt: iuxta ſententiam Homericam: pro iuxta ſententiam Homeri.

Sextò mutatur ſpecies verbi, velut cùm frequenta-

quentatiuum loco primitiui ponitur, vt: Dictito, pro dico.

Septimò figura mutatur, & simplex pro composito ponitur, aut contrà, vt: ponere, pro deponere: conscribere, pro scribere.

Octauò mutatur tempus, vt: prædiceres, pro prædixisses: vicimus, pro vincemus.

Nonò mutatur modus, vt: ne crede, pro ne credas: inuenerit, acciderit, pro inueniet, accidet.

Decimò, declinatio, vt: hilarus & hilaris.

Vndecimò, coniugatio, vt: lauare & lauere.

Duodecimò, variatur dictio Epenthesi, vt: Mauortis, pro martis: Proparalepsi, vt: Dicier pro dici: Aphæresi, vt: Ruit omnia latè, pro eruit: Syncope, vt: dixti, pro dixisti: Apocope, vt: quid captant consili? pro consilij.

Quæ est tertia ratio?

Antonomasia, quæ constat nominis permutatione, vt: Pelides pro Achille, Dardanidæ pro Troianis Pœnus pro Annibale, apud Liuium, Senex pro persona her, apud Terentium.

Huc pertinet si quis appellatiuo proprij vice vtatur, vt cùm Apostolum dicimus pro Paulo, Seruatorẽ pro Christo. Item proprio, appellatiui loco vt: Verrem pro fure, Thrasonem pro glorioso, Catonem pro sapiente.

Quæ est quarta ratio?

Periphrasis, quæ pluribus fit verbis, vt: Eloquẽtiæ Romanę princeps, pro Cicerone; Troiani

belli ſcriptor, pro Homero.

Quot modis ſit Periphraſis?

Tribus.

Quibus?

Etymologia, Notatione & Finitione.

Quomodo Etymologia?

Cùm nominis rationem explicamus, vt Homo ſapientiæ ſtudioſus, pro philoſopho. Qui literas docet, pro Grammatico.

Quomodo Notatione?

Cùm notis quibuſdam accidentium rem quampiam deſcribimus, vt: ſi quis iram intelligens, animi aut bilis efferueſcentiam dicat.

Quomodo finitione?

Cùm quid res ſit, oſtendimus, vt: Ars benè dicendi, pro Rhetorica: Animal rationis particeps, pro homine.

Quæ eſt quinta ratio?

Metaphora?

Quid eſt Metaphora?

Eſt cùm vox à natiua, propriáq; ſignificatione ad non propriam transfertur.

Vnde ſumuntur Metaphoræ?

Primò, à ſenſibus corporis ad animum. A viſu, vt: videre, pro intelligere. Ab auditu, vt: audire, pro obtemperare. Ab olfactu, vt: odorari, pro indagare. A guſtu, vt: deuorare, pro rem acerbam, velut citra ſenſum, perferre. Secundò, à bruto ad hominem, vt: oblatrare, pro obtrectare: aut contrà

trà ab homine ad brutum, vt ſi quis canē aſſentatorem, leonem ambitioſum, vulpem perfidā dicat. Tertiò, ab animali ad nō animal, v: Vertex mōtis, Iratum mare: aut contrà à nō animali ad animal, vt: viridis ætas, ambo florentes ætatibus, apud Virgilium. Quartò ab animali ad animal, vt ſi quis coruum ſui inequitantē dicat. Quintò, ab animato ad inanimatum, vt ſi quis orationem fluere dicat.

Metaphora in ſimplici nomine interdum ſita eſt, vt ſi quis hominem ventri addictum, pecudem appellet. Interdum in Epitheto, vt: Florida ætas. Interdum in verbo ſimplici, vt: Auolat ætas, labuntur anni. Interdum additur quiddam, quod Metaphoram explicet, vt: omnes incenduntur ad ſtudia, gloria.

Quæ eſt ſexta ratio?

Allegoria.

Quid eſt Allegoria?

Eſt, cùm tota oratio aliud verbis, aliud ſenſu præ ſe fert, quæ Metaphora perpetua dici poteſt, vt: Flamma fumo eſt proxima. Hic aliud verbis, aliud ſenſu oſtenditur, videlicet, in tempore cauendum eſſe periculum, & vitandam mali occaſionem.

Quæ eſt ſeptima ratio?

Catachreſis.

Quid eſt Catachreſis?

Eſt, cùm propter neceſſitatem abutimur vocabulo in ſignificatu non proprio & ſuo, vt cùm piſcinam dicimus, in qua lauamus, nec tamen piſces

inſunt: Latinè Abuſio. Addunt quidam hoc loco Onomatopœiam, quæ fictio dici poteſt, vt: Taratantara, pro voce tubæ. Ad quam formam pertinet Paragoge, id eſt, deductio ac deriuatio nouorum verborum ex analogia ſumpta, vt: Syllaturire, pro eo quod eſt Syllæ mores imitari velle. Interdum eiuſdem dictionis varia eſt Paragoge, vt voluptuoſus, & voluptuarius, Edax & edo. Homunculus, homulus, homuncio. Pauxillum & paucula. Quorum obſeruatio copiam orationis non mediocriter adiuuabit. Addunt quoque Metalepſin, qua gradatim itur ad id quod oſtendimus, vt: poſt aliquot mea regna videns mirabor ariſtas. Nam per ariſtas intelligit meſſes, per meſſes æſtates, per æſtates intelligit annos. Latinè tranſſumptio vel tranſmutatio.

Quæ eſt octaua ratio?

Metonymia, hoc eſt, Tranſnominatio, cùm vicino vocabulo pro vicino vtimur.

Quot modis fit Metonymia?

Quinque.

Quibus?

Primò, cùm inuentorem pro re ſubiecta ponimus, vt: Cererem pro cibo, Liberum pro vino, pro libidine Venerem. Secundò, cùm id quod continet pro eo quod continetur, vt: Epotum poculum apud Ciceronem, pro Cluent. Aut contrà, id quod continetur, pro eo quod continet, vt Virgil. Iam proximus ardet Vcalegon, pro domus Vcale-

Vcalegonis. Tertiò, cùm ex efficiente effectum ſignificamus, vt: melior remis, pro velocitate, quę fit remis. Aut contrà, vt: Frigus pigrum, audax iuuenta. Quartò, cùm ducem ponimus pro his, qui ſubſunt, vt ab Annnibale cæſa ſunt apud Cannas ſexaginta millia, id eſt, ab eius exercitu. Quintò, cùm authorem pro opere ponimus, vt cùm dicimus: Plinium ſemper in manibus habendum.

Quæ eſt nona ratio?

Synecdoche, qua pars pro toto, vel totum pro parte ſumitur, Latinè intellectionem verterunt.

Quot modis fit Synecdoche?

Sex.

Quibus?

Primò, quoties ex vno plures intelligimus, vt: Pœnus fugatus, pro Pœni.

Secundò, cùm ex parte totum, vt: Tectum pro domo, aut contrà vt: Fontemque, ignemque ferebat, pro aquam è fonte hauſtam.

Tertiò, cùm è ſpecie genus, vt: Iracundior Adria, pro quouis mari, apud Horatium.

Quartò, cùm ex materia rem confectam, vt: ferrum pro gladio, abies aut pinus pro naui.

Quintò, cùm è præcedentibus ſequentia, vt; ſubdidit equo calcaria, pro cucurrit.

Sextò, cùm quoquo modo aliud ex alio intelligitur, vt: Vixerunt, pro mortui ſunt. Fuimus Troes, pro iam actum eſt de nobis.

Quæ eſt decima ratio?

Iſodynamia, æquipollentia.

Vnde constat Isodynamia?

Vocibus contrarijs,& negationis vel additione vel detractione,vt: Vir egregiè doctus,vir minimè indoctus. Omnia fecit,nihil non fecit. Placet non displicet. Accipio conditionem,non repudio conditionem.

Sunt autem pugnantia triplicia, Contraria, vt: Amor,odium. Priuatiua.vt: Cæcus, videns. Contradictoria, vt: Nolo, volo: doctus, non doctus: Probat, non probat:

Quæ est vndecima ratio?

Comparatiua,in quibus fit Isodynamia citra negationem, translatis tantùm partibus, vt: Minoris facit famam, quàm pecuniam. Pluris facit pecuniam,quàm famam. Anteponit famam pecuniæ. Posthabet pecuniam famæ.

Quæ est duodecima ratio?

Relatiua, vt: Vxor illus esse non vult, non vult illum maritum. Hoc me docuisti,hoc ex te didici.

Quæ est decimatertia?

Auxesis, quæ hic est amplificatio verbi solùm, hoc est,cùm amplificandæ rei gratia verbū atrocius subijcimus,loco proprij,vt cùm latronē dicimus qui sit improbus, mutum qui nihil respondeat.

Que est decimaquarta ratio?

Hyperbole.

Quid est Hyperbole?

Est quædā rei supra fidem amplificatio, vt: Ocyor Euro,Fulminis ocyor alis, Vix ossibus hęrēt.

Quæ

Quæ eſt decimaquinta ratio?

Meioſis, quę eſt extenuatio incredibilis, vt cùm attigiſſe dicimus eum, qui pulſauit: læſiſſe, qui vulnerauit.

Quæ eſt decimaſexta ratio.

Compoſitio, qua ſitus & ordo verborum conſuetus mutatur.

Quibus in rebus ſita eſt?

Aſyndeto, vt: Veni, vidi, vici. Polyſyndeto, vt Ter. Stertit noctesque & dies. Syzeugmeno, quoties ad vnum verbum plures ſententiæ reſpondent. Id fit trifariam. Aut cùm verbum ipſum antecedit, vt: Defloreſcit forma, vel morbo, vel ætate. Aut cùm ſequitur, Vel morbo, vel ætate forma defloreſcit. Aut cùm ponitur verbum in medio, vt: ætate forma defloreſcit, vel morbo.

Huc pertinet, cùm ex oratione ſimplici duplicem facimus, aut contrà, vt: Omnia tua mihi debes: quicquid habes, id omne mihi debes.

Quæ eſt decimaſeptima ratio?

Syntaxis, cùm è conſtructione quædam ſermonis varietas exiſtit, vt: Multa pecunia, multum pecuniæ. Tota nocte potauit, potauit totam noctem.

Quæ eſt decimaoctaua ratio?

Mutatio figuræ, qua alio atque alio affectu, ac veluti habitu profertur oratio. Per interrogationem, vt: Non eſt miſerum mori: vſque adeò ne mori miſerum eſt? Ironiam, vt: Non hoc curat populus; Id populus curat ſcilicet. Admirationem,

vt,Multum homini homo præſtat; Dij immortales, homini homo quid præſtat! Dubitationem, vt; Cõtemnit & Deos & homines. Adiurationem, vt;Non aliter ſcribo quàm ſentio: Ne ſim ſaluus, ſi aliter ſcribo ac ſenrio. Abominationem, vt; Iſta nunquam cogitaui: Dij meliora quàm vt iſta cogitârim. Exclamationem, vt;ô Bruti literæ amanter ſcriptæ! ô Bruti amanter ſcriptas literas! Occupationem, vt; Virgines complures vitiauit, vt interim de Veſtali polluta ſileam. Subiectionem, vt; Cùm & genere ſis, & re nulla, nullis literis, nulla forma, ingenio nullo, quid eſt, cur te adeò iactes? Per ſubiectionem hoc modo: Quid habes, cur tam ſis inſolens? Natalium ſplendorem? atqui genere es obſcuriſſimo. Opes? at vel Iro ipſo es pauperior. Sic Idem de cæteris. Eſt enim ſubiectio, cùm nobis ipſis reſpondemus.

Primi Supini variatio.

Quot modis primum Supinum variatur?

Sex.

Quibus?

Primò, per gerundium, vt; Venit ereptum virginem: Venit ad eripiendum virginem. Secundò, per gerundiuum, vt; Venit ad eripiendam virginem. Tertio, per gerundium in di, vt; Venit cauſſa eripiendi virginem. Quod & ipſum per gerundiuum fieri poteſt, vt; Venit cauſſa eripiendæ virginis. Quartò per verbum, vt; Venit vt eripiat virginem.

ginem. Quintò per participium, vt; Venit ereptu-rus virginem. Sextò per infinitiuum, sed Græca consuetudine, vt; Venit eripere virginem.

Variatio Imperatiui.

Quot modis variatur Imperatiuus?

Duobus.

Quibus?

Primùm per subiunctiuum, vt; Saluta, fac vt salutes. Secundò, per futurum indicatiui, vt; Vale, valebis.

Variatio Futuri.

Quomodo variatur Futurum?

Per verbum substantiuum, vt: Pœnitebit te olim: futurum est, vt te pœniteat. Spero te gauisurum facto: spero futurum vt facto gaudeas.

Quot modis effertur hæc oratio (While we studie) & similes?

Tribus.

Quibus?

Primò, per præpositionem, vt; Inter studendū. Secundò, per duos ablatiuos absolutè positos, vt; Studentibus nobis.

Tertiò, per verbum subiunctiui modi, vt; Dum studeremus.

Quot modis effertur generalis propositio?

Quatuor.

Quibus?

Primò, proprijs ac peculiaribus signis, vt; Omni-

bus est moriendum.

Secundò, per Isodynamiam, vt: Nemini non est moriendum.

Tertiò, per interrogationem, vt: Cui non est moriendum? Quis est, cui non sit moriendum?

Quartò, per signum infinitum, vt: Haud est vllus, cui non sit aliquando moriendum.

Superlatiui variatio.

Quomodo variatur superlatiuus?

1. Per comparatiuum affirmatiuè & negatiuè, vt; Vir omnium humanissimus. Affirmatiuè; Vir cæteris omnibus humanior: sed inusitatiùs. Negatiuè, vt; Nemo hoc viro humanior. 2. Per syntaxin Nemo quàm hic vir humanior. 3. Per periphrasin; Vir, quo non humanior alter. Vel per neutrum genus; Nihil hoc viro humanius. 4. Per interrogationem; Quis hoc viro humanior? Vel, per neutrũ genus; Quid hoc viro humanius? 5. Per signum infinitum, vt; Haud est vllus hoc viro humanior. Vel per neutrum genus; Haud est quicquam hoc viro humanius. 6. Per Syntaxin casus superlatiui: Vir omnium humanissimus, Vir inter omnes humanissimus, Vir ex omnibus humanissimus. 7. Per periphrasin; Vir maximè omnium humanus. 8. Per Heterosin speciei, vt; Summa est viri humanitas. 9. Per verbum superare, vincere, antecellere, præstare & similia, vt; Hic vir omnes humanitate superat, Facilè omnes vincit, Longè præstat, Hunc virum

virum ſuperat humanitate nemo. 10. Per verbum paſſiuum, vt: Hic vir humanitate non facilè ſuperatur à quoquã. 11. Per interrogationem, vt: Quẽ non hic vir humanitate vincat? 12. Per contrarium vt; Hic vir humanitate nulli cedit. 13. Per heteroſin figuræ; De humanitate quis non huic viro cõcedit? 14. Per comparatiua: Hic vir omnibus humanitate ſuperior. 15. Per contrariũ; Hoc viro nemo non humanitate inferior, Hic vir nulli humanitate ſecundus. 16. Per Iſodynamiã, vt: Vir minimè omnium inhumanus. 17. Per exclamationẽ, O ſingularem viri huius humanitatẽ. 18. Per admirationem; Dij boni, quanta eſt viri huius humanitas! 19. Per adiurationem; Ne viuam, ſi quid vnquam vidi hoc viro humanius. 20. Per particulas Tam & Quam, vt; Nemo tam humanus quàm hic vir. Per perinde & atque, vt: Quis perinde humanus, atq; hic vir? Per æquè atque, vt: Haud eſt quiſquã omniũ æquè humanus, atque hic vir. Per adeò, vt: Vir adeò humanus, vt nemo ſit cum eo conferendus. Per ita, vt: Nemo ita humanus, vt hic vir. 21. Per Heteroſin ſpeciei, vt: Ea viri huius eſt humanitas, vt ei nemo ſit æquandus. Vel, Singulari in omnes humanitate, &c. Per Iſodynamiam, vt: Vir humanitate præditus haud vulgari. Per Hyperbolen, vt: Vir non humanus, ſed ipſa penè humanitas. 22. Per periphraſin; Vir maximè humanus, Vir minimè inhumanus. 23. Per auxeſin, vt; Vir incredibili humanitate, Vir exemplum hu-

manitatis; quomodo Terentianus Simo, exemplum continentiæ dixit, & Cicero innocentiæ exemplum, de Rutilio loquens.

Connectendi particulæ.

Quæ sunt connectendi particulæ?

Primùm, deinde, præterea, adhæc, quid, quòd, denique, quinetiam, posthac, postremò, adde his, huc pertinet.

Da exemplum.

Cicero. Quæro igitur, vester Deus, primùm vbi habitet? Deinde quæ caussa eum loco moueat, si modò mouetur aliquando? Præterea, cùm hoc proprium sit animantium, vt aliquid appetant, quod sit naturæ accommodatum, Deus quid appetat? Ad quam denique rem motu mentis ac rationis vtatur? Postremò, quomodo beatus sit, quomodo æternus? lib. 1. de natura deorum.

Transitionum formulæ.

Vnde sumuntur transitionum Formulæ?

1 Ab Æquali, vt: Erant hæc iucundissima, neque minus voluptatis attulerunt illa.

2 Ab inæquali, vt: Audistis grauissima, sed audietis graviora.

3 A simili, vt: Hæc perfidia designauit, cuius generis sunt & illa, quæ Romæ nuper perpetrasse dicitur.

4 A contrario; Sed hæc priuatim, nunc quæ publicè: Sed hæc iuuenis peccauit, nunc senis virtutes audietis.

5 A diuersis: De moribus habes, nunc de doctrina reliquum est, vt dicamus.
6 Quasi per occupationem, vt: Iam ad reliqua properabimus, si priùs illud adiecerimus.
7 Per reprehensionem, vt; Quorsum nos transuersos abripuit dolor? Ad rem redeamus.
8 A consequentibus siue relatiuis, vt; Habes quid in illum contulerim beneficiorum, nunc quam gratiam retulerit, audi.

Quis est transitionis vsus?

Vt & quid dictum sit, admoneat, & ad reliqua comparet auditorem, atque ita lucem adferat dicendis.

Decem generalia commutandæ & variandæ orationis præcepta.

Quot sunt generalia commutandæ & variandæ orationis præcepta?

Decem

Quæ sunt?

1 Primùm omnium, res ipsa Latinis aptisq; verbis efferenda est, vt; Hic est optimè de te meritus.
2 Deinde mutatorijs verbis vtendum, si qua quæ idem efficiant, reperiantur.

Idque fit per { Synonymiam. / Heterosin. / Antonomasiam. / Periphrasin, quæ constat { Etymologia. / Notatione. / Finitione. }

Per Synonymiam, vt: plurima extant huius in te

beneficia. Per Heterosin partis, verbo nomine permutato, vt; Maxima sunt huius erga te merita. Personæ & partis simul, vt; Quintus Fabius plurimum debet, Quint. Fabius bona plurima accepta refert. Figurę, vt: hic est optimè de te promeritus: Per periphrasin actiuè, vt: Hic te sūmis beneficijs affecit, Hic maxima in te officia contulit. Passiuè, vt; Tu summis es ab hoc beneficijs affectus, Ab hoc multa & pręclara in te beneficia collata sunt.

3. Mox vbi propria deficient, translatis vtendū est.

Id fit per { Metaphoram. Allegoriam. Catachresin.

Per Metaphorā actiuè, vt: Incredibile est, quātis hic te beneficijs obligauerit, obstrinxerit, deuinxerit. Passiuè: Magnis huius beneficijs atq; meritis obligatus es, obstrictus, deuinctus. In quibus etiā compositio est ex oratione simplici, facta duplex.

4 Quòdsi translatitia quoque desint, si actiua oratio fuerit, vertenda in passiuam, vt: Hic plurimis te beneficijs affecit: plurimis ab hoc affectus es beneficijs.

5 Postea, verba in nomina inde deducta, aut in participia commutabimus, vt; Multa extant huius in te merita.

6 Substantiua adiectiuis ab ijsdem deductis, adiectiua verò, si quæ hinc veniant, abstractis permutabimus, vt; Immensa est huius erga te beneficentia & benignitas. Est & hic Heterosis speciei.

7 Vbi

7 Vbi modò aduerbia in nomina, modò nomina in alias atque alias partes orationis commutauerimus, tum aut per contrarium dicemus, aut orationem aientem in negantem commutabimus: aut contrà, per Isodynamiam, vt, Tu singularia ab hoc beneficia habes: Non vulgaria huius extant in te beneficia.

8 Si quid simpliciter, & pronunciatiuè dictum est,

Per { Interrogationem, Dubitationem, Admirationem, Abhominationem, Adiurationem, Exclamationem, } efferimus.

Per interrogationem, vt: Quid est, quod tu huic nõ pro suis immortalibus erga te meritis debeas? Admirationem, vt; Dij boni, quantũ hic in te beneficiorũ contulit! Quanta huius in te merita sunt! Hîc etiã per Syntaxin oratio variatur. Exclamationem, vt; O singularem & propè incredibilem huius in te beneficentiã! O egregia & penè diuina huius erga te merita! Hîc orationi alius quasi vesti tus atque habitus datus est, per figurę mutationẽ.

9 Post hæc paulò liberiùs totam orationem vertere licebit, vt vel vnam dictionem pluribus verbis circumeas per peripra sin, vel è simplici oratione duplicem facias per compositionem, quam vocãt, vt; Tu huic pro eo ac meritus de te est, gratiam referre nunquam potes. Hic adeò de te bene

meruit, vt egregijs eius in te officijs respondere nullo modo possis.

10. Post alia omnia, similitudinibus interim atq; exemplis vti licebit. Variatur quoque hęc sententia per Isodynamiam hoc modo: Huius tu summis beneficijs vsus es; Non mediocria huius sunt erga te merita. Et per Hyperbolen & Auxesin vt: Diuina atque immortalia sunt huius in te merita: Hic egregiè in te beneficus & benignus fuit. Et per relatiua, vt; Hic maximum tibi beneficium dedit, Tu ab hoc beneficium maximum accepisti. Hic tibi summa beneficia tribuit, Huic tu ingentia beneficia debes, Huic plurimum merito ipsius debes, Hic te maximis beneficijs ornauit. Hæc de verborum copia.

De copia rerum, seu ratione locupletandæ sententiæ.

Quot sunt rationes copiæ rerum, seu locupletandæ sententiæ?

Duodecim.

Quæ est prima?

Est cùm aut species, vel partes enumeramus, aut speciem cum genere conferimus.

Quot sunt huius rationis species seu formæ?

Tres.

Quæ?

Diuisio, partitio, specieci cum genere collatio.

Quid est Diuisio?

Est, cùm quod summatim ac generatim dici poterat,

poterat, id latiùs explicatur, atque in ſpecies diducitur, vt; Rem vniuerſam luxu perdidit. Hoc ſic dilatabitur; Quicquid vel matris, vel patris nomine, hæreditate obuenerat, quicquid aliorum affinium morte aduenerat, quicquid ex vxoris dote, quæ quidem neutiquam erat vulgaris, acceſſerat, quicquid ex legatis accreuerat (accreuerat autem permultum,) quicquid peculij caſtrenſis conflauerat, pecuniam omnẽ, vaſa, veſtes, fundos, agros vnà cum ipſis & villis & pecoribus: breuiter, rem omnem, atque ipſam quoque familiam, quotidianis commeſſationibus, ſumptuoſis obſonationibus, nocturnis perpotationibus, popinis, cupedijs, vnguentis, alea, luſibus, paucis diebus ita abſumpſit, abſorbuit, vt ne teruncium quidem ſibi reliquum fecerit. Hic duo illa verba, Rem vniuerſam, & luxu perdidit, ſuis partibus explicantur.

Quid eſt partitio?

Eſt quoties totũ, quod non formis, ſed partibus conſtat, in eaſdem diducitur, vt; Totus cõmaduit; A ſummo capillo ad imum vſque calcaneum pluuia commaduit: Caput, humeri, pectus, venter, tibiæ, totum denique corpus pluuia diſtillabat.

In his duabus formis, ſimul & initio ſumma rerũ proponenda eſt, & eadem alia ſermonis ſpecie repetenda, & ita redeundũ ad genus, quaſi ſingulis enumerandis iam ſimus defatigati, etiamſi nihil erat præteritum. Præterea cauendum, ne partium ordinem confundamus tumultuaria verborum

congerie, sed vel ordine scito, vel apta distributione, vel eleganti descriptione legentis aut audientis tædium excludamus.

Quid est speciei cum genere collatio?

Est, quoties de specie loquentes, genus adiungimus; id quod ferè fit amplificandi gratia, vt: Quum omnis eruditio plurimum adfert & ornamenti & adiumenti mortalibus, tũ præcipuè philosophia. Item: Omni quidem ætati fœda est libido, verùm senectuti multò fœdissima. Item: Cùm omnibus in rebus plurimum habet momenti, tum præcipuè in bellis prudentia. Simplex enim erat, prudentiam in bellis plurimum habere momenti.

Quæ est secunda locupletandæ sententiæ ratio?

Modus, vel enumeratio antecedentium, hoc est, quoties non contenti semel exitum rei proponere, ex quo reliqua quæ præcesserunt de se queant intelligi, singulatim ea quoque commemoramus, per quę ad exitum peruentum est, vt: Catilinę nefarios conatus M. T. Cicer. Consul sua sagacitate statim odoratus, singulari vigilantia perueſtigauit, summa prudentia deprehendit, miro in Rempublicam studio prodidit, incredibili eloquentia conuicit, grauissima authoritate repressit, armis extinxit, magna fœlicitate sustulit.

Quæ est tertia ratio?

Caussę, vel enumeratio caussarum, quoties rem non nudam exponimus, sed altiùs etiam caussam repetimus,

repetimus, à quibus initijs sit profecta. Vt si quis in bello quopiã suscipiẽdo addat, quę fuerint simultatis causſæ, quis instigator, quæ suscipiendi belli occasio, quæ vincendi spes, quæ vtriusq; fiducia.

Exempla passim obuia sunt in Poëtis & Historicis, præsertim in Liuio.

Quæ est quarta ratio?

Comitantia & sequentia rem, vel enumeratio effectuum & consequentium, hoc est, quoties non simpliciter proponimus negotium, sed enumeramus etiam illa, quæ negotium comitantur, vel cõsequuntur, vt; Antonius causſa belli ciuilis fuit, trium exercituum populi Romani interfectorum, clarissimorum ciuium interitus, afflictæ senatus authoritatis, omnium denique malorum quæ videmus. Ex secunda Philippica Ciceronis.

Quæ est quinta ratio?

Hypotyposis vel descriptio rerum, personarum, locorum, temporum, qua vtimur, quoties vel amplificandi, vel ornandi, vel delectandi gratia rem non simpliciter exponimus, sed seu coloribus expressam in tabulis spectandam proponimus: vt nos depinxisse, non narrasse, lector spectasse, non legisse videatur.

Quomodo id præstari poterit?

Si priùs ipsi totam rei naturam, omnesque circumstantias, ac veluti faciem animo illustremus. Deinde, ita verbis ac figuris idoneis effingamus, vt quàm maximè fiat euidens, perspicuaq; lectori.

Quomodo locupletabimus orationem rei descriptione?

Quum id quod fit, aut factum est, non summatim aut tenuiter exponimus, sed omnibus fucatum coloribus ob oculos ponimus.

Quibus rebus constant descriptiones rerum seu Hypotyposes?

Circumstantiarum explicatione, collationibus, similibus, dissimilibus, imaginibus, metaphoris, allegorijs, & si quæ præterea sunt figuræ, quæ rem illustrant; item epithetis.

Exemplum.

Expugnata est ciuitas, apparebant effusæ per domos ac templa flammæ, & ruentium tectorum fragor, & ex diuersis clamoribus vnus quidam sonus, aliorum fuga incerta, alij in extremo complexu suorum cohærentes, & infantium fœminarumque ploratus, malà vsque in illum diem seruati fato senes, tum illa prophanorum sacrorumque direptio, efferentium prædas, repetentiumque discursus, & acti ante suum quisque prædonem catenati, & conata retinere infantem suum mater, & sicubi maius lucrum est, pugna inter victores.

Vnde petuntur descriptiones personarum, seu Prosopopœiæ?

Ab omnibus circumstantijs, præcipuè verò ab his, Natione seu patria, vt; Pœnus fœdifragus, mollis Athenienſis.

Ab ætate, vt, Iuuenis prodigus.

Fortuna,

Fortuna, vt, Fastuosus diues.

Studijs, vt, Glorioſus miles.

Item à communibus affectibus, vt; Quo ſit animo pater in liberos, maritus in vxorem, &c.

Quomodo locupletatur oratio locorum descriptione?

Quoties tota loci facies veluti ſpectanda depingitur, vt; Vrbis, montis, regionis, fluminis, templi, domus. Frequenter à locorum descriptionibus narrationum ſumitur Exordium.

Quot modis vtimur descriptione temporis, seu Chronographijs

Quatuor.

1 In narrationum exordijs.

2 Gratia delectandi, veluti cùm Poëtæ diem, noctem, auroram, aut crepuſculum exprimunt.

3 Cauſſa amplificandi, vt noctis deſcriptio apud Virgilium lib. 4. ad amplificandum dolorem Didonis pertinet.

4 Cauſſa probandi, vt deſcriptiones interdum veris, hyemis, autumni, æſtatis, &c.

Mixtæ ſunt, quoties temporum qualitates exponimus, puta, pacis, belli: ſimul cùm oſtendimus, quæ virtutes aut quæ vitia tum maximè valuerint.

Quæ est sexta locupletandi ratio?

Egreſſio, Græcè παρέκβασις.

Quid est Egressio, siue παρέκβασις?

Eſt, definitore Quintiliano, alicuius rei, ſed ad vtilitatem cauſſæ pertinentis, extra ordinem ex-

currens tractatio.

Quot modis adhibetur?

Quinque.

Quibus?

Aut laudandi gratia, aut vituperandi, aut ornandi, aut delectandi, aut præparandi.

Vnde sumuntur Egressiones?

Ab expositione rerum gestarum, à descriptione locorum, regionum, personarum. Item à tractatione fabularum, apologorum. Præterea à locis communibus, quoties amplificandę rei gratia, vel in vitia, vel luxuriam, libidinem, auaritiam, & id genus alia dicimus: vel quoties virtutes, vt frugalitatem, continentiam, studia literarum, pietatem, taciturnitatem laudibus efferimus.

Quæ est septima locupletandi ratio?

Epitheta.

Quæ sunt Epitheta?

Nomina adiectiua, & quæcunque alia, quibus proprietas quædam attribuitur quocunque pacto, non personis tantùm, verumetiam rebus, vt: Præceps iuuenta, Esca malorum voluptas, Vitæ magistra historia.

Vbi adhibentur Epitheta?

In poëmatis, in quibus & naturalibus vti licet, vt; Candida nix, Liquidi fontes.

In prosa oratione non oportet adhibere, nisi emphasin quandam habeant, & ad rem propositam pertineant, vt: Non impetrabis caussam tam iniquam ab Aristide iustissimo. Tuo consilio nobis

bis subueni vir prudentissime.

Quæ est octaua ratio?

Circumstantiæ, quas Græci Peristases vocant.

Quotuplices sunt circumstantiæ?

Duplices, Rerum & Personarum.

Quæ sunt circumstantiæ Rerum?

Causa, locus, occasio, instrumentum, tempus, modus, atque id genus aliæ.

Quæ sunt circumstantiæ Personarum?

Natio, patria, sexus, ætas, educatio, disciplina, habitus corporis, fortuna, conditio, animi natura, studium, anteacta commotio, consilium, nomen.

Ad quid conducit aptus & tempestiuus circumstantiarum usus?

Ad amplificandum atq; extenuendum, ad euidentiam, ad confirmationem, & probabilitatem. Facit enim, vt tota oratio densis ac crebris argumentis vndique referta sit, & communita.

Quæ est nona dilatandi ratio?

Amplificatio.

Quot sunt amplificationis formæ?

Præcipuè quatuor.

Quæ est prima?

Est quæ constat incremento, hoc est, quoties gradibus aliquot peruenitur, non modò ad summum, sed interim quodammodo supra summum: vt, Facinus est ciuem Romanum vincire, scelus verberare, propè parricidium necare; quid dicam in crucem tollere?

Ad hoc genus pertinet, cũ cõgestis ordine quodã circũstantijs, in contextu & cursu semper prio-

re maius insequitur; vt Cicero 2. Philip. de vomitu Antonij: O rem non visu modò fœdam, sed etiam auditu; si inter cœnam in tuis immanibus illis poculis hoc accidisset, quis non turpe duceret? In cœtu verò populi Romani, negotium publicum gerens, magister equitum, cui ructare turpe esset, is fructis esculentis, vinum redolentibus, gremium suum & totum tribunal impleuit.

Quæ est secunda forma?

Comparatio, quæ fit vel fictione, vt, Serui meherclè mei, si me isto pacto metuerent, vt te metuunt omnes tui, domum meam relinquendam putarem. Vel exempli collatione, quoties proposito velut simili exẽplo efficimus vt id quod exaggeramus, aut proximum illi, aut par, aut maius etiam videatur, vt, Quantò est Oppianicus in eadem iniuria maiore supplicio dignus? Siquidem illa (Milesia) cùm suo corpori vim attulisset, seipsam cruciauit: hic autem idem illud effecit per alieni corporis cruciatũ. Cicero in oratione pro Cluentio.

Loquitur hic de Milesia quadam muliere, quæ pro abortu pecuniam accepit à secundis hæredibus. Ita Oppianicus etiam vxorem Marij precio induxerat, vt prolem suam, quam in vtero gestabat, veneno perderet.

In hoc autem genere non solùm tota totis, sed etiam partes partibus cõparantur, vt Cicero: An verò vir amplis. Scipio Tiberium Gracchum mediocriter labefactantẽ Remp. priuatus interfecit, Catilinam

Catilinam orbem terrarum cæde atque incendio vastare cupientem, nos Consules perferemus?

Quæ est tertia forma?

Ratiocinatio, qua amplificando, aliud ex alio colligitur hoc modo: Tu istis faucibus, istis lateribus, ista gladiatoria totius corporis firmitate, tantum vini in Hippiæ nuptijs exhauseras, vt tibi necesse esset in populi Romani conspectu vomere. Colligitur enim quantum vini biberit Antonius, quòd illa totius corporis gladiatoria firmitas nequiuerit ferre, & concoquere.

Huc pertinet, quoties res atrocissimas eleuamus consultò, quò grauiora videantur, quæ secutura sunt; vt Cicero septima actione in Verrem: Leuia sunt hęc in hoc reo. Metum virgarum Nauarchus nobilissimæ ciuitatis precio redemit, Humanum est, &c. Hic atrocissimum quiddam expectetur necesse est, cui hæc, quæ sunt atrocia comparata, humana atque vsitata videantur.

Quæ est quarta forma?

Cum amplificamus congerie verborum ac sententiarum idem significantium, vt Cicero pro Ligario. Quæ tua mens? oculi? ardor animi? quid cupiebas? Hic velut aceruo creuit oratio. Idem fit interim omnibus altius atq; altius insurgentib. vt in hoc exẽplo: Aderat ianitor carceris, carnifex prætoris, mors, terrorq; sociorũ, & ciuium Romanorũ, lictor Sextius. Amplificamus etiã quasi correctione quadã, vt Cicero in Verrẽ: Non. n. furẽ,

sed raptorē;nō adulterū,sed expugnatorē pudicitiæ;non sacrilegū,sed hostē sacrorū,religionumq; non sicarium, sed crudelissimum carnificem ciuium,sociorumq; in iudicium vestrum adduximus.

Amplificamus præterea cùm speciem augemus generi collatam vt: Cùm omnes disciplinæ liberales plurimum homini conciliant vel ornamenti, vel adiumenti: tum in primis eloquentia. Totidem sunt & minuendi modi,quot amplificandi.

Quæ est decima dilatandi ratio?

Propositionum multiplicatio,hoc est,vt quàm maximum propositionum numerum reperiamus.

Quot sunt spectanda in Propositionibus?

Tria.

Quæ?

Primò, vt eas reperiamus propositiones, quæ quicquid ad caussam pertineat,absolutè cōplectātur.Deinde,vt rectè diuidantur. Postremò,vt ordine quā maximè ad caussam idoneo disponātur.

Siquidē eo pacto fiet,vt neq; copia rerū confusa sit oratio, dum semper habet auditor certum aliquid,& in quod tēdat animū, & quod meminisse possit,& quod expectet; tum is qui dicit, nusquā hæreat,dū in prōptu est,quo sese recipiat in viam.

Exemplum.

Si quis suadeat M.Tullio, ne conditionem ab Antonio oblatam accipiat,nempe,vt viuat extinctis Philippicis, his fermè propositionibus vti poterit: Non esse cuiquam egregio viro tanti emendam vitam,vt immortalem vitam amittat.

Huic

Huic generali ſubſeruiat particularis, è circũſtantijs ſumpta, præſertim Ciceroni, qui tot laboribus clariſſimum, ſemperq; victurum nomen ſibi peperit: Ac mortem eſſe contemnendam tot voluminibus editis fuſiſſimè demonſtrârit: maximè cùm iam ſeni non multum æui ſupereſſe videatur. Rurſum altera ſumetur à circumſtantijs: Nihil infœlicius eſſe, quàm debere vitam Antonio. Tertia coniecturalis erit, callidè hoc ágere Antonium, vt exuſtis priùs Philippicis, in quibus intelligat & ſuam infamiam ſempiternam, & Ciceronis immortalem gloriam eſſe ſitam, deinde erepta vita, totum quoque extinguat Ciceronem.

Vnde petuntur propoſitiones?

Partim ex his quæ ſunt vulgaria, partim ex his quæ ſunt propria cauſſæ: vulgares propoſitiones ex ipſa rei natura reperiri poterunt: propriæ ex circumſtantijs rei diligenter expenſis.

Genus ſuaſorium proprios habet locos, vnde propoſitiones petere liceat, rectum, laudabile, vtile, tutum, facile, neceſſarium, iucundum. Demonſtratiuum item ſuos, nempe bonorum ordines, & quæ his comprehenduntur.

Quæ eſt vndecima locupletandi ratio?

Eſt quæ ſumitur ex accumulatione copioſa probationum & argumentorum, quas Græci πίστεις appellant. Nam ad eiuſdem propoſitionis confirmationem variæ rationes adhibentur, & rationes alijs argumentis confirmantur.

Quotuplices sunt probationes?

Duplices, partim enim sunt ἔντεχνοι, id est, artificiales: partim ἄτεχνοι, id est, ab arte semotæ.

Vnde ducuntur probationes ab arte semotæ, seu ἄτεχνοι?

A præiudicijs, à rumoribus, à tormentis, à tabulis, à iureiurando, à testibus.

Vnde petuntur probationes artificiales?

Primùm à signis, quorum alia sunt necessaria, quæ τεκμήρια vocantur, alia non necessaria, quæ σημεῖα dicuntur.

Secundò ab argumentis, quorum aliud est credibile, aliud velut propensius, aliud non repugnans: & ducuntur plerunque à circumstantijs, quæ duplices sunt, personæ ac rei, de quibus paulò antè dictum est. Item à locis, qui sunt omnium causarum generibus communes, à finitione Etymologiæ, & ab his quæ ad naturam finitionis pertinent, genere, specie, differentia, & reliquis locis rerum, de quibus traditur in dialecticis.

Tertiò sumuntur probationes ab exemplis, quæ plurimùm etiam valent ad copiam, & adhibentur aut vt similia, aut dissimilia, aut contraria. Rursum, aut vt maiora, aut vt minora, aut vt paria.

De copiosa tractatione exemplorum.

Quotupliciter tractantur exempla?

Dupliciter.

Quo-

Quomodo?

Aut contractiùs, cum exemplum ceu notum, verbo significatur, vt Cicero pro Milone: Neque enim posſit ille Hala Seruilius, aut P. Nasica, aut L. Opimus, aut me Consule Senatus non nefarius haberi, si sceleratos interfici nefas esſet. Aut fusiùs, cùm augentur & crescunt tractatione.

Quot rationibus augentur & crescunt exempla tractatione?

Tribus.

Quæ est prima ratio?

Commendatio, quæ plerunque sumitur vel à rei dignitate, vel ab authoris laude, vel gentis, vnde ducitur exemplum; veluti, si quis Lacedæmonicum factum, aut dictum adhibeat, præfari oportet, eam gentem sapientia, & rei militaris ac ciuilis disciplina cæteris longè antecelluisse, & exemplis pulcherrimis semper abundasse. Et si quis è Plutarcho citabit exemplum, præfari licebit, eum authorem vnum omnium esse grauissimum. Item si quis M. Attilij Reguli ad hostem redeuntis exemplum velit adducere, poterit ad hunc proloqui modum; Inter tam multa Romanæ virtutis insignia decora, nullum vnquam facinus pulchrius extitisse, aut laudatius, quàm M. Attilij.

Quæ est secunda?

Si fusiùs aut latiùs explicetur, cum exaggerationibus, atq; amplificationibus: quod genus fuerit, si quis persuadere studeat, ad prudentiam comparandã multũ conducere perigrinationes, multarũ

rerum inſpectionem, in Solonis laude aliquandiu cõmoratus, & quam ciuitatem reliquerit, & quam ob cauſſam, & quæ maria tranſmiſerit, & quas nationes, quæ capitis pericula adierit, & quibuſcum ſit congreſſus, & quid mirandum conſpexerit, & quantum temporis abfuerit, & quanto illuſtrior ac ſapientior in patriam redierit, fuſius enarret. Atq; vtraq; ratio dilatandi contrahendiq; locum habet in fabuloſis quoq; exẽplis, ſi res ac decor patietur.

In his quæ omninò fide carẽt, præfari cõueniet, nõ ſine cauſſa eſſe conficta, neq; tot ſeculis temerè celebrata. Deinde quid ſibi ijs voluerint ſapiẽtes, interpretabimur. Huc etiam pertinent Apologi: quales ſunt qui Æſopi nomine celebrãtur, & ille Menij Agrippæ de corporis humani membris aduerſus ventrẽ conſpirantibus, apud Liuiũ. Referuntur huc etiam fictæ narrationes rerũ geſtarum, cuiuſmodi ſunt Luciani verę narrationes, & de ſpecu apud Platonem, in quo vincti quidam vmbris, perinde vt ipſis rebus delectantur.

Quæ eſt tertia ratio dilatandi exempla?

Collatio, & comparatio, ſiue contentio.

Quid eſt collatio?

Eſt cùm accommoda ſimilitudo, quod adductũ eſt exemplũ oſtendit aut ſimile eſſe, aut diſſimile, aut contrarium. Simile, vt: Non aliter Camillus rem Romanã à Gallis oppreſſam, & in extremam pernicie adductã, quàm ſua virtute, depulſis barbaris reſtituit: Ita Laurentius Valla Latinas literas,

ras, inscitia ferè barbarorum deprauatas, obrutas, extinctas, in pristinũ nitorẽ, velut ab inferis reuocauit. Dissimile. Brutus occidit liberos proditionẽ molientes, Manlius virtutẽ filij morte mulctauit. Contrarium, vt: Marcellus ornamenta Syracusanis hostib. restituit: Verres eadem socijs abstulit.

Quid est comparatio seu contentio?

Est quæ demonstrat id, quod adductum sit, aut par esse, aut minus, aut maius. Par, vt apud Ciceronem: Etenim mihi ipsi accidit, vt cũ duobus patricijs, altero improbissimo, altero modestissimo, atq; optimo viro peterẽ: superaui tamẽ dignitate Catilinam, gratia Galbam. Minus, vt: Si propter matrimonia violata, vrbes euersæ sunt, quid fieri adultero par est? Maius, vt pro Milone: Negãt intueri lucẽ esse fas ei, qui à se hominẽ occisum esse fatetur. In qua vrbe tãdem hoc homines stultissimi disputant? Nempe, in ea, quæ primũ iudicium vidit de capite M. Horatij fortissimi viri, qui nondũ libera ciuitate, tamen populi comitijs liberatus est, cum sua manu sororem interfectam fateretur.

Vnde sumitur hæc exemplorum collatio?

Ex omnibus rerum ac personarum circumstantijs. Adiuuatur autem & orationis artificio, cum verbis ac figuris ad id commodis, alia consultò eleuantur, alia tolluntur.

Quæ sunt exemplis affinia?

Parabola, εἰκὼν, siue imago, contentio, demonstratiua iudicia & sententiæ.

Quid eſt Parabola?

Eſt ſimilitudo ſumpta ab his, quæ fiunt, aut quæ natura, caſuve rebus adiuncta ſunt, vt Nauis proventorum ratione velum tollens, aut contrahens, in hoc aut illud latus transferẽs, parabola eſt, quę docet ſapientem tempori cedere oportere, ac rebus præſentibus ſeſe accõmodare. Quæ aliquando verbo notatur, vt, Intelligis tibi vertẽda vela? Aliquando latiùs explicatur, & apertiùs accommodatur, vt apud Ciceronem pro Murena: Quòd ſi è portu ſoluentibus, qui iam in portum ex alto inuehuntur, prædicare ſummo ſtudio ſolent tempeſtatum rationem, & prædonum, & locorum; quòd natura fert, vt his faueamus, qui eadem pericula, quibus nos perfuncti ſumus, ingrediantur: quo me tandem animo eſſe oportet, propè iam ex magna iactione terram videntem, in hunc, cui video maximas tempeſtates eſſe ſubeundas?

Eſtq; eadem parabolæ, quæ exempli, dilatandæ ratio, videlicet per collationem, itemque diſſimilium, cuius hoc ſit exemplum: Neque enim vt nauis vtilior noua quàm vetus, ſic & amicitia.

Quid eſt εἰκὼν ſiue Imago?

Eſt ficta ſimilitudo, quæ cùm deſcriptione quadam oculis ſubjicitur, imaginem rei collatæ quaſi viuam exprimit; vt, Os, humeroſque Deo ſimilis. Facit autem εἰκὼν magis ad euidentiam, aut grauitatem, aut iucunditatem orationis, quàm ad probationem.

Quid

Quid est contentio demonstratiua?

Est quoties in genere demonstratiuo personam cum persona conferimus, laudandi, vituperandive gratia, vt si quis Maximilianum laudaturus, eum comparet cum M. Antonino Imperatore. Est rerum comparatio, quod genus est, si quis Poëticam laudaturus, huius commoda cum Philosophiæ commodis comparet, atque expendat.

Quæ sunt iudicia?

Sunt sententiæ scriptorum illustrium, gentium, virorum sapientum, aut clarorum ciuium, quæ Græci κρίσεις appellant. Idem valent sapientum Apophthegmata, cuiusmodi sunt illa sapientum dicta, quæ referuntur à Plutarcho. Huc pertinent & prouerbia, item oracula & responsa numinum.

Quid est sententia?

Est (vt inquit Cicero ad Herennium) oratio sumpta de vita, quæ aut quid sit, aut quid oporteat, in vita, breuiter ostendit.

Licet autem sententias in omnibus orationis partibus, & in affectibus mouendis admiscere, non solùm in probatione; quæ si in loco adhibeantur, haud mediocrem orationis copiam adiungent, neque id sine grauitate & gratia. Debet tamen earum esse modus, vt ibi adhibeantur, vbi locus postulat, aut certè patitur.

Quot sunt sententiarum formæ?

Præcipuæ duæ, Epiphonema & Noëma.

Quid est Epiphonema?

Est rei narratæ vel probatæ acclamatio: Nar-

ratæ, vt apud Virgilium: Tantæ molis erat Romanam condere gentem. Probatæ, vt apud Ciceronem pro Ligario: Quorum igitur impunitas, Cæsar tuæ clementiæ laus est, eorum te ipsorum ad crudelitatem acuet oratio?

Quid est Noema?

Est sententiæ genus, quod non dicitur, sed intelligitur, quale est illud: Eras dignus, vt haberes integram manum. Nam intelligitur, vt rursus in ludo depugnares.

Est autem illud dictum in quendam agentem cum sorore talionis, quòd sibi dormienti pollicem resciderat, cùm illa fratrem sæpiùs à ludo gladiatorio redemisset. Sunt & aliarum sententiarum formæ, quas, si vis, ex alijs auctoribus desume.

Quid cognationem habet cum sententia?

Expolitio.

Quid est expolitio?

Est quoties eodem in loco diutiùs commoramur, & tandem sententiam alijs atque alijs modis variamus simul & locupletamus.

Quibus id fit modis?

1 Commutatione verborum, cùm eadem res alijs atque alijs figuris sæpiùs effertur.

2 Commutatione tractationis, vel, cùm quod iam sub persona nostra diximus, idem alium, sed paulò aliter dicentem facimus. Vel cùm quod sedatius est disputatum, id acrius atque inflammatius efferimus.

Quot

Quot partibus constat copiosa expolitio?

Septem.

Quibus?

Propositione, Ratione, Duplici sententia (cui ratio item duplex subjici potest,) Contrario, Simili, Exemplo, Conclusione.

Exemplum expolitionis.

Sapiens nullũ pro Republica vitabit periculũ, *Ideò* quòd sæpè fit, vt qui pro Republica perire noluerit, necessariò tandẽ cum republica pereat. *Et* quoniam sunt omnia cõmoda à patria accepta nullũ incõmodum pro patria graue putandũ est. *Ergo*, qui fugiunt id periculũ, quod pro republica subeundum est, stultè faciunt. *Nam* neq; effugere id possunt, & ingrati in ciuitatem reperiuntur. *At qui* patriæ pericula suo periculo propellunt, hi sapientes putandi sunt, *dum* & cum quem habent honorem, reipublicæ reddunt, & pro multis perire malunt, quàm cum multis. *Et enim* vehementer est iniquum, vitam à natura acceptam, per patriã cùm conseruaueris, natura cùm cogat, non reddere patriæ, cùm roget eam dare. Et cùm possis summa cum virtute & honore pro patria interire, malle per dedecus & ignauiam viuere: pro amicis & parentibus, & cæteris necessarijs adire periculum cùm velis, pro republica, in qua hoc & illud sanctissimum patriæ nomen continetur, nolle in discrimen venire. *Itaq;* vti contemnendus, qui nauigando nauim, quàm se mauult incolumem: Ita

Propositio duabus rationibus confirmata.
Prior ratio.
Altera ratio.
Prior sententia.
Rationes
Altera sententia.
Rationes Contrarium.

vituperandus, qui in Reipublicæ discrimine suæ saluti plus quàm communi consulit. Naui fracta, multi incolumes fuerunt, ex naufragio patriæ nemo potest enatare. *Quod* mihi videtur Decius intellexisse, qui se deuouisse dicitur, & pro legionibus se in hostes immisisse medios, vnde vitam amisit, non perdidit. Re enim vilissima, maximam redemit; vitam dedit, accepit patriam; amisit animam, potitus est gloria; quæ summa laude prodita, vetustate quotidie magis enitescit. *Quod* si pro Republica debere accedere ad periculum, & ratione demonstratum est, & exemplis comprobatum, hi sapientes sunt existimandi, qui nullum pro salute patriæ periculum vitant.

Vtile erit diligenter exerceri hoc modo adolescentes, non solũ in tractandis & exponendis sententijs, sed quolibet etiam argumẽto, quod potest commodè explicari, tractariq; copiosè. Interdum congerere licebit plures sententias, rationes, similia, & exempla, cùm copiosiùs tractare volumus.

Quæ est duodecima dilatandi ratio?

Multiplicatio partium orationis Rhetoricæ, quæ sunt exordium, narratio, propositio cum partitione, probatio continens confirmationem & confutationem, & peroratio. E quibus exordium & narratio interdum omitti possunt breuitatis studio; interdum copię affectatione prolixiùs omnes tractari, adiectis pluribus schematis, & admixtis quoque affectibus.

Quo-

Quomodo dilatatur exordium?

1 Renouando docilitatem commodis tranſitionibus; quod genus fuerit: Audiſtis largitione, corruptela, ſanguine, ſtupro, ac fœdiſſimis artibus paratum honorem: nunc oſtendam illud, quod turpiter eſt adeptus, turpiùs adminiſtraſſe.

2 Renouando attentionem varijs modis, qui pro rei natura fingi poſſunt: Tales fuerũt: Magna ſunt hæc, ſed leuia præ his, quæ nunc dicturus ſim. Et; nunc ad ipſum rei caput accedo: proinde quæſo, vt hæc animis quàm maximè attentis audiatis.

Quomodo dilatatur Narratio?

1 Repetitione, quę fit quoties res paucis ac ſimpliciter expoſita, denuò fuſiùs & ornatiùs enarratur.

2 Digreſſione, quæ & breuis eſſe debet, & ſic cum narratione cohærere, vt aut quaſi finis narrationis aut quaſi initium probationis videri eadẽ poſſit.

Quomodo dilatatur propoſitio?

Id duobus fit modis. Primum ſi pro ſimplici, duplici aut multiplici vtimur, etiã ſi vna ſit ſatis, vt; Si feciſſet, præmio magis quàm ſupplicio dignus erat. Aut res hæc non eſt honeſta, nec expedit, nec ſine ſummo periculo fieri poteſt. Quòd ſi maximè ſit honeſta, maximè expediat, maximè ſit tuta: tamen fieri non poteſt, vt conſequamur. Deinde ſi non nudam omninò, ſed & argumentis obiter interiectis & affectib. accenſam, proferemus. Qualis eſt illa Ciceronis pro Milone: Hęc ſicut expoſui, ita geſta ſunt iudices, inſidiator ſuperatus, &

victa vis, vel potiùs oppressa audacia est. Deinde affectus miscet: Nihil dico, quid Respub. consequuta sit, nihil quid nos, quid boni; nihil sanè id profit Miloni, qui hoc fato natus sit, vt ne se quidem seruare potuerit, quin vnà rempublicam vosque seruaret.

Quomodo crescunt probationes?

Labefactatione, seu præparatione, asseueratione, & excursionibus per amplificationem.

Quomodo crescunt labefactatione seu præparatione?

Id fit bifariam.

Quomodo?

1 Propositionibus, quæ hîc sunt veluti singularum partium orationis collectiones, seu conclusiones, quas Oratoribus mos est initio argumentationum proponere, & easdem in fine vehementiùs per affectus aut per epilogum repetere.

2 Cùm ita proponimus, vt ipsa orationis figura fidem abrogemus, aut conciliemus: Cuiusmodi est illud Ciceronis pro Milone: Sed antequam ad eam rationem veniam, quæ est propria nostræ quæstionis, videntur ea esse refutanda, quæ in Senatu sæpè ab inimicis & improbis iactata sunt, & concione, etiam paulò antè ab accusatore.

Quomodo asseueratione?

Cùm ea, quæ argumenta quidem non sunt, sed pondus argumenti habent, probationibus admiscentur, vt: Quis tam cæcus, qui hoc non videat? Quis tam impudens, qui neget?

Locu-

Locupletantur & singulæ collectiones epilogis particularibus, qui summam rationem paucis cõprehensam auditori denuò sub oculos reuocant, vt maiore cum fide concluſio succedat: vt Cicero in oratione pro Pompeio: Quare videte, num dubitandum vobis sit, omni studio ad id bellum incumbere, in quo gloria nominis vestri, salus sociorum, vectigalia maxima, fortunæ plurimorum ciuium cum Republica defenduntur.

Quomodo excursionibus?

Cum per amplificationẽ singulis probationibus suos affectus adjicimus, ad quod propriè destinata est concluſio, quam si copiosam esse volemus, geminam efficiemus, vt simul per epilogum præcipua argumenta recensentur, & affectuum omne genus per omnes locos tractetur.

FINIS.

LECTORI.

EST vtilissima pars studiorum puerilium, exercitium, & vsus præceptorum, quæ traduntur, adolescentiæ, varius, assiduus & diligens: nam absque excercitatione non satis intelliguntur præceptiones artium, nec diu inhærere possunt mentibus. Adjiciemus igitur hoc loco etiam species argumentationum rhetoricarum breuiter collectas, quòd earum cognitio non minus necessaria, & vtile exercitium videatur esse, quàm Dialecticarum adolescentibus. Nam sæpè occurrit earum exẽpla in bonis auctoribus, & diligenter pertractata sunt ab ijs scriptoribus tum Græcis, tum Latinis, qui de Rhetorica præcepta tradiderunt. Nihil, inquit ille, paruum est in studijs. Ideò & hunc breuem quasi tractatulum studiosus adolescens non contemnet; sed vt profuturum suis studijs amabit. Si quis hæc volet, Rhetoricis præceptis addere poterit, vel proponet edisserenda in eo Dialectices loco, vbi de formis argumentationum agitur. Nos in calce libelli ideò adiunximus, vt succisiua & peculiari opera & tempore explicari adolescentiæ commodiùs possent

DE NOVEM SPECIE-BVS ARGVMENTATIO-num Rhetoricarum.

Quot sunt species argumentationum Rhetorices?

Nouem.

Quæ?

1 Ratiocinatio.
2 Inductio.
3 Collectio.
4 Complexio, seu Dilemma.
5 Enumeratio.
6 Simplex conclusio.
7 Subiectio.
8 Oppositio.
9 Inuersio.

1. *Ratiocinatio.*

Quid est Ratiocinatio?

Est syllogismus Rhetoricus, in quo rationibus vna vel pluribus additis maiori & minori propositioni, infertur conclusio.

Quot constat partibus?

Quinque.

Quibus?

Propositione, propositionis ratione, assumptione, assumptionis ratione, & conclusione.

Da exemplum.

Fe. Cuicunq; quæsito opus est, is verè diues dici nõ potest. Est enim diuitiarũ fructus copia, quam declarat satietas rerum & abundantia, hoc est, si nihil tibi deesse putes, nihil appetas, nihil optes amplius. Ri. Marco Crasso quæsito opus est, quia propter

propter auiditatem pecuniæ, nullum quæsitum turpe putat, quotidiè fraudat, poscit, pascitur, aufert, eripit, spoliat socios, ærarium expilat, & testamenta supponit; quæ omnia non abundantis, sed egentis sunt signa. O. Ergo M. Crassus verè diues dici non potest.

Interdum pluribus constat ratiocinatio, quàm quinq;, cùm vna quæq; probatio suã habet confirmationem & rationem, atq; hæc rursus aliam. Interdum omittitur probatio, vel propositionis, vel assumptionis, fitq; argumentatio trimembris.

2. *Inductio*

Est argumentatio, quæ rebus non dubijs concessis, propter similitudinem, rem quæ dubia erat comprobat.

Da exemplum.

Dic mihi, senex ingratissime, si nihil in te officij collocassem, num tu me iniurium vocares? Non inquies. Neq; enim iniuria videri potest, si nihil de eo benè mereare, cui nihil debes. Nunc igitur cùm vltrò plurimum in te officij contulerim, non æquum est, te mihi succensere, quòd benefacere desierim, qui succensere non poteras, etiamsi nunquam benefacere cœpissem.

3. *Collectio.*

Quid est collectio?

Est argumentatio, quæ rationibus & expolitionibus absoluitur.

Quot partibus Conſtat?

Quinque.

Quibus?

Propoſitione,ratione, rationis confirmatione, expolitione,& concluſione.

Propoſitio eſt, quod ad probãdũ ſumitur. Ratio,quæ probat quod propoſitũ eſt. Confirmatio eſt rationis probatio.Expolitio eſt,quę locupletã dæ & honeſtandæ rei gratia adhibetur. Hæc ferè ſumitur à ſimilibus, exemplis amplificationibus, prouerbijs,& id genus alijs. Cõcluſio eſt,quæ ſuperioribus,breuiter repetitis propoſitionẽ iterat.

Propoſi. tio.

Da exemplum.

Sapientis eſt, famæ ſuæ longè diligentiùs quàm opibus ſuis, nõ minùs verò diligenter quàm vitæ conſulere. Minus ſiquidem damni & incommodi accipit, qui pecuniam, aut etiam vitam amittit, quàm qui famam. Fama amiſſa, in integrum reſtituitur nunquam. Et vita quidem corporis, cùm certos à natura terminos acceperit, in longum tempus extendi nequit.Fama verò hominis, quæ eſt altera & potior vita noſtra, etiam poſt cineres & rogum ſupereſt. Vitam igitur quiſquis eripit, rem adimit, qua, nullo etiam auferente, diu frui non poteramus:at famam qui eripit,re immortali & pulcherrima nos ſpoliat, Quod veteres rectè intellexiſſe mihi videntur,qui non pecuniam modò,verumetiam vitam ipſam effundere non dubitarunt,quò nomen ſuum quàm maximè prorogarent.

Ratio propoſitionis.

Confirmatio rationis conſtans collatione,

Expolitio ab exẽplo

Amplificatio.

rent. Multos fuisse eo animo legimus, vt postquàm se fama spoliatos viderent, ne caussam quidem esse putarent, cur diutiùs in vita manerent. Adeò grauius famæ, quàm vitæ dispendium iudicabant. Quòd si igitur homines ijs rebus maximè timere videmus, quæ cũ sunt precioſissimæ, facillimè tamen perduntur, ac difficilè restituuntur; sapiens existimãdus non est, qui famæ, quę neque restitui potest semel amissa, & qua nihil habet homo precioſius, non multò diligentiùs consulendum putet, quàm pecuniæ, aut etiam vitæ. Conclu.

Potest etiam tribus duntaxat, aut quatuor partibus confici collectio, si vel confirmatio, vel expolitio, vel vtraque omittitur.

Quomodo differt Collectio à Ratiocinatione?

In Collectione id ipsum, quod proponitur, in conclusione repetitur: in ratiocinatione concluditur, id quod est è propositione & assumptione confectum.

4. *Complexio siue Dilemma.*

Quid est Complexio siue Dilemma?

Est argumentatio, in qua vtrumuis concesseris, reprehenditur, vt: Gabinium admonendum non censeo. Nam si bonus est, admonitione non habet opus, sin improbus, eam contemnet.

Aliud.

De futuris angi metu non debemus. Etenim si bona sunt, frustra metuimus: sin aduersa, infœlicitatem duplicamus.

Vitioſæ cõplexiones ſunt, in quibus aut vtraq; pars, aut altera conuerti, & in aduerſarium retorqueri poteſt, vt: Accuſandus omninò nõ eſt. Nam ſi veretur, quid eum accuſas, qui probus eſt? ſi nõ veretur, quid eum accuſas, qui id parui æſtimet? Hic inuertitur vtraq; pars. Prior, vt: Imò ſi veretur, maximè eſt accuſandus, vt corrigatur. Poſterior, vt: ſi non veretur, hoc ipſo eſt accuſandus, quia improbus eſt. Nõ eſt hic puer tradẽdus priuato præceptori. Nam ſi eſt literarum ſtudioſus, non habet opus priuata inſtitutione: Sin otio eſt deditus, nihil proderit diſciplina ignauo. Hic inuertitur prior pars: Imò ſi ſtudioſus, eſt, plus proficiet, ſi priuatum præceptorem habuerit.

5. *Enumeratio.*

Quid eſt Enumeratio?

Eſt in qua pluribus rebus ſufficienter expoſitis, & cæteris infirmatis, vna reliqua neceſſariò confirmatur.

Quibus conſtat partibus?

Expoſitione, confirmatione, concluſione.

Da exemplum.

Expoſitio. Si illum ab hoc dicis occiſum, cũ ſine cauſſa nũquã ſuſcipiatur maleficiũ, neceſſe eſt aut metu, aut

Infirmatio odio, aut ſpe alicuius cõmodi, aut amici alicuius gratia ab hoc eſſe occiſum. Sed neq; odium, neq;

Concluſ. metum, neque ſpem interceſſiſſe, neq; ad amicum aliquem mortem eius pertinere probare poteris. Relinquitur ergo ab hoc non eſſe illum occiſum.

Interdum

Interdum constat tantùm infirmatione & conclusione. vt: Neque metuit, neque odio habuit, neque aliud commodi spectauit, neque amicitia alicuius motus est: Igitur non occidit. Fabius argumentum à remotione appellat. Dialectici vocant argumentationem à sufficienti diuisione, vt: Neque censu, neque vindicta, neque testamento liber factus est: Ergo liber non est. Confutatur autem enumeratio, si aut vnum aliquod membrum, quod ab aduersario præteritum erat, profertur, aut si vnum quippiam ex his, quæ prolata sunt, falsum esse ostenditur.

6. Conclusio simplex.

Quid est Conclusio simplex?

Est argumentatio, in qua ex eo quod antecedit, aliquid consequi necesse est, vt: Spirat, ergo non est mortuus. Literas nouit, ergo didicit. Si hunc hominem constat in prouincia fuisse occisum, ab hoc qui tum Romæ fuit, occidi non potuit.

Refutatur hæc argumentatio duobus modis: Primò, si id quod sequitur, nõ necessariò cũ antecedẽte cohærere ostenditur, vt: Si mater est, diligit filium. Refellitur, quia Medæa filiũ occidit. Hoc vocant Dialectici negare consequẽtiam. Deinde si id quod antecedit, negatur esse verum, vt: Philosophia socordiam affert: Ergo philosophia est vitanda. Refellitur, quia antecedens est falsum. Est igitur negandum, vt fit in Enthymemate.

7. *Subiectio.*

Quid est subiectio?

Est argumentatio, in qua quærimus, quid pro aduersario, aut contra nos dici possit; deinde per singulas interrogationes properè subjicimus rationes, quibus id quod dictum est, refutatur.

Quot partibus constat subiectio?

Tribus: Interrogatione, Subiectione, & Conclusione.

Da exemplum.

Interrogationes & subiectiones. Quæro, vnde iste ex tenui tam pecuniosus factus sit? Patrimonium amplum relictum est? at patris bona vænierunt: hæreditas aliqua obuenit? at à suis exhæredatus est: ex mercatura quam instituit, quæstum maximum consecutus est? at ex ea re, quæ habere videbatur, omnino amisit. Cóclusio Quare si his rationibus non locupletatus est, aut illi aurum domi nascitur, aut vnde non licuit pecunias accepit. Refutatur Subiectio, si aut aliquid prætermissum esse ostenditur, aut infirmatur aliquid ex enumeratis, sicut fit in Enumeratione, in quam Subiectio commutari potest.

8. *Oppositio.*

Quid est Oppositio.

Est in qua ex oppositio propositionis ad ipsam propositionem reuertimur.

Quot partibus constat?

Tribus.

Quibus.

Propo-

Propositione, Oppositione, & Reuersione.

Da exemplum.

Si eo tempore, quo hunc hominem in prouincia occisum dicitis, ego Romæ fui: relinquitur à me non occisum. Nã si tunc in prouincia fuissem, à me occisum suspicari poteratis. Nunc autem cùm eo tempore in prouincia non fuerim, nihil est, quòd hominem à me occisum suspicemini. Prop. Oppos. Reuers.

Inuersio,

Quid est Inuersio.

Est argumentatio, in qua ex aduersariorum ratione, non id quod ipsi volunt, sed quod vtile nobis est, sequi demonstrabimus.

Quibus partibus constat?

Propositione, Ratione, & Inuersione.

Da exemplum.

Non sunt legendi poëtæ, Demulcent enim legentis animum, & alliciunt: imò ob id ipsum sunt legendi, quia demulcent animum. Prop. Rat. Inuers.

FINIS.

METHODVS CONSCRIBENDI EPISTOLAS, AVTHORE CHRISTOPHORO Hegendorphino.

CHRISTOPHORVS HEGENDORPHINUS Laurentio Czoch discipulo suo, S.D.

EN iterum prodit opusculũ istud de cõscribendis epistolis, & renatum, & auctũ. Tibi verò, mi Laurenti, nuncupatur, vt, qui à me vnicè amaris, mei quoque ergate amoris ἀνάμνησιν habeas. Tu verò in literas & Græcas & Latinas, vt soles, gnauiter incumbe. Nec te deterreat, quòd hoc seculo, tam literæ, quàm literati contemptui sint. Redibit, crede mihi, redibit suus honor & literis, & literatis: nam omnium rerum vicissitudo est, τοῖς δὲ ἐν ὑστέρῳ χρόνῳ τὰ πρόσφατα πίκρα γίνεται, καὶ αἰδὼς φίλα, vt inquit Sophocles.

VALE.

Quid

Quid est Epistola?

Epistola est sermo absentis ad absentem.

Cur inuenta?

Vt faceremus certiores absentes, si quid esset quod eos scire, aut nostra, aut ipsorum interesset: author Cicero libro epistolarum secundo.

Genera Epistolarum.

Epistolæ aut sunt demonstratiuæ, aut suasoriæ, aut iudiciales.

Demonstratiuum genus Epistolæ.

Constat & laude & vituperio, personarum, factorum, rerum.

Persona laudatur à { Natalibus. Pueritia. Adolescētia. } { Iuuenta. Senecta. Morte. }

Laudari & potest persona ab animi bonis, id est, virtutibus; à corporis bonis, à valetudine, dignitate, viribus, velocitate: denique ab extraneis, honore, affinitate, genere, amicitia, pecunia, patria.

Sic laudaturus Annibalem, scribere potes.

Annibal natus est patre Amilcare, viro fortissimo, & cùm iam esset annorum nouem, fama est eum pueriliter blandientem patri, vt duceretur in Hispaniam; quum perfecto Africo bello, exercitū eò traiecturus sacrificaret, altatibus sacris admodùm tactis, iureiurando adactum se, quàm primùm posset, hostē fore populo Romano. Missus Annibal in Hispaniā, primo statim aduētu, euntē

exercitum ad se conuenit. Amilcarem viuentem redditum sibi milites credebant. Ingenium eius ad res diuersissimas, parendum & imperandum habile erat. Saguntum Romanis fœderatum intra sex menses euertit. Alpibus patefactis, in Italiam traiecit. P. Scipionem apud Tisinum, Sempronium apud Trebiam, Flaminium apud Trasiminum superauit, &c. Denique, cùm nemo per omnia sit felix, à Scipione superatus, ad Antiochum regem Syriæ confugit: quo victo, ad Prusiam Bythiniæ regem concessit: vnde Romam repetiturus, hausto, quod sub annuli gemma habebat, veneno, absumptus est.

Exempla locorum aliorum.

Cicero libro Epistolarum quarto, epistola quæ incipit: Accipio excusationem, &c. Seruius tuus, vel potiùs noster, summa me obseruantia colit, cuius ego cùm omni probitate, summaq; virtute, tum studijs, doctrinaque delector, &c.

Cicero libro Epistolarum nono, Epistola, Etsi contentus.

Nihil enim mihi crede, virtute formosius: nihil pulchrius nihil amabilius. Semper amaui, vt scis, Marcum Brutum, propter eius summum ingenium, suauissimos mores, singularem probitatem atque constantiam, &c.

Plin. Iunior Mauricio suo, S.

Petis, vt fratris tui filiæ prospiciam maritum, quod

quod meritò mihi potissimũ iniungis. Scis enim quantopere summum illum virum suspexerim, dilexerimq; quibus ille adolescentiam meã exhortationibus fouerit, quibus etiam laudibus, vt laudandus viderer, effecerit: nihil est quod à te mandari mihi aut maius, aut gratius; nihil quod honestius à me suscipi possit, quàm vt eligam iuuenem, ex quo nasci nepotes Auruleno Rustico deceat: qui quidẽ diu quęrendus fuisset, nisi paratus & quasi prouisus esset Municius Acilianus, qui me, vt iuuenis iuuenem (est enim iunior pauculis annis) familiarissimè diligit, reuereretur vt senem: nam ita à me informari & institui cupit, vt ego à vobis solebam. Patria est ei Brixia, ex illa nostra Italia, quæ multum adhuc verecundiæ, frugalitatis atque rusticitatis retinet ac seruat. Pater Municius Macrinus equestris ordinis princeps, quia nihil altius voluit. Aduectus à diuo Vespasiano inter prætorios, honestã quietem huic nostrę ambitioni dicã, an dignitati, constantissimè prętulit. Habet auiam maternam, Serranam Proculam è municipio Patauio: nosti loci mores. Sarrana tamẽ Patauinis quoq; seueritatis exemplũ est. Contigit & auunculus ei P. Acilius, grauitate, prudentia, fide propè singulari. In summa, nihil erit in tota domo, quod non tibi tanquam in tua placeat. Aciliano verò ipsi plurimum vigoris, industrię, quique in maxima verecundia quæsturam, tribunatum, præturam honestissimè percurrit, ac iam

pro se tibi necessitatem ambiendi remisit. Est illi facies liberalis, multo sanguine, multo rubore suffusa. Est ingenua totius corporis pulchritudo, & quidam Senatorius decor, quæ ego nequaquam arbitror negligenda: debet enim hoc castitati puellarum quasi præmium dari. Nescio an adjiciam, esse patri eius amplas facultates, &c. Ijdem loci sunt vituperij. Nam & à natalibus obscuris, pueritia tarda, adolescentia segnitie, malitiosa, iuuenta ignaua, senecta inopi, morte ignominiosa, vituperatur persona.

Exempla suppeditabit frequens lectio epistolarum & Ciceronis & Plinij.

Genus Demonstratiuum epistolæ ipsius facti.

In hoc facta laudamus & vituperamus.

Loci confirmationis sunt

Honestum, vtile, facile, pium, iustum, &c.

Exemplum.

Multa sunt Romanorum præclara facinora, sed hoc facilè clarissimum est, quòd P. Decius pro salute exercitus Romani, se Dijs manibus vltrò deuouerit: nam quid honestius & sibi priuatim, & publicè omnibus facere potuisset? Priuatim, quòd non parui animi sit mortē oppetere, vitam, qua nihil charius homines habent, tam lubens ponere. Neque verò id temerè fecit, sed admonitus somnio, seu potiùs diuino afflatu, se deuouit.

Publicè

Publicè verò, quòd non poteſt non honeſtũ eſſe, quòd vir bonus pro ſalute patriæ moritur. Agè verò: quot commoditates hoc ſuo facto attulerit, vide: Duces optimos quoſq; ſeruauit: exercitum victorem domum remiſit; Romanis æternam gloriam peperit: ſe denique à mortalitate vindicauit: pater patriæ iure ſuo dici poteſt. Quid verò commemorem, quàm difficile hoc factu fuerit? Nemo non hominum amat vitam: hæc ſi ponenda eſt, dolemus quantumuis ſimus fortes: Vir tamen ille cùm videret ſua vita Reipublicæ ſalutẽ periclitaturam, maluit Rempublicam, quàm ſe incolumẽ.

Aliud.

Quòd ducentos ducatos ad ludum literarium erigendũ dediſti, vehementer laudandum cenſeo. Quid enim honeſtius, quã de literis benè mereri? Quid magis pium, quàm bonorũ iuuenum ſtudia in vrbe alere? Porrò ſi Demoſthenes eſſem, commoda facta tui, quid dicam exornare, vix enumerare poſſem! Principiò, vide tua priuata cõmoda, laudaberis donec vllæ ciuitatis reliquiæ ſũperfuerint, tum (cùm nemo non morti obnoxius ſit) hoc tuo beneficio te à morte aſſeres, vt qui ſemper in hominum pectoribus, in monumentis eruditorũ victurus ſis. Nõ enim ingratæ ſunt literæ, immortali præconio ornant ſuos inſtauratores. Porrò ecquã putas multos inſigniter eruditos iuuenes velut ex equo, quod aiunt, Troiano, è ludo iſto prodituros? Et cùm Plato beatas Reſpublicas dixe-

rit, quas aut philosophi gubernarent, aut in quibus gubernatores philosopharentur: beatissima erit Respublica tua quę à tot eruditis viris gubernabitur, idque beneficio tuo, &c.

Generis demonstratiui Epistolæ.

Cuius loci sunt, honestum, vtile, facile, difficile; honestas rerum antiquitate, miraculo rei, inuentoribus tractatur. Vtilitas spargitur in multa, cùm circumstantijs docemus, quibus, quando, vbi, cur res sit vtilis.

Exemplum.

Theologia meritò omnibus literarum studijs præponitur, vt quæ antiquissima est, vt quam inuenit ὁ Θεὸς, cuius nec principium nec finis est: quam vt mundo palam faceret, Christum de cœlo demisit. Hic eam per prædicationem & suam & Apostolorum in totum orbem terrarum enunciauit. Commoda Theologiæ: conscientiæ tranquillitas, iustificatio nostri, vita æterna, vnicum propugnaculum aduersus peccatum, mortem, diabolum. Facilitas: Si enim temetipsum abneges, si de te desperes, adest spiritus ille Domini, & sine negotio te in penuaria sua perducit.

Huc refer descriptiones

Regionum, quæ laudantur à { Ducibus, Regibus, Vrbium frequentia, Celebritate, Copia annonæ, Tuto transitu.

Exem-

Exemplum, vt apud Plinium libro 3. cap. 5. Vbi Italiam sic laudibus tollit: Iam verò tota ea vitalis, ac perennis salubritatis cæli temperies est, tam fertiles campi, tam aprici colles, tam innoxij saltus, tam opaca nemora, tam munifica syluarum genera, tot montium adflatus, tanta frugum & vitium olearumque fertilitas, tam nobilia pecudis vellera, tam opima tauris colla, tot lacus, tot amnium fontiumq; vbertas totam eā perfundens, tot maria, portus, gremiumq; terrarum commercio patens vndiq;, & tanquam ad iuuandū mortales ipsa auida in maria procurrens, &c.

Vrbium quæ laudantur à { Repub. Senatu, populi frequentia, belicositate, ciuium vrbanitate, concordia, domorum magnificentia, rerū vadarum copia non ita magno parabili, ab aëre, à vicinia, villa.

Virgilius primo AEneid.

Vrbs antiqua fuit, Tyrij tenuere coloni,
Carthago, Italiam contra, Tyberinaque longè
Hostia, diues opum, studijsque asperrima belli.

Plinius libro tertio, capite quinto, Romam sic laudat: Vrbs Roma vel sola, quo tandem narrari debet opere, &c.

Ædificiorū quæ laudantur ab { Atrio. Magnitudine. Figura. Cubiculis. Conclauibus. Situ. Prospectu. Vestibulo. Penetralibus. Triclinijs.

Exemplum habes apud Plinium libro Epistolarum secundo, Epistola ad Gallum.

Homerus libro Iliad. ζ. domum Priami sic describit.

Αλλ' ὅτε δὴ Πριάμοιο δόμον περικάλλε ἵκανε,
Ξεστῇς αἰθούσῃσι τετυγμένον, αὐτὰρ ἐν αὐτῷ
Πεντήκον τ' ἔνεταν θάλαμοι ξέστοιο λίθοιο,
Πλησίον ἀλλήλων δεδημένοι. ἔνθα δὲ παῖδες
Κοιμῶντο Πριαμοῖο παρὰ μνηστῇς ἀλόχοισι:
Κουράων δ' ἑτέρωθεν ἐναντίοι ἔνδοθεν αὐλῆς
Δώδεκ' ἔ ταν τέγεοι θάλαμοι ξέ στοιο λίθοιο.

Hoc est.

Sed cùm iam ad Priami domum valdè pulchrã venisset, politis parietib. fabricatã, & in ipsa quinquaginta inerant thalami de polito lapide propè inter se constructi, vbi filij dormiebant Priami, propter desponsatas vxores: filiarum verò ex altera parte è regione inter aulam duodecim erant sublimes lecti de polito lapide, &c.

Fluminum, quæ laudantur
- Ab amplitudine, cursu, colore, ortu, nimirum, vnde nascantur: locis quæ pręterfluunt, quæ influunt.
- Agris, nemoribus, quæ irrigant, piscium genere.

Exemplum inuenies apud Plin. lib. 5. cap. 9, vbi Nilum describit. Virg. lib. 2. Æneid.

Leni fluit agmine Tybris.

Ecce à cursu Tybrim laudat.

Pli-

Plinius lib.5.cap.28.

Amnis Indus in Cybratarum iugis ortus, recipit sexaginta perennes fluuios, torrentes verò amplius centum &c.

Agrorum, qui laudantur ab his. { Quid ferant, quantum, quo ritu colantur, cuiusmodi cultores habeant. / Quod arborum genus, quod vinum proferant.

Huc refer laudes amœnitatum ruris.

Horatius lib. Epistolarum. 1. Epistola ad Faustum.

Nouisti ne locum potiorem rure beato:
Est vbi plus tepeant hyemes, &c.

Montium, qui laudantur à { Radicibus. / Si quid habeant nouum. / Quid prodigiosum. / Quid memorabile.

Plinius lib. 3. cap. 8. Aetna mons nocturnis mirus incendijs.

Virgil. lib. 3. Aeneidos.

Ipse sed horrificis iuxtà sonat Aetna ruinis.
Interdumq; atram prorumpit ad æthera nubem;
Turbine fumantem piceo, & candente fauilla,
Attollitq; globos flammarum, & sydera lambit:
Interdum scopulos, euulsaq; viscera montis
Erigit, eructans, &c.

Generis Deliberatiui Epistola.

In hoc suademus aliquid, aut dissuademus.

Cuius loci sunt.

Honestum, vtile, possibile, necesse, facile, iucũdum, pium, iustum, æquum, glorioſum. Porrò honesti ratio in virtutibus ſita eſt. Proinde ſi honesti fontes ſcire vis: neceſſe eſt, vt virtutum ſingularũ rationes teneas, quas ex 1. Offic. libro perdiſces. Cæterùm de vtilitate ſuprà diximus. Neceſſe eſt, vt inquit Cic. ſine quo ſalui eſſe non poſſumus.

Aliqui hos locos recenſent.

Laudem, gloriam, fidem, iuſtitiam, quæſtum, emolumentum, fructus.

Hi verò loci cum ſuperioribus re ipſa conueniunt.

Exemplum.

Suadet amicus amico, vt iurì ciuili nauet operam.

Audio te vir optime, tecum inire rationẽ cuinam ſtudiorum generi te tradas. Tu verò, ſi amici conſiliũ admittis, ſuadeo vt animum tuum ad iuris ciuilis ſcientiã adiungas. Quid enim honeſtius hoc ſtudio aut dici aut fingi poteſt? Hoc poteris ſuccurrere oppreſſo, indicare pupillo, defendere viduam. Quid porrò neceſſariũ magis? Tolle è medio ius ciuile, & omnes vrbes ſubuerteris, omnes rerumpublicarum formas cõfuderis. Non opinor ignoras quid dicat Cicero in oratione pro Cluentio: Quòd hoc vinculũ ſit ciuitatis, hoc fundamentum libertatis. Vt enim corpora noſtra ſine mẽte, ita ciuitas ſine legibus, ſuis partibus & neruis,

uis,& ſanguine, & membris vti non poteſt. Audi verò,quid dicat idem Orator pro Cecinna: Nihil in ciuitate, inquit , tam diligenter retinendum, quàm ius ciuile: quo ſublato,nihil cuiquã exploratum eſſe poteſt,quid ſuum, quid alienum ſit. In hoc enim incumbit ius ciuile, vt optima ciuitas conſtituatur: Alcinno auctore. En habes iuris ciuilis neceſſitatẽ.Iam verò quantum adferat ijs qui ei præſunt,honoris,gratiæ,dignitatis, quis ignorat?& vt alios omittam, quantum ſplendoris ars hæc Mutio Scęuolę attulit,vt cuius domus verum oraculum ciuitatis Romanæ dicta eſt? Sabinus quidam anguſtæ rei familiaris, propter iuris ciuilis ſtudium à Tiberio Cæſare in equeſtrem ordinem iam grandis natu,& fermè quinquaginta annorum,exceptus eſt. Caius Caſſius Longinus ſub eodem Tiberio in maximo honore habitus eſt, ſub Claudio præfectus Syriæ creatus. Quod ſi quæſtum quoq; ambis, nulla eſt ars quæſtuoſior: id quod verſiculus ille, licèt in ſyllaba vna vulgò vitioſus, ſatis arguit: Dat Galenus opes, dat ſanctio Iuſtiniana. Quid quod re ipſa vides nullum quantũuis mediocriter iuris peritũ,rei familiaris inopia laborare? Nec verò eſt quòd te difficultas deterreat: ſtudiũ iſtud admodum facile eſt, ſi quis illud diſciplinis alijs inſtructus adeat. Tu verò cũ ſis linguarum callentiſſimus, facundia facundior, memoria viuaciſſima præditus,quid obſecro difficultatis perſenſurus es? Accedit huc quòd totũ

istud Ius in certos illos nec innumeros libros relatum est; quod si perdidiceris (perdisces verò si ingenium intenderis) tantùm non alter Scæuola futurus es. Hic quoq; certum aliquem scriptorem elige: nec fac, vt plerique faciunt, qui iam illius, iam istius auctoris interpretamenta sequentes, & ipsi incerti sunt quos sequantur, & auditores multò incertiores abeunt. Deniq; est mira quædam in cognoscendo Iure ciuili suauitas & delectatio. Nam (vt Ciceronis verbis vtar) si quem aliena studia delectant, plurimæ & in omni Iure ciuili, & in Pontificum libris, & in XII. tabulis antiquitatis effigies, quibus & Romanorum prisca vetustas cognoscitur, & actionum genera quædam, maiorum consuetudinem vitamq; declarant. Age igitur, cùm Iuris ciuilis studio nullum sit honestius, nullum magis necessarium, nullum vtilius, facilius, denique iucundius, Coræbo (quod aiunt) stultior eris, si non ad hoc studium animum tuum appuleris. Vale.

Contrarij loci sunt, in dissuadendo scilicet.

Inhonestum, inutile, difficile, non necessarium, impium, periculosum, impossibile.

Exemplum.

Dissuadet amicus amico, ne mercaturæ studeat.

Licèt amicorũ mellitissime, ipsemet consilio vales, tamẽ cũ te plurimũ amẽ, non possum nõ, quid ego de tuo instituto sentiam, apud te expromere. Ru-

Rumor eſt te mercaturæ vacare velle: quod ne facias ſuadeo. Principio nō poteſt per opes tuas fieri, vt copioſam mercaturā inſtruas. Mercatura autem, vt inquit Cicero, ſi tenuis eſt, ſordida putāda eſt. Sordidi enim putātur, qui à mercatorib. mercantur quod ſtatim vendant. Quid quæſo proficiunt, niſi admodū mentiantur? nec verò quicquam turpius eſt vanitate: hæc ille. Porrò pone ob oculos pericula, quæ tibi ingruent, vbi iā huc, iā illuc, vel pedes, vel eques proficiſceris: ſi quid pecuniarū in zona tecum geſtaueris, mille inſidiæ tibi tēdētur: ſi merces aliquas coëmeris, iam vel in mari intercident, vel via pedeſtri à latronibus intercipiētur. Taceo imbres, tonitura, grādines, quæ tibi iam huc, iā illuc proficiſcenti imminebūt. Omitto laborem emendi, vehendi domum, has, inquam, malorum Iliadas reputa, & mirum ni cane peius & angue mercaturam oderis. At quæſtus forſitan tibi arridet. Verùm heus tu, quām quæſo ſordidus eſt? quàm impius? Siquidē tu res minoris emis, vt pluris fratri tuo vendas. En quàm pius quæſtus. Quid verò, ſi aliquando cum merce vna aut altera, tantum iacturæ acceperis, quantum in multis non reſarcire potes? Quid verò vbi nō ſemper pecunia præſente emere poteris, & maioris emas, quàm reuendere vnquam queas? Quid ſi aliquando vnam rem plures alij emerint, & tua tibi domi maneat, vbi tunc manebit quæſtus? Denique quæ neceſſitas, ſi Dijs placet, Diomedæa te ad merca-

turam adigit? an non literas tenes? quæ vnæ te quocunq; terrarum venetis, alere poterunt? quæuis enim terra alit artem. Et cur non potiùs te ad certum aliquod ſtudiorum genus transfers: vel medicinam, vel ſi mauis, etiam iuris prudentiam? hac ſanè via citiùs ad honores, quorum ſcio te eſſe famelicum, ad opes quas ambis, proueheris. Proinde ſi me amicum vis, aliò inſtituti tui vela verte,

Exemplum diſſuaſoriæ orationis habes apud Ciceronem vij. Philip.

Ad hoc genus Epiſtolæ, refer Epiſtolam
- Conciliatricem.
- Exhortatoriam.
- Dehortatoriam.
- Petitoriam.
- Commendatoriam.
- Conſolatoriam.

BIBLIOTECA BODLEIANA

Conciliatrix Epiſtola eſt, qua conciliamus vel noſmetipſos alijs, vel alios alijs.

Loci ſunt ijdem qui ſuaſoriæ Epiſtolæ: dicimus honeſtum eſſe, vt iram, ſimultatem, odium deponant: ſiquidem fortiũ virorum eſſe, ſeipſos vincere. Dicimus impiũ eſſe, Chriſtianũ cũ Chriſtiano diſſidere, cùm vtrumq; Chriſtus ſuo ſanguine coniunxerit: ipſe enim eſt pax noſtra. Oſtendimus multa incommoda, quæ ex illis odijs mutuis & ſimultatibus gliſcant: facilè verò eos poſſe reconciliari docemus, ſi modò vtrinq; quicquid vltrò citroq; moleſtiarum ſit, animo expuerint: nos & alios

alios bonos viros quod æquum sit vtrinque, pronunciaturos.

Exhortatoriæ quoq; & dehortatoriæ loci sunt, qui suasoriæ & dissuasoriæ.

Erasmus hos locos enumerat:

Laudem { Rei, vt: Si res pia, honesta, iucunda, glorioſa ſit, &c. / Personæ.

Spem bonorum, Metum malorum, Amorẽ eorũ, quorũ gratia res aliqua subitur.

Odium inimicorum, Commiseratione, Æmulationem, Expectationẽ inimicorũ.

Exemplum apud Erasmum offendes.

Cicero lib. Epistolarum 2. epistola quæ incipit, Epistolarum, &c. Est enim tibi grauis aduersaria constituta & parata, incredibilis quædam expectatio, quam tu vna re facillimè vinces, si hoc statueris, quarum laudum gloriam adamaris, &c.

C. Plin. Octauo suo, S. D.

NOminem te patientem, vel potiùs durum ac penè crudelem, qui tam insignes libros tam diu teneas? quousq; & tibi & nobis inuidebis? tibi maximam laudem, nobis voluptatem. Sine per ora hominum ferantur, ijsdemq; quibus lingua Romana spatijs peruagentur: magna etiam longaq; expectatio est, quam frustrari adhuc, & sufferre non debes. Enotuêre quidam tui versus, & inuito te claustra refregerunt: hos nisi retrahas in corpus, quandoq; (vt errones) aliquem, cuius di-

cantur, inuenient. Habe ante oculos mortalitatem, à qua asserere te hoc vno monemento potes. Nam cætera fragilia & caduca, non minùs quàm ipsi homines occidunt, desinuntque. Dices, vt soles, amici mei viderint.

Opto equidem amicos tibi tam fideles, tam eruditos, tam laborioſos, vt tantũ curæ intentioniſq; ſuſcipere & poſſint & velint: ſed diſpice ne ſit parùm prouidum ſperare ex alijs, quod tibi ipſe non præſtes. Et de editione quidem interim, vt voles, recita ſaltem, quò magis libeat emittere, vtq; tandem percipias gaudium, quod ego olim pro te non temerè præſumo. Imaginor enim, qui cõcurſus, quæ admiratio te, qui clamor, quod etiam ſilentium maneat: quo ego, cùm dico, vel recito, non minùs quàm clamore delector, ſit modò filẽtium acre & intentum, & cupidum vlteriora audiendi: hoc fructu tanto, tam parato, deſine ſtudia tua infinita iſta cunctatione fraudare; quæ cùm modum excedit, verendum eſt, ne inertiæ & deſidiæ, vel etiam timiditatis nomen accipiat.

Exemplum epiſtolæ dehortatoriæ.

Bella verò res eſt, quòd tu, vt audio, dies noctesque ebrietati deditus es: an non vides quàm turpis res ſit, quàm homine indigna? Etenim homo vna ratione cæteris animantibus anteit. Hæc verò vini iuxtà ceruiſiæq; ingurgitatione adeò obruitur, vt ex homine porcus quidam Acarnanius

nius reddatur. An non verò te ab ebrietate deterrent tot malorum agmina, quæ Plinius lib. 14. recenset? Hinc, inquit, pallor, & genæ pendulæ, oculorum vlcera, tremulæ manus effundentes plena vasa, & furiales somni, & inquies nocturna: hęc ille. Et quid obsecro inimici tui, qui tuam vitam adeò obseruant, dicturi sunt? Imò quid amicissimi tui dicent? En hic nos ab ebrietate auocare deberet, & nemo est, qui eam impensiùs amet, & colat. Quid huic credemus, qui semper ebrius est? Ebrij verò non rarò cum Parmenone Terentiano nihil tacere possunt, quantumuis arcanum, quãtumuis bona fide illis creditum. Tu, si sapis, vide sobrius magis posthac, quàm ebrius conspiciaris. Vale.

Petitoria.

Petimus honesta, vtilia, facilia & factu, & præstitu possibilia, necessaria.

Exemplum.

Petit amicus sibi decem aureos mutuò dari.

Quod ego tibi vltrò deferrem, si facultatũ mearum esset, id non dubito, quin & tu mihi lubens delaturus sis, mi Petre. Opus est mihi decẽ aureis, quos oro vt mihi des mutuò. Nõ dici potest, quã illis egeã: etenim domi ne obolus quidẽ ampliùs mihi est, & vt scis, mihi multi sunt liberi, multi operarij, quib. victus suppeditãdus est; nõ quærunt vnde habeas, sed oportet habere. Neq; verò tibi

homini tantùm non cum Cræso conferendo, difficile factu erit, decem aureos hominis & egentis & amici vsibus exponere. Tu sanè non decẽ, sed ducentos, citra tuarum rerum dispendium, mihi vtendos dare posses: sed parum abs te peto, vt minori negotio impetrem. Quot verò mihi commoditates parua ista pecunia allaturus sis, vide: meam existimationem, ne omninò deleretur, cõseruabis: liberi, operę, vxor, ne fame pereant, cauebis: me in tuo, quod aiunt, ære esse facies. Vbi vicissim si non pecunia, at industria, consilio, literis, si quas modò calleo, tibi tuisque consulere potero; dispeream, si non me tuum esse dixeris. Vale.

Seruius, id quod & Erasmus obseruauit, enarrans orationem illam Iunonis, 1. Aeneid. Aeole, &c. dicit, id quod petimus, possibile, & iustum esse debere, tum modum præstandi præscribendum, postremò, remunerationem addendam.

Exemplum.

Optime vir, est quod à te petã. Sycophãta quẽ nosti, mihi multis modis molestus est: quare à te peto quò illum cõpescas, vt molestiarũ finẽ faciat. Ecquid verò iustius quàm amicũ amico aduersus Sycophãtę oblatrationes patrocinari? Vt verò patrocineris, nihil facilius: noui enim authoritatẽ tuam: admone saltem hominem istum, quẽ nosti, vt linguæ imperet, vt maledicendi finẽ faciat: admonebis verò ipsum, cùm te vt solet, salutandi gratia accesserit: ego vicissim sedulò quæ voles, faciam.

Aliud

Aliud exemplum, quo docetur in Epistola petitoria sæpè demonstratiuæ locis nos vti.

C. Plinius, Maximo suo. S. D.

QVod ipse amicis tuis obtulissem, si mihi eadem materia suppeteret, id nunc iure videor à te meis petiturus. Arrianus Maturius Altenatium est princeps: cùm dico princeps, non de facultatibus loquor, quæ illi largè superfunt, sed de castitate, iustitia, grauitate, prudentia. Huius ego consilio in negotijs, iudicio in studijs vtor: nam plurimùm fide, plurimùm varietate, plurimùm intelligentia præstat, (nihil possum dicere ardentius,) vt tu: caret ambitu, ideò se in equestri gradu tenuit, cùm facilè posset ascendere altissimũ: mihi tamen orandus, excolendúsque est. Itaque magni existimo, dignitati eius aliquid astruere inopinantis, nescientis, imò etiã fortasse nolentis: astruere autem quod sit splendidum, nec molestum, cuius generis, quæ prima occasio tibi, in eum conferes rogo. Habebis me, habebis ipsum gratissimum debitorem; quamuis enim ista non appetat, tam gratè tamen accipit, quàm si concupiscat.

Commendatoria.

Qua vel aliquam personam, vel alicuius ingenium commendamus.

Exempla plurima offendes in libro Epistolarum Ciceronis 10.

Consolatoria Epistola.

Qua aliquem consolamur.

Exemplum.

Seruius Sulpitius, M. Tullio Ciceroni, S.

POsteaquàm mihi renunciatũ est de obitu Tulliæ filiæ tuæ, sanè quàm pro eo ac debui, grauiter molestéq; tuli, cõmunemq; eam calamitatẽ existimaui: qui si istic adfuissem, neq; tibi defuissẽ, coramq; meum dolorẽ tibi declarassem. Etsi genus hoc cõsolationis minimum atq; acerbum est, propterea, quia per quos ea fieri debet propinquos ac familiares, ipsi pari molestia afficiũtur, neq; sine lachrymis id conari queũt, vt magis ipsi videantur aliorũ consolatione indigere, quàm alijs posse suũ officium præstare: tamẽ quæ in præsentia in mentem venerunt, decreui ad te perscribere non quò ea te fugere existimem, sed quòd forsitã dolore impeditus minùs ea perspicias. Quid est quòd tantoperè te commoueat tuus dolor intestinus? cogita quemadmodũ adhuc Fortuna nobiscũ egerit, ea nobis erepta esse, quæ hominib. nõ minùs quàm liberi chara esse debent, patriam, honestatem, dignitatẽ, honores omnes; hoc vno incõmodo addito, quid ad dolorem adiungi potuit? aut qui non in illis rebus exercitatus animus callere iã debet, atq; omnia minoris æstimare? An illius vicẽ (credo) doles, quoties in eã cogitationẽ necesse est & tu veneris, & nos sæpè incidimus, hisce tẽporibus nõ pessimè cum ijs esse actũ, quibus

sine

ſine dolore licitum eſt mortem cum vita commutare? Quid autem fuit, quod illam hoc tẽpore ad viuendũ magnopere inuitare poſſet? quæ res? quæ ſpes, quod animi ſolatiũ? vt cum aliquo adoleſcẽte primario coniuncta, ętatem ageret? Licitum eſt tibi, credo, pro tua dignitate ex hac iuuentute generũ deligere, cuius fidei liberos tuos te tutò cõmittere putares. An vt ea liberos ex ſeſe pareret, quos cùm florenteis videret, lætaretur, qui rem à parente traditã per ſe tenere poſſent, honores ordinatim in Republica petituri eſſent? in amicorũ negotijs libertate ſua vterentur? Quid horum fuit quod non priùs, quàm datum, ademptum ſit? At verò malum eſt liberos amittere: malum, niſi hoc peius ſit hæc ſufferre & perpeti. Quæ res mihi nõ mediocrem conſolationẽ atulit, volo tibi cõmemorare, ſi fortè eadem res tibi dolorem minuere poſſet. Ex Aſia rediens, cùm ab Aegina Megaram verſus nauigarem, cœpi regiones circũ circa proſpicere: poſt me erat Aegina, ante Megara, dextra Pyrus, ſiniſtra Corinthus: quæ oppida quodã tempore florentiſſima fuerunt, nunc proſtrata, & diruta ante oculos iacent. Cœpi egomet mecũ ſic cogitare, hem nos homunculi indignamur, ſiquis noſtrũm interijt aut occiſus eſt, quorum vita breuior eſſe debet, cùm vno loco tot oppidorũ cadauera proiecta iacẽt. Vis ne tu te Serui cohibere, & meminiſſe hominem eſſe natum? Crede mihi, cogitatione ea nõ mediocriter ſum cõfirmatus. Hoc

idē si tibi videtur, fac ante oculos tibi proponas; modò vno tempore tot viri clarissimi interierunt, de imperio præterea tāta diminutio facta est, omnes prouinciæ conquassatę sunt: in vnius mulierculæ animula, si iactura facta sit, tantoperè commoueris? quæ si hoc tēpore nō suum diē obijsset, paucis post annis tamen ei moriendū fuit, quoniā homo nata fuerat. Etiam ab hisce rebus animum ad cogitationem tuā auoca, atque ea potiùs reminiscere, quæ digna tua persona sunt: illam, quàm diu ei opus fuerat, vixisse, vnà cum republica fuisse, te patrem suum Prætorē, Consulē, Augurem vidisse, adolescentulis primarijs nuptā fuisse, omnibus bonis propè perfunctā esse, cùm respublica occideret, vita excessisse. Quid est, quod tu de illa cū Fortuna hoc nomine queri possis? Deniq; noli te obliuisci Ciceronē esse, & eum qui alijs cōsueueris præcipere, & dare consilium: neque imitare malos medicos, qui in alienis morbis profitentur se tenere medicinæ scientiā, ipsi se curare nō possunt: sed potiùs, quæ alijs tute præcipere soles, ea tute tibi subjice, atq; apud animū propone. Nullus dolor est, quē non longinquitas temporis minuat, atque molliat: hoc te expectare tempus, tibi turpe est, ac non ei rei sapientiā tuapte occurrere. Quod si quis etiā inferis sensus est, qui illius in te amor fuit, pietasq; in omnes suos, hoc certè illa te facere non vult. Da hoc illi mortuæ, da cæteris amicis ac familiaribus, qui tuo dolore mœrent: da

patriæ,

patriæ,vt si qua in re opus sit,opera & cõsilio tuo vti possit. Deniq; quoniã in eam fortunã deuenimus,vt etiam huic rei nobis seruiendũ sit,noli cõmittere,vt quisquã te putet nõ tã filiã, quàm reip. tempora, & aliorum victoriam lugere. Plura me ad te hac de re scribere pudet,ne videar prudẽtiæ tuæ diffidere. Quare si hoc vnũ proposuero, finẽ faciam scribẽdi. Vidimus aliquoties secundã pulcherrimè te ferre fortunã,magnamq; ex ea re laudem adipisci:fac aliquando intelligamus, aduersam quoq; te æquè ferre posse, neque id maius, quàm debeat,tibi onus videri,ne ex omnibus virtutibus hæc vna tibi videatur deesse. Quod ad me attinet, cùm te tranquilliore animo esse cognoro, de ijs rebus, quæ hîc geruntur, quemadmodumque se prouincia habeat, certiorem faciam.

De genere Epistolæ Iuridicialis.

Hæc constat intentione,id est,accusatione,cùm scilicet alicui crimen objicitur:& defensione,cùm quis crimen obiectum defendit & deprecatur. Hîc multùm refert, callere rationes amplificandi crimen,quod alicui objicitur: refert, confutandi rationem habere cognitam.

Amplificatur res à circumstãtijs.
- Verbis, sententijs, figuris.
- Loco.
- Tempore.
- Persona.
- Modo.
- Frequentia.

Vide Fabium lib. 8. Cicer. in Partit.

Ratio confutandi.

Aut totum est negandum, quod obiectum est, & fictum & falsum esse docendum: aut redarguenda ea, quæ pro verisimilibus dicta sunt. Primò dubia esse posita pro certis, item impossibilia esse, repugnantia esse, absurda dictu esse, inuidiâ magis, quàm iudicio effusa, &c.

Exempla.

Accusatur amicus stupri.

An ne verò Iupiter tibi mentem abstulit omnem? Ecqua te intemperies agit, quòd Chremetis nostri filiæ vitium offers? An verò illud leue crimen est? an verò tolerandum, quòd in domo optimè de te merita, ipso die natalis Christi, puellam istam famæ antehac semper integræ stupras? nec satis est, quòd tu in puella tui dissimilis es, nisi etiam sororibus alijs videntibus, & supra modum queritantibus, tuam expleas libidinem? Quid de te futurum sit, nescio, nisi quòd audio exemplum in te futurum maximum. Bene vale.

Exemplum confutandi.

Confutat quidam suspicionem vulnerati à se vicini.

Ioannes fuit hodiè apud me, indicans vicinum Phaniã graue vulnus accepisse, de nullo verò suspicionẽ ortam, nisi de me. Ego verò ausim deierare per deos omnes, me esse extra noxam. Nam quòd isti dicunt, me heri gladio accinctum, ædes vicini præterijsse, non arguit me propterea eum vulne-

vulnerasse; cùm multi alij præterierint, non minùs armati quàm ego, cur non in eos quoque recidit suspicio? Accedit huc, quòd ego heri circiter horã vndecimam à meridie, domum Phanij præterij, & posthac ne semel quidem in publicum progressus sum: quinam igitur fieri potest, vt ego illum vulnerârim? cùm constet eum vesperi hora nona vulneratum. Age verò, quinam congruit, vulneratum illum à me, quem semper parentis in loco habuerim? testabitur ipse, si mihi non adhibetur fides. Non me fugit quinam isti sunt, qui me hoc nomine traducant; sunt certè mei inimicissimi, qui nihil priùs malunt, quàm me extinctum. Ex his igitur colliges, quàm falsissimè traducar, &c.

Ad hoc epistolę genus refer { Querelam, Expostulationẽ, Expurgationẽ, Exprobrationẽ, Inuectiuam, } quę vt nominibus variant, ita tractandi ratione ab argumentis Epistolę iudicialis nõ multùm discrepant.

Exempla in auctoribus obserua.

De exordijs Epistolarum.

Exordia ducuntur à rebus ipsis, de quibus scribimus.

Exempla.

Miram lanè rem, & tibi, vt opinor, auditu iucundissimam, nõ potui nõ ad te perscribere, cùm sciã te rerum nouarũ percupidũ esse: en rem vt nouam

ita miram. Mira auditu nuper ad te perſcripſi, at haud θαυμασθησα.

Exordia ducuntur à perſona noſtra.

Exemplum.

Meum erga te animum multis ſæpè nominibus tibi cognitum eſſe non dubito: ſcis, opinor, quàm patrem tuum multis ſæpè rebus ornârim; non te latet, quàm toti familiæ tuæ ſemper prodeſſe ſtuduerim &c.

Aliud.

Si vnquam aliàs de te benè meritus ſum, me antè benè meritum eſſe negare non potes, fac te quo que, &c.

Aliud.

Horreo, vt me Chriſtus amet, dicere, quàm infeliciter ceſſerit mihi mea profectio. O quam non ibi calamitatem vidi! O quam non inopiam expertus ſum!

Aliud.

Quamuis alij multi hîc ſunt, quos mihi adfuturos ſpero, tu tamen inprimis ades omniummearum neceſſitatum prora & puppis, quod aiunt.

Exordia ducũtur ab ijs ad quos ſcribimus, item ab illis, de quibus ſcribimus. Et his exordiorũ generibus in epiſt. cõmendatoria auctores vti ſolent

C. Plinius lib. Epiſtolarum ſecundo.

C. Plin. Priſco ſuo.

ET tu occaſiones obligandi me auidiſſimè amplecteris, & ego nemini libẽtiùs debeo. Duabus

bus ergò de cauſſis à te potiſſimùm petere conſtitui, quod impetratũ maximè cupio. Regis exercitũ ampliſſimũ, hinc tibi beneficiorum larga materia: longũ prætereà tẽpus, quo amicos tuos exornare potuiſti, conuertere ad noſtros, nec hos multos: malles tu quidem multos, ſed meę verecũdiæ ſufficit vnus, aut alter, ac potiùs vnus. Is erit Voconius Rom. pater ei in equeſtri gradu clarus, clarior vitricus, imò pater alius: nam huius quoque nomini pietate ſucceſſit. Mater è primis citerioris Hiſpaniæ. Scis quod iudiciũ prouinciæ illius, quãta ſit grauitas. Flamen proximè fuit: hunc ego cũ ſimul ſtuderemus, arctè familiariterq; dilexi: ille meus in vrbe, ille in ſeceſſu, contubernalis: cũ hoc ſeria, cum hoc iocos miſcui: quid enim illo aut fidelius amico? aut ſodale iucũdius? mira in ſermone, mira etiam in ore ipſo vultuq; ſuauitas; ad hęc, ingenium excelſum, ſubtile, dulce, facile, eruditũ in cauſis agẽdis. Epiſtolas quidem ſcribit, vt Muſas ipſas Latinè loqui credas: amatur à me plurimùm, nec tamen vincitur. Equidem iuuenis iuueni, quantum potui per ætatem auidiſſimè contuli, & nuper ab optimo Principe trium liberorum ius impetraui; quod quanquam parcè & cũ delectu daret mihi, tamen tanquam liceret, indulſit; hæc beneficia mea tueri nullo modo melius, quã vt augeam, poſſum: præſertim cùm ipſe ille tam gratè interpretetur, vt dum priora accepit, poſteriora mereatur. Habes, qualis, quàm probatus

charuſq; ſit nobis: quem rogo, pro ingenio, pro fortuna tua exornes: inprimis ama hominem, nam licèt tribuas ei quantum ampliſſimum potes, nihil tamen amplius potes amicitia tua, cuius eſſe eum vſque ad intimam familiaritatem capacem, quò magis ſcires, breuiter tibi ſtudia, mores, omnem denique vitam eius expreſſi. Extenderē preces, niſi & tu rogari diu nolles, & ego tota hac E. piſtola feciſſem: rogat enim, & quidem efficaciſſimè, qui reddit cauſſas rogandi. vale.

Exempla plurima ſunt libro decimotertio Epiſtolarum Ciceronis.

Exordia ducuntur ab officio, ſic Cicero libro primo Epiſtolarum: Ego omni officio, &c.

Ab aduerſariorum perſona, ſi eos in odium, inuidiam, contemptionem adducimus. Hoc exordij genere in Epiſtola iudiciali vti licebit.

A tempore: vt, Ecquid vnquam de te benè merendi tempus oblatum eſt commodius? Semper occaſionem te mihi arctiore amicitię fœdere aſtringendi quæſiui, en iam reperi.

A moribus: vt, Mos eſt, vt in his diebus natalitijs amicus cum amico xenijs certet, &c. Mos eſt apud Lipſenſes, vt in diebus Bacchanalibus, alius alium ad prandium aut cœnam inuitet, &c.

Exordia ſumuntur à ſententijs, vt rectè dixit Comicus: Quot capita, tot ſenſus.

A votis: O quàm vellem mihi dari vberrimam de te benè merendi anſam! ſiquid votis proficeretur,

retur,optarem vt iam Crœsus alter esses, vt qui tantos sumptus quotidiè ferre cogeris.

A comparatione : Si vnquam aliàs, hoc certè tempore Deus Opt. Max. comprecandus est, vt tandem orbis funestis illis dissidijs defungatur,alioqui vereor ne prorsus collabatur.

Salutandi formulæ.

Paulus sic salutat : Gratia vobis & pax à Deo Patre,& Domino Iesu Christo.

Cicero.

Sic salutat:M.T.C.Publio Lentulo S.D. Plinius Iunior addit, Suo. Alias formulas ex Erasmo pete.

De superscriptione epithetorum.

Principum epitheta ferè sunt. huiusmodi.

Cæsar Auguste,Rex inuictissime.
Fortissime Imperator.
Dux illustrissime.
Clementissime Princeps.
Vir generosissime,præpotens.
Ornatissime,clarissime, splendidissime.

Opt.Maxim.quod à Ioue sumptum quidam in Christum transferunt, in quem verius competit, quàm in Iouem.

Magistratuum epitheta hæc sunt.

Consul vigilantissime.
Senator splendidissime.

Censor grauissime.
Aedilis magnificentissime.
Iudex incorruptissime,
Prætor integerrime.

Ex his, qui literas profitentur appellare poteris
- Theologos, graues, sinceros, absolutos, sacros ac diuinos.
- Rhetores, disertissimos, suauiloquentes, facundissimos.
- Poetas, sacros, diuinos, claros, nobiles, inclytos.
- Iurisperitos, iuris vtriusq; cõsultissimos, prudentiss. legũ, iuris vtriusq; iuxtà doctos.
- Dialecticos, acutos, argutos, inuictos.
- Medicos, peritissimos, fidos, eximios.
- Mixtè doctos, vndequaque doctissimos.

Cognatorum & affinium epitheta ferè sunt hæc.

Pater optime. Mater indulgentissima.
Frater charissime. Patrue obseruande.
Vxor suauissima. Nepos mellitissime.

Iucundissime.
- Gener.
- Affinis.
- Sodalis.
- Commilito,

Ex

Ex reliquorum genere, qui nulla certa nota sunt insignes, diuites, & authoritate præstantes viros appellabimus, optimates viros, summates, primarios, nobiles, graues, grauissimos: ornatos virtute, aut eruditione præcellentes, obseruandos, honorandos, colendos, absolutos, eximios, egregios, prudentes, suspiciendos, spectatos, perspicaces, circumspectos.

Matronas nobiles, { Primarias, optimas, integerrimas, probas, pudicas.

Puellas lepidas { Bellas, amabiles, optimè moratas appellabimus, pudicas, mellitas, iucundas.

Item adolescentes ingeniosos, { Probos, modestos, optimæ spei vocare licet, eximiæ indolis, generosæ indolis.

Milites { Fortissimos, Exercitatissimos.

Opifices { Industrios, peritos, exquisitos, accuratos.

FINIS.

INDEX PERVTILIS RERVM, quæ in vtroque libro continentur.

ADeò. 87.a
Adolescentium epith. 121.a
Adiectiui locatio. 87.a
Aduerbium interponitur substantiuo & adiect. 79.a.79.b. 86.a.
AEdificia. 13.a
AEquale & inæquale. 84.a
AEquum. 92.a
AEdificiorum descriptio cum exemplis. 109.a
Agrorum laus. 13.a.118.a
Amor. 21.a
AEnigma. 62.a
Aitiologia. 76.b
Allegoria. 61.a.83.a
Ambiguum. 30.a
Amo te multùm, quomodo variatur. 78.b
Amplificationis formæ. 95.b.58.a
Anacœnosis. 68.a
Anadiplosis. 64.b
Anagcaion. 68.b
Anaphoræ species, & quid. 64.a
Anastrophe. 66.a
Annibal. 160.a
Amilcar. 106.b
Antanaclasis. 66.a
Anti-metabole. 74.a
Antinomia. 29.b
Antithesis. 73.b
Antiphrasis. 56.a
Antonomasia. 59.b.75.b.96.a
Antipophora. 75.a
Apodioxis. 76.a
Apologi AEsopi & Menij Agrippæ 98.b.
Aporia. 68.a
Aposiopesis. 69.a
Apostrophe. 69.a
Argumentorum ordo. 56.a.b
Rhetor. argum. species. 101.b
Artifices. 22.b
Credibile. 97.b
Assuescendum principijs. 80.a
Asteismos. 91.b
Asyndeton. 65.a
Atque. 84.a
Attentos quomodo reddimus. 5.b
Atecnoi. 97.b
Auxilia. 33.a
Auxesis. 70.b.84.b

B

Benevolentia quomodo captatur. 5.a.
Bonum. 29.a

C

Casus permutatio. 82.a
Catachresis. 83.a.59.b.88.b
Causarum genera tria. 4.a
Quartum addi potest. 4.a
Character. 57.a
Charientismus. 61.a
Cronographia. 69.b
Cognatorum & affinium salutationes. 3.b
Collatio quid. 85.b
Collectio quid. 102.a.b
Commendatio. 93.a
Comminatio. 69.b
Commutatio verborum, & tractationis. 98.b
Comparatio. 29.b. &.37.b.93.b 97.a.
Comparatiua. 84.b
Complexio. 103.a
Compositio. 85.a
Concessio. 29.a
Conclusio simplex. 104.a
Confutatio quid. 6.a
Eius loci. 9.b
Et ratio cum Exemp. 117.b

Conge-

Congeries. 72.b
Congeries verborum ac sententiarum. 94.a
Coniunctio posita inter adiect. & substant. 79.a
Coniuratio mutatur. 81.a
Connectendi particula. 87.b
Consuetudo. 29.a
A consequentibus. 88.a
Contentio. 73.a.97.a
Contentio demonstratiua quid. 98.a
Per contrarium. 87.a.b
De copia paranda præcepta, quid & quotuplex. 80.b
Copiæ exercitatio, ad quid vtilis. 81.a
Copiæ rationes. 81.a.b.82.a.b.83. a.b.84.a.b.85.a.
Copiosæ tractationis exempla. 95. b.96.a.b.97.a
Correctio. 74.a

D

Factorum Dauidis laus. 10.a 7.b
Decius se deuouit. 99.b
Declinationis mutatio. 81.a
Defensoris loci. 28.b
Definitio. 29.b.81.b
Deliberatiui generis finis. 4.b
Loci deliberatiui. 19.a
Demonstratiuum. 95.a.106.a
Factorum. 8.b.107.b.108.a
Rerum. 11.b
Personarum. 7.b
Eius generis canones. 6.b
Item eius finis. 4.b
Denique. 87.b
Deprecatio. 29.b
Descriptionis rerum locupletatio, cum eius exemplo. 92.a.b. 118.b 119.a.
Deuotio. 69.b
Dialysis. 74.b
Dicæologia. 68.b.
Dicendi 3. genera. 1.a
Dictio variatur figuris grammatices. 82.a
Difficultas vnde colligitur. 9.b
Difficile 7.a. cuius exempl. 10.a.b 11.a.
Dilemma, & eius inuersio. 10.3. a.b.
Dispositio quid. 55.b
Diuisio. 74.b 87.a
A diuersis. 88.b
Dociles quomodo reddimus. 5.b

E

Ebrietas. 113.b.114.a
Ecclesiasticorum. 3.a.
Egressio quid, & quot modis fit, vnde sumatur. 92.a.b
Eirmos. 66.b.
Eironeia. 61.b
Eicon siue imago. 97.77.a
Ecphonesis. 66.b.
Elleipsis, Ecleipsis. 69.b
Elocutio. 55.a.b. quid. 56.a
Emphasis. 59.a
Enallage. 61.a & 79.a.
Enumeratio quid, partes, exempl. 103.a.
Entecnoi. 96.a
Epanaphora. 64.a
Epanalepsis. 64.b
Epanados. 75.a
Epitheton. 69.b
Epitheta. 3.24.a 92.b
Epiphonema. 69.a.b 98.a
Epiphora. 64.a
Epist. definitio, partes, & diuersa genera. 1.a.6.a.b.4.a.b. 106.a.
Cur imenta. Ibid.
Earum exordia cum exemplo. 118.a.
Epist. Accusatoriæ partes, & paradeigma. 30.b.91.a.b.37.a.b.30. a.b.39.a.b. Item eiusdem status ad amicum. 40.a.b.

Item ex Christop. Hegen. 74. b.
Purgatoriæ partes. 35.a
Exemp. 36.a.b.
Expostulatoriæ partes, cum exemplis. 34.b.35.a.
Excusatoriæ status assumptiui. 40. b.41.a. cum exemplis.
Epist. Commendatiæ partes. 17.b 18.a. exempl. 19. b. 114. b. 115.a.
Consolatoria, eius paradeigma. 26 b.27.a.
Partes inuerti possunt. 27.a.
Demonstratiua personarum 13.b.
Partes. 13, b.14.a.
Exempl. Ibidem. 14.a & 119.a.
Epist. defensoriæ.
Partes 32.a.b. Exemp. 32.b.33.a. b.34.a.
In statu absoluto. 43.b.
Exemp. 44.a.
Didactica paradeigma. 48.a.b.49. a.b.50.a.b.
Hortatoria quibus partibus constat. 21.a.b.
Eius exemplum. 21.b.22.a.113.a.
Dehortatoriæ. 113.b.114.a.
Monitoriæ. 23.a.
Epist. mixtum genus. 6.b.
Epist. generis deliberatiui partes. 79. a. b. & 83. b. cum exemplo. 110.b.
Suasoriæ partes. 20.a.
Exemp. 20. a. b.22. a. & 110. b. 111.a.
Dissuasoriæ. 22.a.
Exemp. 21.a/111.a.112.a.b.
Epist. laudis personarum. exemp. 7.b.
Petitoriæ partes. 23.a.
Exemp. 23.b.24.a.114.a.b.
Indicatiuæ duo genera. 51.a.
Paradeigma compositæ. 51.b.
Simplicis. 35.b.
Eiusdem aliud. 54. a. & aliud. Ibidem.b.& similia.
Epist. intermissio. 24.b.& 35.b.
Epitheta cognatorum & affinium 120.b.
Eruditorum epitheta quæ sunt, & vbi adhibentur. 29.b.
Epiphonema. 67. a. b. 98. a. b. 63.a.
Erasmi copiæ liber. 78.b.
Erotema. 67.b.
Et copula. 79.b.
Eruditio virtutis mater. 12.a.b
Ad eam exhortatio. 20 b.& 21.a.b.
Etymologia. 82.b.& 88.a.
Exaggeratio. 95.b.&.96.a.
Exclamatio. 85.b.
Exemplis affinia. 97.a.
Eorum collatio, & vnde sumatur: Ibidem.
Expolitio. 72.a.
Quot partibus constet cum eius exemplo. 98.a.b.
Exordij partes, 50.a.
In eo notando & cauendo. Ibidem.
Omitti potest. 99 b.
Et eius dilatatio. 110.a.

F

Facile. 11.b.
Facultas quomodo inuestigatur. 28.a.
Fides. 97.a.
Figura quid. 57.b.
Figuræ syntaxeos. 58.a.
Figuræ mutatio. 87 b.85.a.
Fama. 102.a.
Flumina. 13.b.
Eadem descriptio cum exempl. 109 b.
Futuri variatio. 86 a.
Furti accusatio, & defensio. 32.b. 33.b.
Fortitudo. 50.a.

Genus

G

Genus iudiciale. 27.b.
Eius finis. 4.b.
Eius ſtatus tres. Ibidem.
Generis dialectici partes. 47.b. 48.a.
Generis vel verbi heteroſis. 81.b.
Genus ſuaſorium. 95.a.
Gerund. pro ſupino. 79.b
Gerundium pro gerundio. 81.b.
Gnome. 77.b.
Grammaticus. 79.a.

H

Hendiadis. 60.a.
Heteroſis. 61.a. 81. 88.a.
Hopeſtum. 9.a. 11.b.
Sub honeſto quid comprehenditur. 9 a. 11.b.
Honeſt. exemp. 12.a.
Hyperbole quid. 84.b. 62.a.
Hypotipoſis. 71.a. 29.a.
Hypallage. 62.b.
Hyperbole. 62.a.
Hypozeuxis. 63.b.
Hypophora. 67.b.
Hyſteron proteron. 69.b.

I

Imago quid. 97 b.
Imperatiui variatio. 86.b.
Incrementum. 72.b. 93.a.
Inductio quid exemp. 102.a.
Inſinuatione quando vtimur. 5.b
Vnde dicta. 5.b. & quomodo. 6.a.
Interrogatio. 85.b.
Inuectiua. 37.a.
Inuerſio quid, partes, exē. 106.b.
Iudicia quid. 98.a.
Iudicatum. 26.a.
Ius ciuile. 110.b. 111.a
Iuſtum. 9.a. 11.b.
Iuſtitia. 50.a.
Ironia. 89.a
Iſodynamia. 84.a. & vnde conſtet. 49.a
Ita. 51.b.

K

Iimax. 71.b

L

aus à natalibus, à pueritia. 6.b. adoleſcentia, &c 7.a. cum exem. 7.b. 8.a. vide
vbium laus.
Iudis perſonarum exemplū. 7.b.
quibus factū laudatur. 9.a. 10.a.
laudabile quomodo, & quæ ad laudabile referuntur virtutes. 9.a.
Exemplum rerum quæ laudari aut vituperari ſolent. 12.a. 106. a.b.
De alijs rebus laudandis. 107. b. 108.a.b. 109. a.b. 110.a.
Laus à copia rerum. 15.b.
Lex. 29.a.
Licentia figura. 68.a.
Leiptote. 60.a.
Locorum deſcriptio. 94.a.

M

Magiſtratuum epitheta. 23. 120.a b.
Matronarum. 3. b. 95.b.
Metonymia. 60. b. 83.b
A mechanicis dehortatio. 20.b.
Meioſis. 70.b. 85.a.
De mercatura. 111.b. 112.a
Metaplaſmi ſpecies. 95.b.
Metaphora. 59.a. 80.b.
Metabaſis. 76.a.
Metaphora quid, & vnde ſumatur. 82.b.
Metalepſis. 83.b.
Micteriſmus. 62.a.
Militum epitheta. 121.a.
Meriſmos. 74.b.
Militum. 4.a.
Modi heteroſis. 82.a.
Mouendi modi. 94.b
Montes 13 b. eorum laus. 110.a.
Mortis conſolatio. 25.a.b. &c. 115.b. 116.a.

Musis nihil suauius. 21.a

N

Narratio. 6.a.
Narrationes fictæ, vt Luciani & de specu apud Platonem, 58.b
Narrationis dilatatio. 110.a
Narratio omitti potest. 99.a
Natura. 29.a.98.b
Necessarium. 9.a.11.
Necessarij exemp. 12.b
Noema. 77.b.98.b
Nomina in alias partes orationis commutantur. 99.a
Notatio quomodo fit. 82.b.88.a

O

Obliqui locatio. 78.b
Obtestatio. 69.b
Occupatio. 75.b.88.a
Per occupationem. 88.a
Odium. 22.b
Omoioptoton & Omoioteleuton. 63.b.
Omoiosis. 76.b
Onomatopœia. 59.b
Opificum epitheta. 121.a
Opificium. 4.a
Oppositio quid, eius partes, exempl. 104.b
Orationis Rhetoricæ partes. 4.b
Orationis partes non semper omnes in omnibus. 6.b
Orationis partium venusta compositio. 78.a
Primum præceptum. 2. & 3. 78.b 5.a 7.9.a.
Orationis variandæ decem præcepta 88.a.
Oratio actiua in passiuam. 88.b
Orationis Rhetoricæ partium multiplicatio. 99.b
Orismos. 76.b

P

Pactum. 29.a
Paradeigma. 2.a.b.36, 2.b.77.a,
Paradeigma compositæ. 45.a.b
Simplicis. 52.b
Eiusdem aliud. 54.a. & aliud ibidem. Item aliud ibidem. b. & similia
Paranomasia. 66.a
Paradoxon. 68.a
Paraleipsis. 75.b
Parabola. 73.a.77.a.79.b
Paragoge. 83.b
Parechia. 66.a
Parrhesia. 86.a
Parenthesis. 78.a
Pathopœia. 72.a
Paræchasis quid. 92.a
Partitio. 74.b.90.a
Personæ commendatio. 7.a
Loci personarum exem. 18.b.91.b.
Personæ enallage. 81.b
Perorationis forma. 78.b
Peroationem. 10.a
Peristasis. 91.a
Perinde ac peræquè. 97.a
Periphrasis. 74.b.82.a 88.a
Perotatio. 5.a.6.b.
Pium. 9.a.11.b
Ploce. 55.b
Pleonasmus. 69.b
Polysyndeton. 65.a.85.b
Polma. 97.b
Præteritio. 76.a
De Præpositionibus. 79.a
Principum epitheta. 3.a.120.a
Professorum epitheta. 4.a.1120.a
Prosopopœia. 62.b
Prolepsis. 63.b.
procatalepsis. 74.a
Propositio generalis quot modis efferatur. 87.b
Ex narratione infertur. 5.a. eiusque loco ponitur. 6.a
In propositionibus quot spectanda cum exemplo. 94.a
Aliquando minuenda. 6.a
Item vnde petantur. 95.a

BIBLIOTHECA BODLEIANA

pro-

wants a leaf or two of the Index at end

a very rare edition not recorded by Lowndes, the STC, or Bishop

£3|3|-

Vet. A 2 f. 113